

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

II) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 6.

ÅREN

1881—1885.

VESTERNORRLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Länet har under den tilländagångna femårsperioden icke undergått någon annan förändring till sina *gränser*, än att hemmanet Björkhöjden, om 18 seland, hvilket tillföre varit använt i sambruk med den i förra femårsberättelsen omnämnda Björkvattnets by, blifvit, jemlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 16 december 1881, från och med år 1883 skildt från Ramsele socken och tingslag af Vesternorrlands län samt öfverflyttadt till Borgvattnets socken och Ragunda tingslag af Jemtlands län.

Vesternorrlands läns hela ytvidd utgör nu 215·81 kvadratmil, deraf 203·50 kvadratmil land och 12·31 kvadratmil vatten.

I afseende å länets *judiciela, administrativa* och *kyrkliga indelningar* hafva åtskilliga förändringar inträffat.

Genom nådiga brefvet den 30 april 1881 är Södra Ångermanlands domsaga från och med år 1882 delad i *tre* domsagor, deraf *en*, med benämningen Ångermanlands Vestra domsaga, omfattar Ramsele förutvarande tingslag jemte Junsele, Lidens och Resele socknar, *en*, benämnd Ångermanlands Mellersta domsaga,

omfattar Boteå tingslag och Sollefteå förutvarande tingslag, utom Resele, Lidens och Junsele socknar, samt *en*, med benämning Ångermanlands Södra domsaga, omfattar Gudmundrå, Säbrå och Nora tingslag; hvarjemte Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 25 november 1881 förordnat, att Ångermanlands Vestra domsaga skall bestå af två tingslag, nemligen Resele tingslag, omfattande Resele, Lidens och Junsele socknar, samt Ramsele tingslag, omfattande samtliga de till dåvarande Ramsele tingslag hörande socknar. Härigenom är länets landsbygd i judicielt hänseende numera delad i sex domsagor.

I *administrativt* hänseende har, på sätt i förra femårsberättelsen finnes antydt, den förändring från och med 1882 års ingång inträddt, att, jemlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 6 maj 1881, Medelpads fögderi fördelats i två fögderier, af hvilka det ena, omfattande Torps, Tuna och Selångers tingslag, benämnes Medelpads Vestra fögderi och det andra, omfattande Njurunda, Sköns, Ljustorps och Indals tingslag, benämnes Medelpads Östra fögderi.

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-43.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.....	1.
Tab. Litt. A. Medeltal af temperaturen i Hernösand kl. 8 f. m.....	3.
2. Invånare.....	6.
Tabell Litt. B. Summarisk uppgift å fångar uti Hernösands länsfängelse och Sundsvalls kronohäkte åren 1881- 1885.....	9.
3. Näringar.....	10.
Tabell Litt. C. Uppgift om utsäde och skörd af de hufvudsakligaste sädesslagen inom länet.....	11.
Tabell Litt. D. Sammandrag af statsagronomens och länsagronomens verksamhet åren 1881-1885.....	11.
Tabell Litt. E. Antal vid nedannämnda års slut underhållna kreatur..	14.
Tabell Litt. F. Uppgift öfver vid sågverken i medeltal årligen försågadt antal timmer.....	18.
Tab. Litt. G. Uppgift öfver vid nedanstående vattendrag afverkadt och till flottning levererad virke under åren 1881- 1885.....	20.
Tab. Litt. H. Uppgift från länets tullkammare öfver exporterade skogsalster under åren 1881-1885.....	21.
Tab. Litt. I. Jemförande tablå öfver exporterade trävaror under perioden 1875-1885.....	21.
Tab. Litt. J. Fiskeriernas afkastning för åren 1883-1885.....	26.
4. Kommunikationsanstalter och varuutbyten.....	27.
Tab. Litt. K. Expeditionen vid Hernösands och Sundsvalls postkontor åren 1881-1885.....	31.
Tab. Litt. L. Uppgift å telegramexpeditionen vid Hernösands och Sundsvalls stationer åren 1881-1885.....	32.
Tabell Litt. M. Uppgift å antalet fartyg med deras sammanräknade dräktighet, som från utrikes orter ankommit till eller till utrikes orter afgått från Hernösands och Sundsvalls tullkammaredistrikt under femårsperioden 1881-1885.....	33.
Tabell Litt. N. Summarisk uppgift öfver uppbörden vid Hernösands och Sundsvalls tullkamrar under femårsperioden 1881-1885.....	34.
Tabell Litt. O. Uppgift å landtmannaprodukter m. m., som under år 1885 blifvit införda till Hernösands och Sundsvalls tullkamrar från Finland.....	34.
5. Kameralförhållanden.....	35.
Tabell Litt. P. Uppgift å redovisade bränvinsförsäljningsmedel inom Vesternorrlands län under åren 1881-1885.....	35.

	Sid.
6. Politi.....	36.
Tabell Litt. Q. Insättningar i Hernösands enskilda bank åren 1881-1885.....	40-41.
Tab. Litt. S. Hästförsäkringsbolagens verksamhet under åren 1881-1885 i Vesternorrlands län.....	42.
Tab. Litt. T. Norrlands sjöassurans- och fraktförsäkringsföreningars verksamhet åren 1881- 1885.....	43.
Tab. Litt. U. Centralhospitalet i Hernösand.....	43.
Tabellbilagor	44-60.
Tab. N:o 1. Folkmängden i Vesternorrlands län åren 1881-1885.....	44.
Tab. N:o 2. Allmänna vägar och skjutsning i Vesternorrlands län åren 1881-1885.....	45.
Tab. N:o 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m. m. i Vesternorrlands län år 1885.....	46.
Tab. N:o 4. Egendomar af fideikommissnatur i Vesternorrlands län år 1885. [Inga tabelluppgifter finns].....	47.
Tab. N:o 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag i Vesternorrlands län år 1885.....	47.
Tab. N:o 6. Egendomar tillhörande främmande magters undersåtar i Vesternorrlands län år 1885.....	51.
Tab. N:o 7. Brandförsäkrings-inrättningarnes verksamhet i Vesternorrlands län åren 1881-1885.....	51.
Tab. N:o 8. Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jämförliga inrättningar i Vesternorrlands län, år 1885.....	53.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

II) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 6.

ÅREN

1881—1885.

VESTERNORRLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Länet har under den tilländagångna femårsperioden icke undergått någon annan förändring till sina *gränser*, än att hemmanet Björkhöjden, om 18 seland, hvilket tillföre varit använt i sambruk med den i förra femårsberättelsen omnämnda Björkvattnets by, blifvit, jemlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 16 december 1881, från och med år 1883 skildt från Ramsele socken och tingslag af Vesternorrlands län samt öfverflyttadt till Borgvattnets socken och Ragunda tingslag af Jemtlands län.

Vesternorrlands läns hela ytvidd utgör nu 215·81 kvadratmil, deraf 203·50 kvadratmil land och 12·31 kvadratmil vatten.

I afseende å länets *judiciela, administrativa* och *kyrkliga indelningar* hafva åtskilliga förändringar inträffat.

Genom nådiga brefvet den 30 april 1881 är Södra Ångermanlands domsaga från och med år 1882 delad i *tre* domsagor, deraf *en*, med benämningen Ångermanlands Vestra domsaga, omfattar Ramsele förutvarande tingslag jemte Junsele, Lidens och Resele socknar, *en*, benämnd Ångermanlands Mellersta domsaga,

omfattar Boteå tingslag och Sollefteå förutvarande tingslag, utom Resele, Lidens och Junsele socknar, samt *en*, med benämning Ångermanlands Södra domsaga, omfattar Gudmundrå, Säbrå och Nora tingslag; hvarjemte Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 25 november 1881 förordnat, att Ångermanlands Vestra domsaga skall bestå af två tingslag, nemligen Resele tingslag, omfattande Resele, Lidens och Junsele socknar, samt Ramsele tingslag, omfattande samtliga de till dåvarande Ramsele tingslag hörande socknar. Härigenom är länets landsbygd i judicielt hänseende numera delad i sex domsagor.

I *administrativt* hänseende har, på sätt i förra femårsberättelsen finnes antydt, den förändring från och med 1882 års ingång inträddt, att, jemlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 6 maj 1881, Medelpads fögderi fördelats i två fögderier, af hvilka det ena, omfattande Torps, Tuna och Selångers tingslag, benämnes Medelpads Vestra fögderi och det andra, omfattande Njurunda, Sköns, Ljustorps och Indals tingslag, benämnes Medelpads Östra fögderi.

Länsmansdistrikten äro till sitt antal orubbade. Genom underdånig framställning har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande emellertid hemställt om delning af Sköns alltför vidsträckta länsmansdistrikt; men som denna fråga ännu vid periodens slut var på Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning beroende, kan den endast anmärkningsvis hänföras till omfånget af denna berättelse.

Beträffande den *kyrkliga* indelningen har, genom nådigt bref den 22 juni 1883, den del af Sköns socken, som är belägen söder om Sundsvall och benämnes Skönsmon, berättigats att bilda särskildt kapellag.

Efter det länets folkmängd år 1883 öfverstigit 180,000 invånare och Södra Ångermanlands domsaga, på sätt ofvan finnes nämnt, blifvit delad i tre domsagor, utser länet numera *vid val af riksdagsmän* sex ledamöter i första kammaren och nio ledamöter i den andra.

De *oregelbundenheter*, som i länets administrativa, judiciela, kyrkliga och kommunala indelningar under qvinqvennet afhjelpts, äro följande:

Genom nådiga brefvet den 17 april 1885 är förordnad, till iakttagande från detta års ingång, att Lidens socken i Indals tingslag skall benämnas Indals—Lidens socken och att Lidens socken i Resele tingslag skall erhålla benämningen Ådals—Lidens socken.

Vidare hafva, sedan Trehörningsjö forna kapellförsamling år 1872 bildat egen kyrkoförsamling, jemlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 18 januari 1884, följande hemman och lägenheter blifvit vid 1885 års början i jordeboken utbrutna från Gideå socken och förda under särskild socken, benämnd Trehörningsjö, nemligen N:o 1 Djuptjern $\frac{5}{24}$, N:o 1 Grundsjön $\frac{13}{16}$, N:o 1 Herrbergsliden $\frac{1}{3}$, N:o 1 Högbrännan 1, N:o 1 Kantsjö $\frac{1}{4}$, N:o 1 Karlsviken $\frac{5}{24}$, N:o 1 Lemelsjö $\frac{7}{48}$, N:o 1 Lomviken $\frac{1}{3}$, N:o 1 Långvattnet $\frac{1}{4}$, N:o 1 Nordsjö $\frac{1}{4}$, N:o 1 Trehörningsjö $\frac{2}{3}$ och N:o 1 Önskanäset $\frac{1}{4}$ mantal, eller tillhopa $4\frac{11}{24}$ mantal.

Lägenheten Ufsjö, ett afradsländ, som tillföre i allo tillhört Sidensjö socken, men är inom Skorpeds socken beläget, har, jemlikt nådiga brefvet den 18 januari 1884, med 1885 års ingång såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende, som i jordeboken öfverflyttats från Sidensjö till Skorpeds socken.

Hemmanet Tannsjö N:o 1, 1 mantal, hvilket i kyrkligt hänseende räknats till Dorotea socken af Vesterbottens län, men i kommunalt hänseende och enligt jordeboken hört till Bodums socken af detta län, har, jemlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 1 februari 1884, med 1885 års ingång blifvit förlagd till Bodums kyrkosocken.

Hemmanet Nacksta, N:ris 1 och 2 om $1\frac{3}{32}$ mantal, hvilket med 71 invånare hört till Selångers kommun och i jordeboken upptagits inom Selångers socken af detta län, men räknats till Sundsvalls stadsförsamling, har, genom nådiga brefvet den 15 februari 1884, vid 1885 års början öfverflyttats i kyrkligt hänseende från Sundsvalls stad till Selångers socken.

Genom nådigt bref den 29 maj 1885 har Eders Kungl. Maj:t förordnat, att hemmanet N:o 1 Eldsmark eller Vestra Eldsmark skall från och med år 1886, såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken, öfverföras från Arnäs till Gideå socken, äfvensom att hemmanet N:o 2 Eldsmark eller Vestaná fortfarande skall tillhöra Arnäs socken; och genom nådigt bref den 5 juni 1885 är förordnad, att hemmanen Lut-

myran N:o 1 om $\frac{13}{36}$ mantal och Tallåsen N:o 1 om $\frac{23}{24}$ mantal skola vid 1886 års ingång öfverflyttas, såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken, från Gudmundrå till Viksjö socken äfvensom från Gudmundrå tingslag och länsmansdistrikt till Säbrå tingslag och länsmansdistrikt, dock att denna reglering icke skall föranleda rubbning af gällande vägdelning, utan denna ega bestånd, intilless af annan anledning förändring deri kan i laga ordning varda beslutad.

Såsom en träffande skildring af länets *naturliga beskaffenhet* tillåter sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande återopa hvad lektor M. Höjer uti en af honom nyligen utgifven topografisk-statistisk beskrifning öfver länet (sid. 99) derom yttrar:

»Vesternorrlands län, ett af de största i vårt land, är i topografiskt och geologiskt afseende endast ofullständigt undersökt. I det hela kunna landskapen Medelpad och Ångermanland, likasom de öfriga norrländska kustprovinserna, anses upptaga en del af den höglandsterrass, som från Kölen i mer eller mindre långsträckta afsatser sträcker sig ned mot Bottniska viken. Öfver denna terrass framstryka i sydostlig rigtning väldiga skogbevuxna bergsträckningar eller åsar och utbreda sig vidsträckta skogs- och ljungmarker, sjöar, mossar och kärr, och mellan bergen framskymta inom djupt nedskurna strandbräddar ståtliga elfvar, uppefter hvilkas ofta tränga dalfören den menskliga odlingen nästan uteslutande har sökt sin väg. Till sin hufvudkaraktär är naturen densamma, som i landskapet närmast söderut, och utmärker sig äfvenledes genom en skönhet, som i de lägre, mer befolkade trakterna har ett vekare skaplynne, men längre bort från hafvet blir alltmer storartad och vild. Hvar denna skönhet är mest tilldragande är svårt att säga; länets begge hufvuddelar äro sällsynt rika på vackra trakter. Mest omtalade och prisade äro naturscenerierna kring Ångermanelfven; och säkert är, att denna elf, så långt den är farbar, måste anses såsom den praktfullaste vattenvägen i hela vårt land. Bygden höjer sig efter hand mot vester och nordvest, höglandsnaturen blir allt mer utpräglad och bergen resa sig allt högre, till dess de i vestligaste Medelpad nå en höjd af 1,500 till 1,600 fot samt i Ångermanlands nordligaste nejd, inom Tåsjö socken, hinna ända till 2,000 fot eller något derutöfver. Sjelfva det egentliga höglandet når väl icke ända till hafvet, utan slutar på ett par mils afstånd derifrån, men kusten är likväl här mera sönderbruten och af höga bergsträckningar mera uppfylld än i gränsprovinserna i söder, för att icke tala om det nordligare belägna Vesterbotten, der kusttrakten är slätt- och lågland. Så finnas inom Norra Ångermanland bergsträckor af ända till 900 fots höjd helt nära intill kusten. Gränstrakten mot Lappmarken har en jennare yta, men består mest af myrar eller sandmoar. Från Bottniska viken intränga djupt fjordar och vikar, i och utanför hvilka ligga öar och holmar, tillsammans bildande en vidlyftig, nästan oafbruten skärgård. Äfven här möter ögat en vacker, fängslande natur. En sådan visar sig norr om Sundsvall i Alnösundet och i strandbygderna vid den tillstötande Kringelfjärden, och ännu vackrare är hela kuststräckan från Hernösand norrut till Örnsköldsvik. Till länets naturskönhet bidrager i väsentlig mån den utomordentliga rikedom på sjöar och vattendrag. De senare skynda sig i sydostlig rigtning ned till Bottniska viken, än kastande sig utför forsar och fall, än åter utbredande sig till långsträckta lugnvatten. Alla genomflyta de bergomkransade, stundom tränga, stundom sig vidgande floddalar, på hvilkas slutningar, i synner-

het i de lägre trakterna, befolkningen lever sitt verksamma lif, vanligen boende tillsammans i större och mindre byalag. Emellan dessa stora dalfören, der nästan all den odlingsbara jorden är att finna, sträcka sig milsvida skogs- eller ödemarken, hvilkas vilda ödslighet endast undantagsvis afbrytes af enstaka nybyggen eller de fäbodrar, dit allmogen om sommaren förer sina kreatur. De förnämste elfvarne, tillika hufvudpulsådronna för länets näringslif, äro, söderifrån räknadt, Ljungan, Indalselven och Ångermanelfven. — — — — —

I geologiskt afseende är länet endast ofullständigt känt, och mest i sin södra del eller Medelpad. I allmänhet är inom länet urberget, såsom granitgneiss och grå gneiss, förherrsande. Omkring Indalselven, i Lidens, Holms och Indals socknar, utbreda sig stora lager af glimmerskiffer, trängande norrut in i Ångermanland fram mot Faxelfven och Ångermanelfven till Sollefteå. Urkalksten upptager den nordöstra delen af Alnön vid kusten af Medelpad. I samma landskap framträder röd granit på östra delen af Rödön samt på ömse sidor om sjön Öjen. Grå granit förekommer i Holms socken i Medelpad och pegmatit upptager delar af Holms och Indals socknar. I den nordligaste delen af Ångermanland, inom Tåsjö socken, utgöres berggrunden på ömse sidor om vattendraget af sandsten och kalksten, bildande en del af den kolossala silurbildning, som i ett småningom mot norr afsmalnande bälte sträcker sig från trakterna kring Storsjön i Jemtland fram mot Hornavan i Piteå Lappmark. Malmfyndigheter förekomma nästan icke. Försök till malmbrytning hafva visserligen på några ställen blifvit gjorda, men utan synnerlig framgång. Af de lösa jordlagren äro krosstensgruset och rullstensbildningarna de vanligast förekommande. De senare ligga än hopade i långsträckta, stundom hvassryggiga åsar (remmar), än utplattade i vågiga fält. I de fleste floddalarna äro sammanvräktta väldiga sandaflagringer, i hvilka floden efter hand skurit sig ned och bildat s. k. »nipor», som stundom uppnå en betydande höjd. I Ångermanelfvens dalgång visa sig dessa nipor i regeln på flodens östra strand, och den resande har godt tillfälle att uppmärksamma deras natur på en färd uppför floden i Sollefteå och ännu mer i Resele socken. Den vanliga åkerjorden är mager och utgöres af sand och grus. Lera förekommer, ehuru på ett jmförelsevis inskränkt utrymme, i kustlandet och uppför de större floddalarna. Så t. ex. framträder leran, oftast i förening med sand och strandgrus, på Alnön i Medelpad, här och der kring Kringelfjärden, uppför Ljungan och Indalselven samt i kustbygden mellan sistnämnde flod och Selånger-åns utlopp. I Ångermanelfvens dalföre anträffas lera, oftast öfverlagrad af sand, inom alla de nedre socknarna, sporadiskt åtminstone i Liden, kanske undantagsvis ännu längre upp.

I dessa bygder kallas åkerjorden »mjuna», då den utgör en förening af sand och lera, och nämnes »sandmjuna» eller »lermjuna», allteftersom sanden eller leran är öfvervägande. Mjuna på lerbotten anses såsom den bästa åkerjorden. Af alluviala bildningar förekomma här, som öfverallt, torf- och dybildningar i de många mossarna och kärren; endast undantagsvis och i de mer gynnade trakterna torde de vara af sådan beskaffenhet, att de egnas sig för kultur.

Temperaturen inom länet är i allmänhet ombytlig, men endast 1881 års vinter har under femårsperioden varit särskildt bemärkelsevärd i fråga om köldgraden, som eljest under en längre följd af år varit lägre än länet på dess höga breddgrad kunnat vänta. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande får till jmförelse med förhållandet under förra femårsperioden härutinnan åberopa nedanstående, från Hernösands stad inkomna uppgifter. (Tab. Litt. A).

Länets *tvenne städer* och Örnsköldsviks *köping* hafva under perioden varit stadda i jenn tillväxt och förkofran, om ock de tryckta konjunkturerna varit för deras kommersiella och industriella lif i någon mån hämmande; och länsstyrelsen får, med hänsyn till den betydelse, dessa mera befolkade samhällen ega för länet i dess helhet, i fråga om deras utveckling underdånigst anföra följande mera bemärkelsevärda förhållanden.

Hernösand har, sedan Eders Kungl. Maj:ts medgifvit, att staden finge till derinvid liggande hospitals, från Bondsjösjön genomförda vattenledning anknyta en rörledning, blifvit försedd med fullständig vattenledning, som af ett flertal bland husegarne äfven inledts i boningshusen och hvarigenom ett sedan länge känt behof af godt och njutbart vatten blifvit rikligen afhjelpat. I sammanhang med nämnda vattenledning har jemväl blifvit anbragt en aflöpsledning för dagvatten. Kostnaden för dessa ledningar har uppgått till sammanlagdt 344,400 kronor. Åtskilliga välbehöfliga gatuomläggningsarbeten hafva utförts för en sammanräknad kostnad af 78,686 kronor. Vidare har staden under år 1885 blifvit försedd med elektrisk belysning för 35 baglampor, hvardera om 1,200 normalljus, enligt firman Thomson Houston Electric Company's system. Kostnaden för förvärfvandet af Gådeå qvarn jemte vattenfall, med begagnande hvaraf dynamon drifves, äfvensom af den öfriga belysningsmaterielen har uppgått till 61,100 kronor. Likaså har under år 1885 anskaffats brandtelegraf, som betingat en utgift af 5,800 kronor. Nytt tullhus af sten har under perioden blifvit för en kostnad af 64,450 kronor uppfördt; och sedan staden den 4 oktober 1879 för 80,000 kronor inköpt högre elementarläroverkets dåvarande läroverkshus, har detta för en summa af 41,800 kronor apterats till rådhus, hvaremellertid nytt läroverkshus, som medtagit en

Tab. Litt. A.

Medeltal af temperaturen i Hernösand kl. 8 f. m.

År.	Januari.	Februari.	Mars.	April.	Maj.	Juni.	Juli.	Augusti.	September.	Oktober.	November.	December.
1881	— 9·3	— 16·3	— 10·9	— 1·3	+ 6·2	+ 11·7	+ 13·8	+ 12·3	+ 9·1	+ 2·0	— 0·6	— 1·2
1882	— 1·4	— 3·7	— 1·2	+ 1·1	+ 8·7	+ 12·4	+ 15·1	+ 16·4	+ 10·9	+ 5·5	— 3·0	— 6·6
1883	— 7·8	— 5·3	— 4·9	+ 1·6	+ 7·0	+ 14·4	+ 15·6	+ 13·7	+ 9·2	+ 3·6	+ 1·8	— 4·3
1884	— 4·1	— 6·5	— 2·7	+ 0·7	+ 5·8	+ 11·5	+ 16·0	+ 13·7	+ 11·4	+ 4·4	— 2·5	— 6·4
1885	— 9·9	— 5·0	— 3·2	+ 0·9	+ 4·4	+ 10·8	+ 15·1	+ 12·2	+ 7·6	+ 1·8	— 1·2	— 4·0

kostnad af 197,000 kronor, uppförts och blifvit vid början af 1882 års hösttermin för ändamålet taget i besittning. Vid mekaniska verkstaden har en och annan mindre ångbåt blifvit bygd, men skeppsbyggeriet i öfrigt har till följd af den under perioden ogynnsamma fraktfarten helt och hållet upphört. Stadens folkmängd, som år 1881 utgjorde 5,409, uppgick vid 1885 års slut till 5,646 personer; och fastigheternas taxeringsvärden, som år 1881 belöpte sig till 5,138,700 kronor, har, efter det 19 boningshus under perioden tillkommit, vuxit till 6,173,800 kronor.

Genomförandet af den utaf Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 15 november 1878 fastställda förändrade plan för *Sundsvalls* stads utvidgning har under femårsperioden oafbrutet fortgått. För utvidgning af området till vestra jernvägsstationen hafva några mindre förändringar i stadsplanen utefter det sålunda utvidgade området måst vidtagas, hvilka förändringar också blifvit af Eders Kungl. Maj:t medgifna.

Sådan karta, som omförmäles i 41 § byggnadsstadgan, har fullbordats; och äro under femårsperioden 6 nya kvarter indelade uti tillhoppa 42 byggnadstomter, hvarjemte Sundsvalls stad mot dryga kostnader förvärfvat den jord, som för reglering af Nytorget, Skolhusparken och en del af Skolhusalléen är erforderlig.

Vid 1880 års slut uppgingo de bebygda tomternas antal till 497, de under föregående femårsperioden tillkomna nya boningshusen till 96 och taxeringsvärdet af hus och tomter till 7,997,600 kronor. Då i förra femårsberättelsen lägenheter upptagits till ett antal af endast 124, har, sedan krono- och vretlotter medräknats, antalet landerier, jordlotter eller andra brukningsdelar beräknats utgöra 413, med ett taxeringsvärde, som, efter inberäkning af den i mantal satta jorden, uppgår till 998,200 kronor. Huru emellertid förhållandena härutinnan närmare gestalta sig under nu ifrågavarande period, inhämtas af Tabellen N:o 3, som utvisar, bland annat, att fastighetsvärdet, sedan 58 nya boningshus blifvit under denna period uppförda, vid 1885 års slut uppgick till 12,669,100 kronor.

Den skenbara oegentligheten i tabellen angående bebygda och obebygda tomter i förhållande till uppgiften i förra femårsberättelsen härleder sig, enligt magistratens uppgift, deraf, att såsom stadstomter numera upptagits äfven de å vretarne befintliga byggnadstomter, som ligga utefter gata eller torg; och torde här förtjena att anmärkas, att, sedan fråga uppstått, huruvida icke de s. k. vretarne och åtskilliga andra jordlägenheter låge på det s. k. donationsområdet, staden härutinnan väckt återvinnings-talan, af hvilka för samhället viktiga rättgångar likväl icke någon ännu blifvit genom laga kraft egande dom afgjord.

Vattenledningsnätet har blifvit förlängdt 900 fot, hvarförutom inledningar blifvit gjorda i ytterligare 93 gårdar, i en af dessa för industrielt behof. Nytt filter vid vattenledningsreservoiren i Sidsjö är också bygd. För att åstadkomma uppfriskning af det helsovådliga vattnet i den s. k. Vestra Tjernen, har rörledning upptagits till en längd af 3,700 fot från Sidsjöbacken till Tjernen, hvilken ledning står i förbindelse med det stora aflopps-nätet. Genom denna vattenledning har också tillräckligt tryck vunnits för en ständig spolning af kloaken. Aflopps-nätet är förlängdt med 1,400 fot, hvarutom å stadsdelen Norrmalm nedlagts dräneringstrummor af trä till en längd af tillhoppa 4,330 fot.

Planering och plantering af allmänna platser har under perioden fortgått. Särskildt har den förut skröpiga, långsträckta

platsen emellan Södra Sjögatan och Södra Magasinsraden blifvit ordnad till en vacker och framstående promenadplats.

Sedan sterbhusdelegarne efter afidne grosshandlaren A. P. Hedberg, bland andra storartade donationer till staden, hvarom här nedan vidare förmäles, äfven anslagit 20,000 kronor till inköp och anskaffande af en fontän på »Vängåfvan», var vid periodens slut en sådan fontän under gjutning och anläggning.

Anordningarna med den i uppgifterna till förra femårsberättelsen omförmälda, vackert belägna nya begravningsplatsen nordvest om staden, hvarför plankarta blifvit vederbörligen fastställd den 9 oktober 1880, hade så fortgått, att platsen kunde på sommaren 1882 till begagnande upplåtas. Å platsen, som är försedd med dränering och erforderliga vattenkastare för planteringarnes underhåll och tillväxt, har församlingen sedermera för jordfästningarne låtit uppföra ett grafkapell af sten i framstående byggnadsstil. Platsens ordnande och grafkällarens uppförande hafva medtagit omkring 170,000 kronor. Särskild grafkarta har blifvit uppgjord, hvaraf aftryck finnes på hvarje grafbref. En mindre del af begravningsplatsens nordöstra område är till begravningsplats åt mosaiske trosbekännare upplåten.

Sedan den nya begravningsplatsen sålunda blifvit till begagnande upplåten, har den gamla begravningsplatsen kring kyrkan jemte den s. k. kyrkplanen blifvit på ett ändamålsenligt sätt ordnad, så att den, med hänsigt jemväl till sin upphöjda belägenhet, utgör en under den varmare årstiden angenäm tillflyktsort och promenadplats.

Gator och gatudelar hafva blifvit planerade efter fastställd profil samt försedda med trottoarer och makadamiserad körbana till en längd af 6,340 fot. Längden af under perioden makadamiserade gator utan trottoarer, äfvensom längden af makadamiserade vägar, utgör omkring 4,860 fot. En gata är försedd med körbana af fältsten och trottoarer till en längd af 590 fot, hvarjemte åtskilliga gator och gatudelar blifvit provisionellt ordnade. Flere gator kvarstå dock ännu oordnade och äro höst och vår i ytterst dåligt skick. Stadens hamnplats har blifvit slutligen planerad och det s. k. Hamntorget är försedt med uppfriskande gräsmattor.

Statens inköp af Sundsvalls—Torpshammars smalspåriga jernväg och densammas utvidgning till bredspårig äro af största betydelse för Sundsvalls stad. Utom det att staden, som hade aktier i jernvägen för 1,300,000 kronor, kommer att återfå störste delen af detta sitt aktiekapital, hvarigenom stadens stora skuldbörda väsentligen minskas, torde de indirekta fördelarna af förbindelsen genom en bredspårig statsbana med det öfriga jernvägsnätet, såsom att undslippa omlastningar, att erhålla billigare trafiktaxa och särskildt, hvad angår trafikens hufvudmassa eller timmerforslingen, att kunna påräkna väsentligen större trafikförmåga, vara för Sundsvall med dess lifliga handel och stora export i ännu högre grad beaktansvärda.

Nytt läroverkshus för Sundsvalls allmänna, på reallinien fullständiga läroverk har under perioden kommit till stånd genom donation af afidne grosshandlaren A. P. Hedbergs sterbhusdelegare; och anses skolhuset, som är uppfördt i sydöstra delen af den s. k. Skolhusparken samt medtagit en kostnad af något öfver 250,000 kronor, till byggnadsstil och ändamålsenlig inredning hafva ett framstående rum bland allmänna läroverkshus.

Likaledes har Sundsvalls enskilda bank för alltid fäst sitt minne vid staden genom uppförande af ett monumentalt, palats-

likt trevåningars hus af sten, upptagande alla fyra sidorna af ett helt byggnadsqvarter i stadens centrum och betingande en kostnad af minst 750,000 kronor.

Då de storartade donationer, som under perioden kommit Sundsvalls stad till godo genom aflidne grosshandlaren Hedbergs sterbhusdelegares ofvanberörda förordnande, äro af icke oväsentlig betydelse för samhällets framtida utveckling, har Länsstyrelsen ansett sig böra i denna berättelse inrymma sjelfva donationsbrevet, hvilket är af följande lydelse:

»Då aflidne grosshandlaren A. P. Hedberg genom sitt hastiga frånfälle blifvit förhindrad att sjelf förordna om sin qvarlåten-skap, och emedan undertecknade hans arfvingar tro sig veta, det hans afsigt varit att jemväl anvisa något belopp för allmännyttiga ändamål inom Sundsvalls stad, så hafva vi velat i någon mån fullgöra denna hans afsigt genom följande med varm hand gjorda donationer:

1:o) till allmänna realläroverkets hus kr. 250,000
med vilkor att byggandet, så snart ske kan, påbörjas och fullbordas å den plats och i öfverensstämmelse med den ritning, som äro i vederbörlig ordning bestämde och godkända;

2:o) till Sundsvalls stad en fond..... » 200,000
med vilkor:

a) att kapitalet under namn af »A. P. Hedbergs donationsfond» förblifver orubbadt och under stadsfullmäktiges kontroll förvaltas antingen genom utlåning mot skuldsedlar, in-tecknade inom halfva taxeringsvärdet, eller genom köp af Svenska Statens eller Allmänna Hypoteksbankens obligationer. Intilldess sådan placering kan ske, må medlen i någon bank placeras;

b) att af sålunda upplupen ränta årligen dels utbetalas kvartalsvis åt de i vidfogade handling uppräknade personer en lifstidspension, nu uppgående till kronor 6,750, dels i medlet af december månad hvarje år öfverlemnas kronor 1,000 till sällskapet »De nödlidandes vänner» att af dess styrelse, i mån af behof, för sällskapets ändamål användas.

Återstoden af räntebeloppet å donationsfonden användes till allmännyttiga ändamål inom staden efter stadsfullmäktiges bestämmande;

3:o) till folkskolehus inom stadsplanen » 50,000
hvilka af skolrådet under kyrkostämmans kontroll förvaltas, intill dess medlen för uppgifna ändamålet behöfva användas;

4:o) till barnhemmet för gossar i Sundsvall kr. 10,000
till barnhemmet för flickor i Sundsvall.. » 10,000 » 20,000

5:o) till inköp och uppförande af en fontän på Vängåfvan » 20,000
hvilka af stadens drätselkammare förvaltas, till dess fontänen, så fort ske kan, hunnit anskaffas.

Summa kronor 540,000.

Sundsvall den 30 December 1882.

Å A. P. Hedbergs sterbhusdelegares vägnar:

J. A. Hedberg
för egen del och enligt fullmägt.

Vittnen: Karl G. Hay. W. H. Spanier.»

För att tillfredsställa behovet på utvidgadt område, har köpingen Örnsköldsvik, utom de i senast afgifna berättelse omnämnda tvenne jordköp, under femårsperioden gjort ytterligare åtta sådana för en sammanräknad köpesumma af 93,800 kronor; och om köpesumman för under näst förlidne femårsperiod till köpingen inköpt jord lägges härtill, så har köpingen, för att förvärfva mark för sin utvidgning, utgifvit icke mindre än 128,000 kronor. Med användande af de sålunda förvärfvade egorna äfvensom af andra angränsande har plan till utvidgning af köpingen Örnsköldsvik upprättats och vunnit Eders Kungl. Maj:ts nadiga fastställelse den 5 juli 1885.

Under femårsperioden har folkmängden stigit från 708 till 951 personer och visar sålunda förökningen en tillväxt af mer än 30 %. Samtidigt hafva fastigheternas taxeringsvärden uppgått från 595,475 kronor till 852,525; men såväl folkmängden som fastighetsvärdet äro i verkligheten ännu större, emedan ett betydligt antal personer bygga och bo uti hus, som uppförts å sådan köpingen tillhörig och i dess fastställda utvidgningsplan ingående mark, som icke ännu öfverförts under köpingen Örnsköldsvik, utan fortfarande hörer under Själevads socken i kommunalt hän-seende; ett förhållande, om ändring hvari underdånig framställning under närmaste framtiden kommer att göras.

Under femårsperioden hafva de för sjöfartens bekvämlighet anbragta anstalter ej blott underhållits i godt skick utan jemväl ej obetydligt utvidgats, dels genom förlängning af kajbyggnaderna och förlängningens förseende med rälsväg, dels genom utfyllningar och planeringar, hvarigenom rymligare och bekvämare upplagsplats för gods vunnits. Hamnintraderna hafva under perioden uppgått till 8 å 9,000 kronor årligen. Med år 1884 trädde ny hamntaxa i gällande kraft; och ny hamnordning har jemväl under perioden faststälts.

Under perioden hafva gatu- och parkanläggningar fortgått i betydlig utsträckning inom köpingen, och arbetas än ytterligare härpå.

Sedan år 1882 hafva ordningsstadgan, brandstadgan och byggnadsstadgan för rikets städer varit i tillämpliga delar gällande för köpingen Örnsköldsvik; och en municipalstyrelse vakar öfver deras efterlefnad.

Brandordning för köpingen har blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 31 oktober 1884 fastställd, hvilken brandordning, efter deröfver anförda besvär, blifvit af Eders Kungl. Maj:t genom utslag den 6 mars 1885 fastställd.

Sedan Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 8 december 1882 gillat länsstyrelsens den 22 nästförtutgångne juni meddelade beslut derom, att ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer skulle i tillämpliga delar gälla inom den s. k. Gådeåstaden eller det distrikt af Säbrå socken, som begränsas af södra fjärden med tillhörande sund, Hernösands stad, Nattviken, Gådeå-bäcken och skifteslinien emellan litt. J., å ena sidan, samt litt. C. och G. å Gådeå bys utmarkskarta å den andra, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 12 januari 1883 utfärdat ordningsföreskrifter för den s. k. Gådeåstaden.

Likaså har, efter det ofvanberörda tre stadgar genom nådiga bref den 16 oktober 1884 samt den 20 februari och den 1 maj 1885 förklarats skola i tillämpliga delar gälla, dels inom den s. k. Skönsmon eller den del af Sköns socken, som är belägen söder om Sundsvall, dels inom Sollefteå handelsplats i Sollefteå

socken och dels inom *Nylands* lastageplats i Ytter-Lännäs socken, Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande utfärdat särskilda ordningsföreskrifter för Skönsmon den 21 november 1884, för Sol-

leftea handelsplats den 29 april 1885 och för *Nylands* lastageplats den 27 maj sistnämnda år.

2. Invånare.

Länets *folkmängd*, som vid slutet af år 1880 enligt presterskapets uppgifter utgjorde 169,195, uppgick enligt samma uppgifter vid 1885 års utgång, såsom bifogade **Tabell N:o 1** utvisar, till 184,884 och har således under femårsperioden ökat med 15,689 personer eller med 9·27 % af folkmängden vid periodens början, d. v. s. med i medeltal 1·85 % om året. Tillväxten är således icke obetydligt mindre än under åren 1876—1880, då den för hela perioden uppgick till 12·6 % eller 2·52 % årligen, men likväl mångfaldigt större än den tillväxt, som hela rikets folkmängd enligt de för åren 1881—1884 kända siffrorna vunnit och hvilken ej utgör mera än 0·43 % årligen. Då motsvarande procenttal för förra femårsperioden var 0·83 %, har följaktligen minskningen under innevarande period i folkmängdstillväxten för Vesternorrlands län icke varit lika stor som för riket i dess helhet.

Folkmängden enligt mantalslängderna understiger, som vanligt, den af presterskapet uppgifna. Skilnaden, som vid 1880 års slut var 1,016 personer, har nu vid slutet af år 1885 vuxit till 2,082. Af detta antal kommer den allra största delen på städerna, nemligen 337 flere kyrkoskrifne än mantalsskrifne i Hernösand och icke mindre än 1,664 i Sundsvall, hvaremot för länets hela landsbygd skilnaden ej uppgår till mera än 81 personer. En orsak till den angifna höga siffran för Sundsvall, hvarigenom möjligen också kan förklaras såväl den låga siffran för landsbygden, som det abnorma förhållandet, att under åren 1881, 1882 och 1884 de på landet mantalsskrifnes antal varit större än de kyrkoskrifnes, torde ligga deri, att ganska många sågverksarbetare mantalsskrifvas vid sågverken, men låta kyrkoskrifva sig i den närbelägna staden, samt att äfven finske arbetare, som icke varit någonstädes inom Sverige mantalsskrifne, stundom blifvit kyrkoskrifne i staden.

För att kunna bedöma, i hvad mån de särskilda på folkmängden inverkan faktorerna — antalet af födde, döde, in- och utflyttade — varit af betydelse för den stora tillväxt i folkmängd, som nu likasom under många föregående femårsperioder utmärkt Vesternorrlands län, har följande tabell upprättats på grund af den allmänna befolkningsstatistik, som för åren 1881—1884 blifvit af Statistiska Centralbyrån offentliggjord.

Man finner häraf, att procenttalet för folkmängdens tillväxt för hvarje år ökat och att det betydligt öfverstiger motsvarande procenttal för hela riket. Denna ökning beror hufvudsakligast på det stora nativitetsöfverskottet och endast för åren 1883 och 1884 till en ringa del på inflyttningar. Nativitetsöfverskottets storlek åter och att detsamma äfven är relativt större än motsvarande tal för riket, har sin grund uteslutande i det synnerligen stora antalet födde. Ty dödligheten är ej obetydlig och öfverstiger medeltalen för riket. Vid en närmare undersökning af sistnämnda ogynsamma förhållande finner man, att den större dödligheten i länet helt och hållet beror på dödligheten hos barn under 1 år. Denna utgjorde nemligen i procent af medelfolkmängden

År 1881	0·53 %	för länet	och	0·33 %	för riket;	öfverskott	0·20 %
» 1882	0·63 %	»	»	0·36 %	»	»	0·27 %
» 1883	0·57 %	»	»	0·33 %	»	»	0·24 %
» 1884	0·54 %	»	»	0·34 %	»	»	0·20 %

Om således dödligheten bland späda barn icke varit större i Vesternorrlands län än i hela landet i allmänhet, så skulle länets dödlighetsprocent för åren 1881—1884 varit respektive 1·62, 1·57, 1·77 och 1·79 i stället för de i tabellen upptagna talen och således under de två första åren varit mindre och under de två sista åren obetydligt (0·04 %) större än de för riket gällande procenttalen.

Den nu berörda stora *dödligheten bland späda barn*, i hvilket afseende Vesternorrlands län, sorgligt nog, intager främsta platsen bland länen, har länge ådragit sig statistikerns uppmärksamhet. Senast har förste aktuarien i Statistiska Centralbyrån, doktor J. Hellstenius, i en år 1884 utgifven afhandling gjort densamma till föremål för en grundlig statistisk utredning. Enligt densamma dogo i Vesternorrlands län under första lefnadsåret 17·79 % af de lefvande föddes antal, medan för hela riket motsvarande tal icke är fullt 13 %. Emellertid visar sig en stor skilnad häri icke blott mellan de båda till länet hörande landskapen Ångermanland med 18·81 % och Medelpad med 14·96 %, utan äfven mellan de olika socknarna. Sämst stå Bjerträ, Hernö och Skog

Folkmängdstillväxten och dess faktorer.

År.	Födde.			Döde.			Nativitetsöfverskott.			Folkmängdstillväxt.			Större (+) eller mindre (—) folkmängdstillväxt än nativitetsöfverskott.	Emigranter.	Immigranter.
	Antal.	% för länet.	% för riket.	Antal.	% för länet.	% för riket.	Antal.	% för länet.	% för riket.	Antal.	% för länet.	% för riket.			
1881.....	6,223	3·65	2·91	3,104	1·82	1·77	3,119	1·83	1·14	2,467	1·46	0·14	— 652	1,096	109
1882.....	6,430	3·71	2·94	3,185	1·84	1·74	3,245	1·87	1·20	3,088	1·80	0·15	— 157	1,218	113
1883.....	6,308	3·58	2·89	3,538	2·01	1·73	2,770	1·57	1·16	3,175	1·82	0·53	+ 405	601	115
1884.....	7,028	3·91	3·00	3,583	1·99	1·75	3,445	1·92	1·25	3,883	2·18	0·89	+ 438	330	143

(i medeltal 26.65 %); dernäst Häggdånger, Ytter-Lännäs, Sidensjö, Nätra, Boteå, Dal, Nordingrå, Ullånger, Styrnäs, Torsåker och Sänga (23 1/3 %); samt Nora, Högsjö, Tynderö, Öfver-Lännäs, Själevad, Ed, Arnäs och Säbrå (21.28 %). För att på nämnda missförhållande fästa länsinvånarnes uppmärksamhet hafva genom dels hushållningssällskapets och dels enskilda personers eller bolags försorg 1,000 exemplar af denna afhandling spridts inom länet, hvarjemte från Medicinalstyrelsen till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande öfverlemnade 150 exemplar blifvit på angifvet sätt inom länet utdelade. Slutligen har äfven 1885 års landsting på Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes förslag anslagit ett belopp af 400 kronor att tilldelas författaren af den afhandling, hvilken af en genom landstinget utsedd nämnd pröfvas vara den bäst upplysande rörande orsakerna till och botemedlen emot den stora barnadödligheten i länet.

Beträffande in- och utflyttningarnas betydelse för länets folkmängdstillväxt finner man enligt ofvan intagna tabell, att densamma varit nästan ingen. Under de två första åren har genom dem en minskning af folkmängden med 809 personer egt rum, hvaremot en ökning med 843 personer under 1883 och 1884 af samma anledning uppstått. Detta är resultatet af samtliga flyttningar, vare sig de skett till eller från in- eller utlandet. Ser man åter endast på emigrationen till utlandet, så befinnes den hafva varit rätt betydlig. Under föregående femårsperiods två sista år — 1879 och 1880 — började den först antaga några större proportioner, och denna stegring har äfven fortsatts under 1881 och 1882, hvarefter de emigrerandes antal väsentligen börjat minskas. Likasom under den förra perioden har äfven nu det ojemförligt största antalet emigrerat från Medelpad. För jemförelse med den i föregående berättelse meddelade öfversigten af emigrationen lemnas här en liknande på kronofogdarnes uppgifter grundad tabell.

Öfversigt af emigrationen.

Distrikt.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	Summa.
Medelpads landsbygd:						
Sköns länsmansdistrikt	254	222	97	49	51	673
Torps "	138	139	38	12	15	342
Njurunda "	141	109	36	23	20	329
Stöde "	21	143	58	34	14	270
Ljustorps "	33	34	44	16	16	143
Tuna "	23	52	28	9	14	126
Indala "	3	23	36	14	5	81
Selångers "	11	19	1	2	—	33
Sundsvalls stad	82	93	90	43	28	336
Summa för Medelpad	706	834	428	202	163	2,333
Södra Ångermanlands nedre fögderi	—	—	—	—	—	196
" " öfre "	—	—	—	—	—	130
Norra " fögderi	—	—	—	—	—	35
Summa	—	—	—	—	—	2,694

Emigranternas antal var enligt dessa uppgifter mera än dubbelt så stort som under föregående period. I sjelfva verket var det dock ännu större, ty enligt Statistiska Centralbyråns

uppgifter utvandrade endast under åren 1881—1884 3,245 personer från Vesternorrlands län eller 551 flere än som enligt förestående tabell under hela perioden emigrerat. Båda uppgifterna öfverensstämma emellertid deri, att emigrationen från och med 1883 betydligt aftagit. Immigrationen från utrikes ort har varit ringa och temligen konstant — i medeltal 120 årligen.

Rörande flyttningarna till och från inrikes orter föreligg inga siffror. Då emellertid under år 1881 skilnaden mellan de ur riket emigrerandes antal och de immigrerandes är 987, men skilnaden mellan nativitetsöfverskottet och den verkliga folkmängdstillväxten blott utgör 652, så måste det öfverskjutande antalet af de från inrikes ort till länet inflyttade utöfver de derifrån utflyttades hafva utgjort för

år 1881	335.	Genom enahanda beräkning erhålles för
» 1882	948.	
» 1883	891.	
» 1884	625.	

Folkmängdens ökning genom öfverskjutande inflyttning från inrikes ort under dessa 4 år har således utgjort 2,799 personer eller 22 % af hela folkmängdstillväxten, och, som redan blifvit antydt, är denna inflyttning från inrikes ort nätt och jemnt tillräcklig att motväga den till utlandet skeende emigrationen.

De religiösa rörelserna hafva äfven under denna period varit ganska lifliga. Synnerligast gäller detta för städerna och de stora sågverksdistrikten, der den lösa arbetarebefolkningen erbjuder en lämplig jordmån åt kolportörer af alla slags läror. Att de skismatiska åsigtarna vunnit mindre insteg hos den fasta landtbefolkningen och i de mera aflägsna trakterna, torde få tillskrifvas presterskapets noga aktgifvande på desamma samt dess bemödanden att tillfredsställa de växande behofven af andlig näring. De religiösa åsikter, som räkna det största antalet anhängare, äro baptismen och den s. k. waldenströmianismen, men derjemte förekomma äfven metodister i Medelpad, s. k. aniter i Norra Ångermanland (en för denna ort egendomlig, der uppkommen religiös rigtning), samt ett mindre antal mormoner i Sundsvall. På de sista åren har äfven den s. k. frälsningsarmén börjat värfva anhängare i Sundsvall och dess närmaste omgifningar.

En ledning för bedömandet af de religiösa rörelsernas spridning inom länet samt de ganska stora ekonomiska uppoffringar, hvilka göras af de olika trossamfundet för att bereda sig egna gudstjenstlokaler, torde erhållas af följande tabell öfver

Antalet bönehus och deras värden.

Distrikt.	Socken.	Antal.	Trossamfund.	Värde kronor.
Medelpads västra fögderi	Tuna	2	Baptister	2,000
	Attmar	2	"	3,100
	Stöde	1	"	4,000
	Torp	2	"	9,000
	"	1	Waldenströmare	4,500
	Borgsjö	1	"	3,000
Medelpads östra fögderi	Skön	1	Metodister	5,000
	"	2	Baptister	8,000
Öfverföres		12		38,600

Distrikt.	Socken.	Antal	Trossamfund.	Värde kronor.
Öfverföres		12		38,600
	Skön.....	2	Waldenströmare....	7,000
	Alnö.....	1	Baptister.....	3,000
	".....	1	Waldenströmare....	3,000
	Timrå.....	1	Baptister.....	3,000
	".....	1	Waldenströmare....	4,000
	Njurunda.....	3	Baptister.....	20,500
	".....	2	Waldenströmare....	11,000
	Ljustorp.....	1	Baptister.....	5,000
	Hässjö.....	1	".....	6,000
	".....	1	Luteraner.....	6,000
	Medelpads östra fögderi.....	Tynderö.....	1	Baptister.....
".....		1	Luteraner.....	500
Indal.....		1	Baptister.....	—
Holm.....		1	".....	—
Styrnäs.....		1	".....	1,000
Gudmundrå.....		1	Waldenströmare....	1,000
Högejö.....		1	".....	1,200
Söllefteå.....		1	Ny-luteraner.....	8,000
Helgum.....		1	Baptister.....	2,500
Edsele.....		1	Ny-luteraner.....	6,000
Arnäs.....		1	Anniter.....	2,500
Södra Ångermanlands öfre fögderi.....		Grundunda.....	1	Baptister.....
	Skorped.....	1	".....	350
	Örnsköldsvik.....	1	Luteraner.....	6,500
Norra Ångermanlands fögderi.....	".....	1	".....	13,000
	".....	1	Baptister.....	10,500
Hernösand.....	".....	1	".....	75,000
	".....	1	Waldenströmare....	30,000
Sundsvall.....	".....	1	Metodister.....	25,000
	".....	1	Luteraner.....	20,000
Summa		46		312,950

Nya kyrkor hafva under femårsperioden blifvit uppförda i Bodum och Junsele, den förra af trä, den senare af sten och för en kostnad af omkring 180,000 kronor. Då Örnsköldsviks köping, som tillhör Själevads socken, icke har egen kyrka, har det i tabellen upptagna bönehuset af några för gudsfruktan nitälskande män blifvit uppbyggt, i hvilket presterskapet i Själevad och Arnäs såväl några gånger under sommaren som i synnerhet rätt ofta under vintern håller högmessogudstjänst.

Befolkningens *moraliska tillstånd* i allmänhet synes under femårsperioden icke hafva undergått någon väsentlig förändring och kan öfverhufvud taget betecknas såsom tillfredsställande. Dock är det tydligt, att detsamma icke kan vara det bästa på de orter af länet, der en större arbetarebefolkning finnes samlad, hvilken ständigt rekryteras med hvarjehanda löst folk, icke blott från nästan alla Sveriges provinser, utan äfven från utlandet såsom från Finland, Norge och Danmark. I synnerhet skildras tillståndet bland befolkningen å den s. k. Skönsmon söder om Sundsvall i mycket mörka färger. Skönsmon utgör en del af Sköns socken och har på ett jemförelsevis litet område en ganska stor, hufvudsakligen obemedlad befolkning af arbetare. Större delen af detta område är uppdelad i byggnadstomter; gårdarnes

antal uppgår till 256 och antalet handverkare och handlande utgör ej mindre än 65, hvilka hafva 33 biträden. Skönsmon är i sjelfva verket en förstad till Sundsvall och har också alla de olägenheter, som tillhöra en sådan, utan att åtnjuta de fördelar, som skulle uppstå genom föreningen med det angränsande stora och rika stadssamhället. Det kan följaktligen ej uppväcka förvåning, att det moraliska tillståndet der icke är tillfredsställande, att konkubinaten och äktenskapsbrotten florerar i en hög grad och att nykterheten till följd af närheten till Sundsvall och de många och lätta kommunikationerna med denna stad icke är synnerligen stor. Ett förslag att på Skönsmon uppföra ett kapell och der anställa en fast aflönad predikant, hvilket utan tvifvel kraftigt skulle befordrat befolkningens uppfostran i religiöst och sedligt afseende, har tyvärr fallit, då någon garanti för predikantslörens framtida utgående ej kunde vinnas. Emellertid hafva genom enskildes religiösa nit och nykterhetsföreningarnes lifliga verksamhet tydliga tecken till en börjande förbättring, särskildt i afseende på nykterheten, på sista åren gifvit sig tillkänna.

För belysande af det moraliska tillståndet i länet äro åtskilliga statistiska siffror tillgängliga. Hvad först beträffar de *öakta barnens* antal, så utgjorde det i procent af hela antalet födda barn för

År	Hela länet.		Hela Riket.		Landsbygden.		Städerna.	
	Länet.	Riket.	Länet.	Riket.	Länet.	Riket.	Länet.	Riket.
År 1881.....	9.75.	10.09.	8.99.	8.29.	18.78.	19.33.		
" 1882.....	9.69.	10.34.	8.99.	8.54.	18.33.	18.10.		
" 1883.....	9.15.	10.17.	8.41.	8.33.	18.51.	18.95.		
" 1884.....	9.51.	10.33.	8.77.	8.51.	18.84.	18.76.		

Vid första påseendet tyckes här af framgå, att sedligheten inom länet, såvidt den får sitt uttryck i dessa tal, skulle vara större än i riket, då procenten för länet ständigt är lägre än för riket. Men om man skiljer mellan landsbygden och städerna, så befinnas procenttalen för länet större än de för riket gällande i afseende på landsbygden under alla åren och på städerna under två af dessa år. Den motsägelse, som kan tyckas ligga deri, får sin förklaring deraf, att de höga talen för städerna icke hafva samma stora inverkan på procenttalen för länet som på de för riket gällande, då man ej gör skilnad mellan land och stad.

Antalet anhängiggjorda *brottmål* utgjorde, enligt härads- och rådstufvurätternas arbetsredogörelser, för hvarje 10,000-tal invånare

År	På landsbygden.		I städerna.	
	Länet.	Riket.	Länet.	Riket.
År 1881.....	61.	38.	1,396.	280.
" 1882.....	78.	39.	1,142.	269.
" 1883.....	72.	38.	841.	284.
" 1884.....	80.	35.	732.	235.
" 1885.....	74.	—	933.	—

Dessa siffror lemna icke Vesternorrlands län något godt vitsord. På landet äro här brottmålen, relativt taget, dubbelt så många som på landsbygden i allmänhet och för länets städer 4 å 5 gånger talrikare än i rikets städer i allmänhet. Emellertid visar sig för åren 1881—1884 hvad städerna beträffar en afgjord och konstant minskning i antalet anhängiggjorda brottmål, hvaremot talen för landsbygden visa någon benägenhet att ökas. Till en del sammanhänga väl dessa höga tal med den storindustri,

som för Norrland är egendomlig och för befolkningens alla förhållanden har en så mäktigt ingripande betydelse samt för hvilken bedrifvande en massa löst folk årligen tillströmmar; men sannolikt kunna de dock icke helt och hållet på sådant sätt förklaras.

Undersöker man vidare, i hvilket förhållande brott af svårare eller lindrigare art förekommit inom länet, så befinnes, enligt chefens för Kungl. Justitiedepartementet statistiska redogörelse för brott och förseelser mot strafflag, krigslag och tryckfrihetsförordning, att på 10,000 invånare kommo följande antal tilltalade:

	Gröfre brott.		Ringare brott.		Förseelser.	
	Länet.	Riket.	Länet.	Riket.	Länet.	Riket.
År 1881.....	7.1.	4.9.	25.5.	21.6.	70.6.	54.2.
» 1882.....	7.5.	5.0.	27.9.	22.1.	80.2.	55.5.
» 1883.....	6.8.	4.3.	28.3.	20.6.	52.8.	54.5.
» 1884.....	6.1.	4.3.	20.9.	18.2.	46.2.	54.8.
» 1885.....	6.5.	4.5.	22.8.	18.3.	47.0.	52.3.

Således har Vesternorrland för alla dessa år att uppvisa icke obetydligt större siffror i de två grupperna af svårare brott än medeltalen för riket, och så är äfven förhållandet i afseende på s. k. förseelser för de två första åren af femårsperioden, hvarefter dessa tal plötsligt sjunka under de för riket gällande. Orsaken dertill är den stora minskning af fylleriförseelser, som från och med år 1883 inträdt, och hvarom följande lemna närmare upplysning.

Antalet för fylleri sakfälda personer på 10,000 invånare.

	Länet.	Riket.
År 1881.....	63.	43.
» 1882.....	75.	44.
» 1883.....	46.	43.
» 1884.....	42.	42.
» 1885.....	40.	39.

Detta glädjande förhållande kan till störste delen tillskrivas den lifliga verksamhet, som goodtemplarne och andra nykterhetsföreningar på de senare åren utvecklat i synnerhet bland arbetarne. Ty för den fasta befolkningen har nämnda rörelse föga betydelse, då bland densamma förbrukningen af spritdrycker aldrig varit så allmän och omfattande som bland den lösa, arbetande befolkningen vid sågverken. Hvilken betydelse denna nykterhetsrörelse måste hafva för ordningen och säkerheten i samhället, inses lätt, om man besinnar, att en stor mängd brott och oordningar begås under rusets inflytande. Ofvan anförda siffror antyda ock en minskning i de gröfre brotternas antal, i samma mån som fylleriförseelserna blifvit mindre talrika. Kronobetjeningen har ock bidragit till nykterhetens befrämjande genom sina ihärdiga bemödanden att utrota *lönkrögernet*, dervid verksamt understödd af såväl goodtemplarne som ock kommunalstyrelserna i åtskilliga socknar, hvilka nu ändtligen börjat uppträda som angifvare. Antalet sakfälda för öfverträdelse af förordningarne angående försäljning dels af bränvin samt dels af vin, öl och kaffe m. m. hafva utgjort för

År 1881.....	respektive 138 och 121.
» 1882.....	» 145 » 184.
» 1883.....	» 160 » 243.
» 1884.....	» 163 » 228.
» 1885.....	» 110 » 151.

Nedanstående *Tabell Litt. B* öfver antalet *fångar*, som under perioden förvarats å länsfängelset i Hernösand och kronohäktet i Sundsvall, tyder äfven med sina på sista åren, trots den växande folkmängden, nedåtgående siffror på en förbättring af det moraliska tillståndet inom länet.

Folklynnnet kan naturligtvis under en så kort tid som fem år icke hafva undergått någon märkbar förändring. Den processlystnad, som i föregående berättelse omnämndes såsom för det-

Tabell Litt. B. Summarisk uppgift å fångar uti Hernösands länsfängelse och Sundsvalls kronohäkte åren 1881—1885.

Förvarade uti	För undergående af								Iakttagare och förvarare.	Barn, som åtfölja sina föräldrar.	På fri fot ställda ranskningsfångar samt transportfångar.	Till annat häkte fördytade ranskningsfångar.	Summa i häktet förvarade.	
	straff-arbete.		fängelse vid vatten och bröd.		enkelt fängelse.		fängelse i stället för böter.							
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.						
Hernösands länsfängelse.														
År 1881.....	43	3	79	3	19	—	3	2	147	27	3	48	8	385
» 1882.....	52	3	80	13	14	1	1	1	167	26	3	23	12	396
» 1883.....	26	4	116	23	18	1	3	2	92	14	2	73	9	383
» 1884.....	38	4	82	12	24	1	21	7	114	24	2	46	6	381
» 1885.....	27	2	—	—	10	1	112	16	122	16	2	43	6	357
Sundsvalls kronohäkte.														
År 1881.....	75	14	490	21	27	6	3	2	61	8	1	137	7	852
» 1882.....	81	18	571	20	28	3	2	1	89	11	2	168	11	1,005
» 1883.....	59	12	347	20	23	2	2	—	47	4	—	120	6	642
» 1884.....	60	12	225	21	28	4	63	8	62	6	1	125	5	620
» 1885.....	71	5	—	—	31	—	205	31	70	10	6	132	2	563

samma karakteristisk, förefinnes äfven nu. Antalet anhängiggjorda *twistemål* uppgick nemligen för hvarje 10,000-tal invånare till

	På landsbygden.		I städerna.	
	Län.	Riket.	Län.	Riket.
År 1881	84.	51.	404.	162.
» 1882	76.	57.	465.	171.
» 1883	91.	55.	551.	184.
» 1884	95.	56.	789.	207.

Emellertid kan anmärkas, att den stegring af *twistemålens* antal, som i synnerhet i städerna egt rum, hufvudsakligen beror på ökning af *vexelmålen* och alltså torde sammanhänga med den på senare åren något tryckta ekonomiska ställningen.

Hvad beträffar befolkningens *klädedrägt*, *födoämnen* och *byggnadssätt* har någon anmärkningsvärd förändring under de sista fem åren icke egt rum. Först då man öfverskådar en längre tidrymd, blifva förändringarna så i ögonen fallande, att man kan bilda sig en riktig uppfattning af deras beskaffenhet och den rigtning, i hvilken de gå. Det torde derföre icke vara utan intresse att lemna en redogörelse för de olika sätt, som på skilda tider blifvit använda vid bebyggandet af landtegendomar, särskildt i Norra Ångermanland. I äldre tider var ett sådant system rådande, att husen för det mesta sammanbygdes till en fyrkant med en enda inkörsport. Mangård, bryggstuga, förmåns-hus, stall, fähus och visthus inrangerades uti denna byggnadskomplex till ett enda helt och omslötö gårdsplanen. Här och hvar kan man ännu upptäcka lemningar af detta byggnadssätt. Att detsamma var osundt, fult och i högsta grad eldfarligt, ligger i sakens natur, och småningom har det så försvunnit, att endast få spår deraf nu förekomma. Från denna ytterlighet kom man öfver till en annan, som bestod deri, att hvarje hus på gården sattes för sig och vanligen utan sammanhang med de andra. Detta byggnadssätt var om möjligt ännu fulare än det förstnämnda, mindre ändamålsenligt och för eldfara lika vådligt. Äfven detta har till en god del fått vika för ett, såsom det synes, ändamålsenligare byggnadssätt. I stället för de äldre s. k. *sex- eller åtta-knuta byggnaderna*, hvilka utgjorde boningshus och hvilka voro indelade i tre eller fyra rum utom förstuga, uppföras numera allmänt s. k. *half- och helkorsbyggnader*, hvilka skilja sig från de förstnämnda deri, att de uppsättas med sådan bredd, att de kunna indelas med två rum på bredden, under det att bredden på de förstnämnda endast medgaf ett rum. Häri-genom erhålla de nutida boningshusen på landet en i förhållande till längden proportionel form, hvilket icke var fallet med de förstnämnda boningshusen. Men äfven i afseende på anordningen af de andra husen gör sig en ny rigtning mer och mer gällande. Förut voro stall, fähus, svinhus och färlus sammanbygda och

lågo under samma tak. Numera uppföras till undertaket dessa hus hvar för sig och omkring det hela ställes resvirke, som brädbeklädes och uppbär yttertaget öfver alla husen. Genom detta byggnadssätt vinnes den icke ovigtiga fördelen af godt utrymme på vinden, tillfälle till anbringande af s. k. portar, öppna gångar, och lätthet att i mån af behof borttaga flere eller färre af de nämnda inom resvirket stående uttrunnade husen och insätta nya, utan att behöfva förstöra större eller mindre delar af yttertaget eller rubba något af de andra ej ännu förfallna husen inom resvirkesomgårdningen. De öfriga ekonomihusen sammanbyggas vanligen numera efter en ändamålsenligare anordning, och i fråga om dessas ställning till boningshusen för-märkes en bestämd sträfvan att tillgodose ett vaknadt behof af större sundhet, bekvämlighet och prydighet för det hela.

Helsostillståndet inom länet under femårsperioden kan be-tecknas såsom i allmänhet godt. Dock hafva åtskilliga sjuk-domar här och der uppträdt epidemiskt, företrädesvis difteri och skarlakansfeber. Af de 2,074 dödsfall af farsoter, som under åren 1881—1884 inträffat i länet, komma ej mindre än 941 på difteri och 352 på skarlakansfeber, d. v. s. tillsammans 1,293 fall på dessa båda sjukdomar eller 62 % af hela antalet. Difteri var mest gängse inom Torps provinsialläkaredistrikt, der den på våren och sommaren 1884 uppträdde i form af svår epidemi, dels i förening med skarlakansfeber, dels ensam. I synnerhet hemsöktes Borgsjö socken svårt af denna farsot, så att till och med under en del af året en extra läkare der måste anställas. Äfven inom Resele socken har sjukdomen varit ganska utbredd under åren 1882 och 1883. Skarlakansfeber, som likasom difteri årligen i spridda fall förekommit öfver hela länet, uppträdde epidemiskt i Borgsjö åren 1882 och 1884 och var det sistnämnda året svårartad. I Norra Ångermanland utbröt skarlakansfeber under sommaren 1884 samt fortgick hela året 1885. Epidemien, som var allmänt utbredd öfver hela distriktet, uppträdde med ytterlig häftighet och var i synnerhet i början mycket mördande. Äfven i Resele 1883 och Skog 1884 har denna sjukdom haft större utbredning. Nervfeber har förekommit såsom mindre epi-demi, dels under sommaren 1883 i Vesterede by af Borgsjö socken och Ede by af Stöde socken, dels under 1884—1885 i Nylands by i Sidensjö samt Mosjö och Skorpeds byar i Skorpeds socken, der den evist fortgick såsom allmän husepidemi, spridande sig från den ena gården till den andra, dels ock i Öfver-Lännäs socken åren 1884 och 1885. Öfriga s. k. folksjukdomar, som varit gängse, äro mässling, kikhosta samt ett och annat fall af rödsot och smittkoppor. Det torde såsom något glädjande böra anföras, att åtminstone inom ett provinsialläkaredistrikt kommunalnämnderna med hvarje år börjat visa sig mer och mer nitiska i fråga om helso- och sjukvården.

3. Näringar.

A) Jordbruk och B) Boskapskötsel.

Beträffande *jordbrukets* utveckling kan icke förnekas, att detsamma, om än icke i väsentlig mån, gått framåt under femårsperioden.

Sålunda hafva nyodlingar, såväl genom den gamla åker-*realens* utvidgning, som genom uppodling af myrar, fortgått

jemt stigande. Afdikningen har ock ej obetydligt förbättrats genom anläggandet flerstädes af ändamålsenliga öppna och täckta diken.

Med undantag af de jordbruk, som egas af de större såg-verken och hvilka sedan ett tiotal af år i allmänhet uppehållas

på fullt tidsenligt sätt, förekomma dock ännu sällan systematiskt anordnade afdikningsplaner eller ordnade växtindelningar.

Kornodlingen, som betydligt minskats, lemnar allt mer och mer rum för ökad råg- och i ännu högre grad hafreodling, den senare hufvudsakligast till foderskörd. Härigenom har ett viktigt steg tagits till införandet af förbättrad foderodling, hvilken i öfrigt befrämjats genom införandet af rent och godt utsädesfrö, under ett par år införskaffadt af länets fröodlingsförening, samt numera genom dess trädgårdsförening. Genom fröodlingsföreningens

omsorg verkställda försök med odling af tvåradigt korn hafva, ännu åtminstone, icke motsvarat de förhoppningar, man gjort sig i afseende å vigt och kärnans tunnskalighet, utan har sådant korn, här i länet odladt, hitintills lemnat mycket öfrigt att önska och ställt sig vida sämre än det söderut odlade.

Äfven torde böra omnämnas, att fröodlingsföreningen vidtagit åtgärder för att söka å den odlade åkerjorden införa sådana foderslag, som i vildt tillstånd förekomma å de rikare fjellbetena i länet och anses väsentligen bidra till framalstrandet af den

Tabell Litt. C.

Uppgift om utsäde och skörd af de hufvudsakligaste sädeslagen inom länet.

År.	Råg.		Korn.	Hafre.	Bland-säd.	Ärter.	Vicker.	Potatis.	Andra rot-frukter.	Lin och hampa.		Gräs och andra foderslag.	
	Höst.	Vår.								Frö.	Spånads-ämnen.	Grön-foder.	Hö.
K u b i k f o t .										C e n t n e r .			
Utsädesbeloppet.													
1881.....	14,026	521	197,001	40,060	14,161	3,264	416	238,657	—	3,298	—	—	—
1882.....	14,066	487	198,121	42,054	12,037	3,190	439	235,804	—	3,030	—	—	—
1883.....	14,162	458	201,702	50,811	9,912	3,255	590	248,518	—	2,991	—	—	—
1884.....	14,440	442	202,767	56,295	9,076	3,233	641	243,814	—	2,688	—	Gräsfrö.	—
1885.....	15,498	457	201,610	56,118	8,251	3,503	424	262,483	—	2,157	—	938	—
Skördebeloppet (utan utsädets afdrag).													
1881.....	98,526	1,915	1,013,157	143,414	76,775	8,854	121	1,207,625	5,699	1,265	2,218	79,793	1,643,695
1882.....	110,598	2,015	1,137,670	189,454	59,661	14,643	134	1,214,875	7,686	831	2,325	71,203	1,690,539
1883.....	110,526	2,043	1,215,028	266,196	51,836	15,920	—	1,352,051	8,243	2,288	2,238	57,848	1,437,318
1884.....	119,137	2,150	1,319,762	323,508	49,149	16,889	—	1,375,602	9,290	1,831	2,074	58,506	1,520,609
1885.....	103,390	1,162	758,622	112,610	24,611	3,261	—	898,348	9,432	182	3,066	Gräsfrö. 535	1,255,822

Tabell Litt. D.

Sammandrag af statsagronomens och länsagronomens verksamhet åren 1881—1885.

Utförda arbeten, afseende förslag till:	Handlagda förrättningar af:		
	stats-agronomen.	läns-agronomen.	Summa.
	Q v a d r a t - r e f .		
A. Förbättrande af redan odlad åker eller ängsmark:			
genom utstakning af öppna diken	50	4,304	4,354
» » » täckta »	378	—	378
» upprättande af växtföljdsindelningar	781	3,572	4,353
» utstakning af ängsvattning	51	—	51
B. Torrläggning af vattendränkta myrar.....	5,067	3,667	8,734
C. Vattenaftappning af sjöbottnar	1,098	5,266	6,364
Summa	7,425	16,809	24,234
Förestående torrlägningsarbeten antagas komma att å redan odlad åker minska frostillståndet på:			
B. genom torrläggning af vattendränkta myrar	3,283	6,278	9,561
C. » vattenaftappning af sjöbottnar	350	11,890	12,240
Summa	3,633	18,168	21,801

derstädes allmänt förekommande ovanligt feta mjölken; och om dessa försök, hvilka likväl ännu äro i sin linda, skulle lyckas, torde de komma att hafva ett särdeles välgörande inflytande på den kommande foderodlingen inom länet.

Enligt de genom hushållningssällskapets omsorg införskaffade statistiska uppgifterna om skörden i länet, visar sig densammas tillväxt enligt den å föreg. sida intagna *Tabell Litt. C.* Antagligt är dock, att denna tillväxt i verkligheten är ännu högre.

Rotfruktsodlingen, med undantag af potatis, ligger ännu nästan allmänt nere, men torde dock med mejerierna komma att göra ett allmännare inträde i länet.

Vid flertalet af sågverkens egendomar och andra större jordbruk användas numera i ganska riklig mängd artificiella gödningsämnen till höjandet af såväl sädens som ock foderväxternas afkastning; och äfven hos allmogen har detta medel till skördarnes förbättrande börjat vinna insteg, ehuru användandet ej ännu kan sägas vara allmänt, utan förekommit mest, der goda föredömen verkat till försöks anställande och hvarest dessa städse åter förnyats. Kreatursgödseln handhafves äfven hos allmogen numera med större omsorg än förr, urinen tillvaratages noga och komposter tillredas jemväl temligen allmänt, hvarjemte godartad myrjord, der tillfälle finnes, påföres den odlade åkern.

Jordbruksredskapen har under de senare åren betydligt förbättrats och är nu i allmänhet ändamålsenlig och värdefull. Så t. ex. äro stålplogar af god modell numera temligen allmänt införda äfven hos allmogen; slättermaskiner och tröskverk, äfvenledes fullt tidsenliga, samt en del lättare redskap, såsom högafflar, grepar m. m. af amerikansk modell, förekomma äfven.

Uti å föreg. sida intagna *Tabell Litt. D* finnas angifna i ett sammandrag de agronomiska förrättningar, som under femårsperioden enligt till hushållningssällskapet afgifna berättelser blifvit inom länet verkställda.

I allmänhet hafva vederbörande reqvirenter med de begärda undersökningarna afsett erhållandet af anslag utan återbetalningskyldighet af statsmedel till sistnämnda arbetens utförande. Enär likväl sådana anslag numera erhållas endast i det fall, att den vattensjuka marken icke befinnes lämplig för odling och jemväl kan anses orsaka frostska å angränsande egor, men de till undersökning anmälda vattendränkta fälten i de flesta fall bestått af i mer eller mindre mån i förruttnelse stadda myrar, hvilka efter verkställda vattenaftappningar omedelbart eller inom få år kunna odlas och lämpa sig särdeles väl till foderodling, hafva endast ett ringa antal sådana anslag kunnat förordas. Deremot hafva af landbruksingeniören rätt många planer upprättats för ansökningar till låns erhållande ur den s. k. odlingsfonden, ehuru endast få af dem inlemnats. Orsaken härtill torde mången gång vara, att de oftast obemedlade sökandena icke vågat anlita länefonden, enär de hyst betänkligheter i afseende å fullgörandet af de mångahanda skyldigheter, hvartill ifrågasvarande lån skulle förbinda dem.

Bristande kapitalstyrka, de ringa biförtjensterna vid skogsafverkning och varutransporter, som numera stå den jordbrukande allmänheten i länet till buds, och till sist de särdeles tryckta spanmålsprisen hafva jemväl hämmat utförandet af ifrågasvarande arbeten; dock är, efter de verkställda utstakningarna, på ett och annat ställe torrläggning af de myrar, som i ofvannämnda sammandrag finnas intagna, påbörjad; och sedan intresset för mejerianläggningar numera vaknat till lif inom länet, torde man kunna

hysa förhoppning, att i samma mån, som mejerier uppstå, hvilka med en säker och jemn inkomst lemna medel till ifrågasvarande utdikningar, de under perioden förberedda arbeten, genom hvilkas utförande foderafkastningen skulle betydligt ökas, skola, om ock endast småningom, komma till stånd. Såsom skäl för detta antagande tillåter sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande anföra, att länsagronomen vid många förrättningsställen under årets arbeten blifvit anmodad verkställa nya förberedande undersökningar för myrtdikningar, särdeles inom de orter, der mejerier äro under uppförande eller ifrågasatta, samt derjemte erhållit i uppdrag att anmäla requisitioner om biträde af landbruksingeniör, kompetent att upprätta de för ansökningar af lån ur odlingsfonden erforderliga förslagen.

Af de utaf riksdagen beviljade anslag till *myrtdikningar* hafva följande belopp blifvit under perioden hit anvisade, nemligen:

	Vattenbefriad mark.	Beräknad kostnad.	Beviljad statsanlag.	
	Qv.-ref.	Kronor.	Kronor.	
Afdikning af Långmyren och Nordviksängsmyren, tillhörande Bodums och Fanby byar i Grundsunda socken.....	525 ⁰⁰	3,045	—	1,000
Sänkning af Ödens och Bergoms sjöar i Nätra socken.....	287 ⁰⁰	2,450	50	800
Afdikning af Långmyren, tillhörande Allsta och Klingsta byar i Tuna socken.....	409 ⁰⁰	4,000	—	1,300
Afdikning af frostförande mark, tillhörande Tjädernäsets by i Täsjö socken.....	280 ⁰⁰	1,500	—	500
Sänkning af sjöarne Östängstjern, Grop-sjön, Strömåssjön och Bjermsjön jemte afdikning af närliggande vattenskadad mark, tillhörande byarne Nordansjö, Bjerme, Strömås, Rösåsen och Norrkoftand i Sättna socken.....	560 ⁰⁰	3,060	—	1,500
Afdikning af myrtrakter inom Karbäckens by i Täsjö socken.....	158 ⁹²	3,270	—	1,000
Summa	2,210 ⁹²	17,325	50	6,100

En öfversigt af de särskilda årens *väderlek* torde, i likhet med hvad förut skett, böra i denna berättelse intagas:

1881 års vår kall och torr; förra delen af sommaren kylig med ringa nederbörd; senare delen och hösten deremot ihållande regnig. Sänningstiden i slutet af maj och början af juni; höstsådden i augusti; höbergningen i juli och augusti; sädesskörden i september, i slutet af hvilken månad rotfrukterna inhöstades.

1882 års vinter mildare och snöfattigare än vanligt. Vår-sådden började i midten af maj och fortgick under de gynnammaste väderleksförhållanden till omkring den 10 juni; höskörden började i medio af juli och fortgick till medio af augusti; sädesskörden från slutet af augusti till medio af september, mot slutet af hvilken sistnämnda månad rotfrukterna började upptagas. Vädret under skördetiden gynnsamt.

1883 års vår och försommar särdeles gynnsamma för såväl jordarbetet som växtligheten. Under högsommaren rådde sträng torka, hvilken efterföljdes af mycket regnig väderlek, som fortfor under bergnings- och skördetiden samt mycket försvårade grödans inhöstande.

1884 försiggick sådden i midten och slutet af maj under tjenlig väderlek. Sommaren kall under juni och juli, men varm under augusti och september. Väderleken under skördetiden gynnsam.

1885 års vinter snöfattig, till följd hvaraf kälen trängde djupt ned i jorden och gjorde den oåtkomlig för vårarbetet, ända till slutet af maj, då kall och regnig väderlek inträdde. Under juli månad började en för växtligheten tjenligare väderlek, men en kall och regnig sensommar med tidig höst och starka nattfroster förstörde delvis vårsåden; och skadades skörden i dess helhet af ogynnsamt bergningsväder.

Länets skördar hafva enligt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes årsväxtberättelser utfallit sålunda: 1881 under medelmåttan; 1882 fullt medelmåttig; 1883 fullt medelmåttig; 1884 nära god samt 1885 betydligt under medelmåttan.

Redan år 1877 hade Vesternorrlands läns hushållningssällskap beslutat, att till inrättande af en kemisk station för jordbruket och näringarne, gemensam för de fyra norrländska länen, anslå en årlig summa af 1,250 kronor. Denna station, hvilken man hade för afsigt att förlägga till Umeå, kom emellertid ej till stånd, emedan de af 1876 års riksdag anslagna medel till upprättande af 4 kemiska stationer blefvo andra stationer tilldelade.

Hushållningssällskapet, som insåg den stora betydelsen för landbrukets och näringarnas höjande af en inom dess eget område befintlig kemisk station, anslög 1879 nödiga medel till anställande af en länskemist med skyldighet att vid af honom inrättadt och underhållet kemiskt laboratorium, emot arvode efter fastställd taxa, utföra kemiska undersökningar åt allmänheten samt att, likaledes mot ersättning, företaga resor inom länet.

På derom af länskemisten år 1884 gjord framställning beslöt länets hushållningssällskap att söka få till stånd en fullständig kemisk station, till hvilket ändamål sällskapet anslög dels 2,000 kronor till bestridande af halfva beräknade anläggningskostnaden, dels ock en årlig summa af 1,287 kronor 50 öre, att utgå under fem år, till bestridande af halfva beräknade underhållskostnaden. Sedan 1884 års landsting, på derom gjord framställning, jemväl förenat sig med hushållningssällskapet och beviljat enahanda belopp, ingick Kungl. Landbruksakademiens Förvaltningskomité, på hushållningssällskapets derom gjorda anhållan, till Eders Kungl. Maj:t med underdånig framställning om nödigt anslag till denna station, och beviljade med anledning häraf 1885 års riksdag för sådant ändamål ett anslag af 3,000 kronor att på vanliga vilkor utgå.

Kostnaden för den kemiska stationens anläggning och underhåll beräknades sålunda:

Anläggnings- och organisationskostnad.....	4,000	kr.
Hyror.....	1,200:—	
Löner.....	5,075:—	
Anslag till betjening, vedbrand, lyse, kemikalier, inventari- inköp, skrifmaterialier m. m.....	1,100:—	7,375 »
Dessa kostnader skulle bestridas:		
Af hushållningssällskapet och landstinget för anläggningen med hvar- dera 2,000 kr.....	4,000	»
Årligt underhåll:		
Statsanslag.....	3,000:—	
Af landstinget.....	1,287: 50	
» hushållningssällskapet.....	1,287: 50	
» » anslaget till frökontrollanstalten..	300:—	
Beräknad inkomst af analyser.....	1,500:—	7,375 »

Synnerligen lämplig lokal för stationen erhöles och inreddes efter nutida fordringar, såvidt sig göra lät, då lysgas ej finnes i Hernösand.

Stationen, med hvilken en frökontrollanstalt är förenad, började sin verksamhet den 1 januari 1886 efter att förut hafva blifvit af Kungl. Landbruksakademiens kemist vederbörligen inspekterad och godkänd.

Vid stationen, som är inrättad i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts nådiga reglemente den 15 december 1876, verkställas undersökningar efter en låg, af Kungl. Landbruksakademiens Förvaltningskomité fastställd taxa af den 12 mars 1886; och få jemväl personer, boende utom länet, anlita stationen, dock emot förhöjd taxa. På requisition företaga stationens tjänstemän resor för insamlande af prof till undersökning, meddelande af råd och upplysningar i agrikulturkemiska och kemisk-tekniska frågor o. s. v.

Stationen lyder närmast under en styrelse af tre personer med en suppleant, hvilka utses af hushållningssällskapet för en tid af tre år i sender.

Rörande *boskapskötseln* har densamma under sista femårsperioden, likasom jordbruket, synnerligen förbättrats å de större sågverkens egendomar, hvilka ock nu flerstädes hafva att uppvisa särdeles väl besatta ladugårdar, men står hos allmogen i allmänhet ännu på en jämförelsevis låg ståndpunkt.

Hushållningssällskapets åtgärder att för nötboskapens uppdrifvande införskrifva tjurar af algauerras äfvensom att för får-rasens förbättrande upphemta baggar och tackor af cheviotras från Gotland, hafva hitintills krönts med föga framgång.

I och med ett mera allmänt införande af mejerier inom länet torde dock hägen för såväl kreaturens bättre utfodring som ökad foderodling komma att väckas till lif, äfvensom medel dertill att erhållas.

Kor och får framfödas hos allmogen fortfarande med allt för knapp utfodring; det mesta och bästa fodret lemnas i regel hästarne, hvilka hitintills lemnat befolkningen en kontant inkomst — dock på jordbrukets bekostnad, i det, genom fodrets bortförande från egendomarne vid förekommande skogsarbeten eller körslor, åkern beröfvats den nödiga gödningen för växtkraftens uppehållande — under det att korna hitintills endast i närheten af städer eller större sågverk, dit mjölken i allmänhet kunnat till mycket fördelaktigt pris försäljas, lemnat någon kontant inkomst.

Lärer sig allmogen väl att rätt inse, att bästa och säkraste inkomsten för jordbruket kommer att erhållas af korna, i mån som mejerierna tillväxa, torde dock förhållandet så småningom blifva helt annorlunda. Hästantalet kommer utan tvifvel då att betydligt nedsättas och koantalet i mån deraf att ökas samt genom bättre vård och utfodring bringas till högre afkastning.

Hästarne inom länet hafva deremot en bättre omvårdnad, som visar sig flerstädes i goda och särdeles kraftfulla exemplar. De på hästafvelns förbättrande utan tvifvel inverkan premieringarne, hvartill länets hushållningssällskap och landsting förut lemnat bidrag, hafva emellertid i och med 1885 års utgång upphört.

Af följande *Tabell Litt. E*, hvilken upptager ett sammandrag ur länets jordbruksstatistik för åren 1881—1885, framgår antalet af nötkreatur, hästar, får, m. m. inom länet under nämnda år.

Hvad angår *mejerihandlingens* utveckling inom länet under femårsperioden, har den tagit ett oväntadt stort steg framåt, som bådär en löftesrik framtid för länets jordbruk.

För omkring 18 år sedan lät hushållningssällskapet på försök anordna ett bymejeri i en af Hernösands grannsocknar, hvilket dock efter endast en kortare tids tillvaro i brist af mjölk upphörde.

Från år 1877 har hushållningssällskapet årligen anmodat statens undervisare i boskapskötsel och mejerihandling inom Norrland att inom de flesta af länets socknar hålla föredrag, i afsigt att väcka håg för ej mindre en förbättrad vård om kreaturen än ock anläggandet af bymejerier, hvarjemte denne vid flere landbruksmöten frambållit vigten häraf. År 1879 öppnades vid Holms säteri inom detta län af hushållningssällskapet en skola för utbildandet af mejerskor, hvilken årligen i ordinarie halfårskurser emottog fyra elever samt under två månader under annan årstid och kortare perioder extra elever. I de ordinarie lärokurserna har elevantalet ständigt varit fullt, men i den sista uppgått till fem, så att inalles 29 elever utexaminerats från skolan, hvarjemte i jemväl sista kursen tre extra elever vistats vid skolan, hvar och en under kortare tid. Den extra lärokursen har deremot alla åren varit fåtaligt besökt.

År 1880 begärdes och beviljades af hushållningssällskapet räntefria lån för underlättandet af tvenne då påtänkta bymejerianläggningar; men dessa kommo aldrig till stånd, och de beviljade lånen blefvo icke ens uttagna.

Under tiden hade dock ett större mejeri kommit i gång i Sundsvall, hvilket uppehölls hufvudsakligast med mjölk, uppköpt vid stationerna utefter Sundsvalls—Torpshammars jernväg. Samtidigt öppnades äfven ett par mindre mejerier vid tvenne af länets större egendomar, vid hvilka dock förbrukades endast den vid samma egendomar producerade mjölken.

Då emellertid allmogens inkomster af förut varande biförtjenster vid skogsafverkningar, varutransporter m. m. allt mer och mer minskades samt vidare från Vesterbottens län förspordes den inflytelserika inverkan på jordbrukets höjande, införandet af den derstädes redan för 20 år sedan påbörjade mejerirörelsen haft på jordbrukets utveckling och hvarigenom mångenstädes ett förut ej anadt välstånd efterträdt brist, fattigdom och nöd, verkade allt detta till sist, att tidigt på våren 1884 intresset för mejerihandlingens införande vaknade till fullt lif och, kraftigt understödt af hushållningssällskapet, med lifligaste håg omfattades af den jordbrukande allmänheten inom skilda delar af länet, i följd hvaraf vid hållna sammanträden samma år an-

ordnandet af 10, under år 1885 anordnandet af 12 samt under innevarande år anordnandet af ytterligare 7 bymejerier blifvit beslutadt. Af dessa voro vid förlidna årets utgång 9 öppnade, hvilka alla fortfarande äro i gång. Då dertill kommer att i år ytterligare 11 öppnats samt alla öfriga beslutade nu äro under inredning, torde inom kort finnas ej mindre än 29 bymejerier i detta län, deraf 19 i Norra Ångermanland, 4 i Södra Ångermanland och 6 i Medelpad, hvilket, med hänsyn till den korta utvecklingsperioden, innebär en särdeles lofvande början. Härtill kommer, att länssagronomen, som vid hållna sammanträden nitiskt verkat för anordnandet af 21 af dessa mejerier samt med råd och upplysningar biträdt vid upprättandet af flertalet af de öfriga, äfven under innevarande år hållit sammanträden för bildandet af ytterligare nya mejerier, hvilka likaledes torde snart definitivt beslutas.

Vid en ungefärlig beräkning, företagen under nästlidne augusti månad — då likväl flere mejerier först nyligen öppnat sin verksamhet — visade sig, att vid de då i gång varande 18 bymejerierna, från det förstas öppnande, förbrukats inemot 400,000 kannor mjölk, hvilka, inköpta till ett pris af 20 öre per kanna, representera en summa af cirka 80,000 kronor.

Årliga mjölmängden vid bymejerierna antages komma att variera från 25 till 40,000 kannor med stigning i mån af förbättrandet af nötboskapens kötsel; och torde mjölkförbrukningen redan ett kommande år vid länets samtliga bymejerier kunna beräknas till minst 1,000,000 kannor med ett mjölkvärde af cirka 200,000 kronor; en inkomst af länets jordbruk, som tillkommit med bymejeriernas införande och hvilken årligen bör ökas i och med foderodlingens och utfodringens förbättrande samt blifva en mäktig häfstång till jordbrukets höjande inom länet.

Af ifrågavarande 29 mejerier komma ej mindre än 20 att omfatta endast osttillverkning samt de öfriga 9 hufvudsakligast smörtillverkning, hvilken senare handtering ansetts böra införas endast vid de mejerier, som hafva utsigt att få sälja skummjölken till högre pris.

För underlättandet af nämnda mejerianläggningar har länets hushållningssällskap lemnat, dels räntefria lån till trenne, att inbetalas på fem år med lika belopp hvarje år och utgående med 2 à 3,000 kronor, dels anslag utan återbetalningsskyldighet till 22, med belopp af 100 till 500 kronor, med tillsammans 7,200 kronor. Den olika fördelningen af anslagen har varit beroende, dels af huruvida mejeriföreningarne uppfört egna lokaler eller förhyrt sådana till sina mejerier och dels af föreningarnes

Tabell Litt. E.

Antal vid nedannämnda års slut underhållna kreatur.

År.	H ä s t a r		Oxar.	Tjurar.	Kor.	Ungnöt under 2 år.	Får.	Getter.	Svin.	Höns.
	öfver 3 år.	under 3 år.								
1881	13,536	2,024	180	1,672	44,913	9,048	53,023	12,383	7,965	14,501
1882	13,599	2,078	180	1,626	46,651	9,244	53,207	11,871	8,175	14,238
1883	14,067	2,211	180	1,646	48,237	9,965	54,795	12,156	8,982	14,638
1884	14,608	2,205	185	1,679	49,610	10,615	66,410	12,398	9,477	15,142
1885	15,175	1,977	181	1,738	50,674	12,606	64,459	14,288	9,760	20,401

mer eller mindre goda ekonomiska ställning. Vid utlemnandet af ifrågavarande anslag har hushållningssällskapet fäst det vilkoret, att mejeristyrelserna skola vara skyldiga återlemna desamma, derest mejeriverksamheten komme att upphöra inom fem år.

Anmärkningsvärdt torde vara, att, oaktadt mejerifrågan är så ny inom länet, ej mindre än 23 mejerier af det ofvan nämnda antalet komma att inrymmas i för ändamålet särskildt uppförda, fullt lämpliga lokaler, samt att af de öfriga redan nästan alla beslutat, att, då hyreskontrakten — i allmänhet upprättade för en tid af fem år — gått tillända, uppföra egna ändamålsenliga sådana, och vidare, att uppsättningen af inventarier öfverallt är fullt tidsenlig, hvilket bör i väsentlig mån betrygga anläggningarnas bestånd för framtiden.

Att förestå mejerierna hafva i allmänhet antagits utexaminerade elever från länets mejeriskola, äfvensom en och annan mejerska från Vesterbottens län, men endast tvenne från landets sydligare län.

På initiativ af undertecknad, landshöfding, bildades den 1 maj 1884 »aktiebolaget Vesternorrlands läns trädgårdsförening». Minimikapitalet 20,000 kronor var då fulltecknad. Innan nämnda års slut tecknades ytterligare aktier till ett belopp af 2,300 kronor, hvadan aktiekapitalet nu uppgår till 22,300 kronor, hvarje aktie lydande å 100 kronor; och den 30 maj 1884 blef bolagsordning af Eders Kungl. Maj:t fastställd.

Länets landsting och hushållningssällskap hafva hvar för sig anslagit 900 kronor för en tid af fem år, att utgå med 300 kronor årligen till hvar och en af de 6 elever, som antagits i en af bolaget, i förening med trädgårdsodlingen, upprättad elevskola.

Trädgårdsföreningen har på arrende fått öfvertaga 10 tunnland välbelägen, god jord af den Hernösands stad tillhöriga s. k. »Hofsjorden».

Den 1 september 1884 kom föreningen i besittning af denna jord, och samma dag tillträdde den antagne föreståndaren för trädgården sin plats. Arrendekontraktet gäller till den 1 oktober 1916 och med förmånsrätt för bolaget att efter denna tid få behålla jorden mot det lägsta belopp, som erlagges för någon af de öfriga lotterna af Hofsjorden, såvida staden sjelf icke är i behof af samma jord.

Utom de ordinarie 6 eleverne antogs 1885 en extra sådan. Eleverne få deltaga i alla inom trädgården förekommande göromål och erhålla under vintermånaderna teoretisk undervisning i trädgårdsskötsel jemte dithörande ämnen. Hvarje elev är förpligtad stadna två år vid skolan.

Föreningens trädgård är hufvudsakligast afsedd för uppdragande af för orten lämpliga träd- och buskplantor samt för fröodling. Men medan plantorna i trädskolan ännu äro små och fordra mindre utrymme, användes emellertid störste delen af jorden till odling af köksträdgårdsväxter och blommor samt till uppdragning af fleråriga blomsterplantor m. m. Jorden, som legat i gräsvall, upplöjdes hösten 1884; samtidigt nedlades rör för vattenledning. År 1885 uppfördes ett 70 fot långt och 21 fot bredt växthus i två afdelningar. Samma år upptogos gångarne i trädgården, bänkgård på 75 fönster lades, jorden bearbetades, såddes och planterades.

Afkastningen från trädgården under 1885, det första året af föreningens verksamhet, var obetydlig, till följd af den genomgående obliða väderleken.

Bolaget har äfven öppnat fröhandel, i hvilken åkerbruks-, trädgårds- och blomsterfrön tillhandahållas. Kontroll af till salu hållna åkerbruksfrön har af härvarande kemiska station verkstälts.

Den med understöd såväl af länets hushållningssällskap och landsting, som ock af staten anordnade *slöjdundervisningen* har år efter år utvecklats och har under den tid, densamma pågått, otvifvelaktigt verkat mycket godt samt ingifver jemväl goda förhoppningar för framtiden.

År 1880 fastställde hushållningssällskapet ny plan och utgiftsstat för slöjdundervisningens bedrivande, att gälla under åren 1880, 1881 och 1882.

Denna plan afsåg att främja hemslöjdens införande i länet genom ett allmännare inrättande af slöjdskolor, i synnerhet på landet. För detta ändamål beslöts inrättande af:

1:o) en högre hemslöjdskola i Hernösand, hufvudsakligen afsedd att bilda föreståndare för lägre slöjdskolor på landet, genom att lemna folkskolelärare tillfälle till slöjdundervisning på en tid af året, då de vore frie från sin undervisningsskyldighet, och bibringa dem kompetens att vid folkskolan jemväl undervisa i slöjd; och skulle skolan pågå med *en* lärotermin om året, nemligen under juli och augusti månader. Vid skolan fanns äfven anordnad en kurs för qvinliga elever;

2:o) slöjdskolor vid sågverk och bruk, vid hvilka undervisningen pågick under november—april; och

3:o) slöjdskolor inom kommuner, der undervisning meddelades vid hvarje skola under endast *en* termin på året, nemligen 15 januari—1 april, 1 april—15 juni eller 1 oktober—15 december.

Undervisningen vid högre slöjdskolan bestreds af en förste lärare, som tillika var skolans föreståndare, en andre lärare och en lärarinna.

Högre slöjdskolans föreståndare ordnade och inspekterade samtliga öfriga slöjdskolor inom länet. Att bestrida undervisningen vid dessa skolor voro af hushållningssällskapet anstälde och aflönade 5 lärare.

År 1883 antogs en ny plan och utgiftsstat för slöjdundervisningens bedrivande under treårs-perioden 1883—1885; dock skulle densamma i vissa delar tillämpas först med år 1884.

De hufvudsakligaste ändringarna i 1880 års plan voro upprättandet af 8 stipendier å 100 kronor åt folkskolelärare eller af kommuner till slöjdlärare antagna personer, hvilka önskade genomgå högre slöjdskolan, hvarjemte bestämdes, att skolan skulle förläggas till Hernösand eller annan lämplig ort inom länet, och att 1,200 kronor anslogos att, med högst 150 kronor till hvarje, tilldelas kommuner för inrättande af slöjdskola i förening med folkskola, då undervisningen i slöjd meddelas af skolläraren.

Undervisningen vid alla dessa skolor, hvilka, med undantag af högre slöjdskolan, endast besökas af manlige elever, omfattar hufvudsakligen träslöjd, såsom snickring, svarfning, träskäring, betsnung, polering, rottingsflätning och korgmakeri samt stundom borstbindning och bokbinderi.

Hela antalet slöjdskolor inom länet utgjorde:

	Inom Ångermland.	Inom Medelpad.	Summa.
År 1881	14	8	22 st.
» 1882	14	12	26 »
» 1883	18	13	31 »
» 1884	18	15	33 »
» 1885	27	18	45 »

På sista åren hafva äfven åtskilliga kommuner och verk inrättat slöjdskolor för flickor.

Dessa skolor erhålla intet understöd af hushållningssällskapet.

För att befördra slöjdens införande i länet och handlägga dithörande frågor verkar en slöjdkomité, bestående af 5 ledamöter, hvilka utses:

2 af länets hushållningssällskap,

2 » » landsting och

1 » stiftets konsistorium.

Utgifterna för slöjdundervisningen hafva uppgått till:

a n s l a g a f:				
	Hushållningssällskapet.	Landstinget.	Staten.	Summa.
År 1881...	kr. 2,848: 70.	kr. 3,750: —	kr. —	kr. 6,598: 70.
» 1882...	» 1,515: 99.	» 3,750: —	» 1,000: —	» 6,265: 99.
» 1883...	» 3,356: 12.	» 3,750: —	» 1,000: —	» 8,106: 12.
» 1884...	» 3,923: 38.	» 4,000: —	» 1,000: —	» 8,923: 38.
» 1885...	» 4,764: 05.	» 4,000: —	» 1,000: —	» 9,764: 05.
Summa kr. 16,408: 24.		kr. 19,250: —	kr. 4,000: —	kr. 39,658: 24.

Lärftstillverkningen, som förr utgjorde en vigtig förvärfskälla, särdeles inom en del socknar i Norra Ångermanland, aftager med hvarje år. Lärftspremier hafva emellertid utgått af statsmedel och länets landsting med tillsammans 1,300 kronor årligen; och hafva af dessa medel utbetalats:

År 1881	kronor	761: 34.
» 1882	»	562: 84.
» 1883	»	414: 73.
» 1884	»	597: 74.
» 1885	»	424: 21.
Summa kronor		2,760: 86.

Länets hushållningssällskap har, på sätt af hvad redan finnes omförmäldt framgår, jemväl under denna period, om ock med större uppoffringar än tillföre, i mer än ett hänseende sökt att höja länets utveckling. De icke obetydliga bidrag, som af sällskapet lemnats till understödande af fröodling, slöjdundervisning, fiskodling, trädgårdsskötsel och mejerihandtering hafva visat sig synnerligen gagnande; och härförutom har länets landbruksskola vid Nordvik blifvit icke blott i fråga om förvaltningen på ett mera tidsenligt och fördelaktigt sätt ordnad, utan äfven i afseende å den odlade jordens areal ökad med ett angränsande, af sällskapet inköpt hemman om 5 seland under N:o 3 i Nordviks by.

Hushållningssällskapets egna och under dess förvaltning stående fonder och tillhörigheter vid 1885 års slut utgjordes af:

disponibla tillgångar	kr. 10,760: 10.
fordringar enligt reverser	» 20,873: 34.
fonden för gemensamma utställningar	» 1,310: 08. 32,943: 52.
egendomen Nordvik åsatt värde	50,000: —
med afdrag af dess hypoteksskuld	8,381: 60. 41,618: 40.
Vigreńska hemmanet invid Nordvik	» 8,000: —
samma egendomars, äfvensom landbruksskolans, inventarier, kreatur, spanmål, rotfrukter, hö och halm m. m.	» 17,843: 24. 67,461: 64.
inventarier under sekreterarens vård, sällskapets frömuseum med burkar, frön och böcker, äfvensom dess slöjdmuseum, boksamling och medaljer	» 3,380: 02.

Transport 3,380: 02. 100,405: 16.

Transport 3 380: 02. 100,405: 16.

inventarier vid Holms mejeriskola	kr. 516: —
slöjdmodeller, verktyg m. m.	» 1,113: — 5,009: 02.
inventarier vid fiskodlingsanstalterna samt byggnader derstädes	769: 46.
sällskapets rökhus i Gädeå	3,000: —

Summa kronor 100,183: 63.

På förslag af Vesternorrlands läns hushållningssällskap beslöts år 1877, att en gemensam utställning för de fem norrländska länen skulle ega rum i Sundsvall samtidigt med invigningen af jernvägen emellan Torpshammar och Trondhjem; och då denna utställning icke blott för detta län utan jemväl för Norrland i dess helhet varit af stor och ingripande betydelse, tillåter sig länsstyrelsen att, med ledning af styrelsens för utställningen derom numera afgifna berättelse, här intaga en kortfattad skildring af samma utställning eller, rättare sagdt, utställningar, enär anordningen omfattade icke blott Norrlands industri- och landbruksutställning utan äfven internationel fröutställning i förening med frökongress samt konstutställning.

Å en synnerligen rymlig och vacker plats midt för inloppet till hamnen var stora utställningshuset med sin 400 fot långa fasad uppfördt; och å dettas utspringande midtelparti, som hade en bredd af 60 fot, voro anordnade kolossala fönster samt trenne torn, hvilka, konstnärligt sammanfogade af och ornerade med smäckra granspiror, gånge åt det hela ett luftigt utseende. På gaffarne funnos åt trenne sidor äfven utspringande partier, omslutande särskilda paviljonger med äfvenledes höga fönster, hvilka rikligt upplyste lokalens inre, som i öfrigt fick belysning från en mängd fönster på alla långsidorna äfvensom från den utefter takets hela längd löpande lanterninen. I vinkel med denna byggnads östra långsida utgick mot vester det 350 fot långa midtelskeppet, som anslöt sig till ett 300 fot långt byggnadsparti, parallellt med östra långsidan, med äfven utspringande hörnpaviljonger, så att byggnaden hade form af ett liggande H. Vestra fasaden var dekorerad i likhet med den östra och hade äfvenledes utspringande midtelparti samt, der och å gaffelpartierna, höga fönster. Lätta, genombrutna staket sammanbundo gaffarne på byggnadens långsidor, hvarigenom bildades tvenne stora rymliga gårdar, upptagande hvar och en en ytvidd af 29,000 qv.-fot.

Konstutställningspaviljongen, belägen nära invid stora utställningsbyggnaden, hade en framspringande portal, hvilken lemnade i det inre en riklig och lämplig belysning; och fröutställningshuset, beläget i närheten af bangården, var uppfördt af numera afidne grosshandlaren J. A. Enhörning, hvilken utan någon ersättning stält detsamma, fullt inredt, till styrelsens förfogande.

Till pris hade anslagits en summa af 8,000 kronor; och erbjödo utställningarna, hvilka voro talrikt besökta, en rik omvexling af utställningsföremål, som för industri- och landbruksutställningen ensamt uppgick till 2,705 nummer samt för fröutställningen till 1,546 nummer, dervid dock hvar och en af kollektivutställningarne var upptagen såsom blott ett nummer, ehuru t. ex. finska hushållningssällskapets kollektion bestod af 200 nummer och C. A. Hagendals i Örebro uppgick till omkring 700. Af kostnaderna, som för industri- och landbruksutställningen uppgingo till 110,762 kronor 75 öre, för fröutställningen och frökongressen till 12,237 kronor 26 öre, samt för konst-

utställningen till 10,113 kronor 98 öre, betäcktes 48,513 kronor 53 öre genom försäljning af biljetter m. m., 23,000 kronor af lärens landsting — deraf Vesternorrlands läns landsting dock ensamt bidrog med 15,000 kronor —, 29,204 kronor 86 öre af lärens hushållningssällskap — deraf detta läns sällskap bidrog med 19,246 kronor 22 öre —, och återstoden 32,395 kronor 60 öre godtgjordes genom frivillig teckning af bolag och enskilda personer inom Vesternorrlands län.

I afseende å betydelsen af nämnda utställning, särskildt för detta län, torde förtjena att framhållas, att såväl fabriksindustrien, som handverken och hemslöjden inom länet derigenom utan tvifvel i väsentlig mån höjdes. Vid de gemensamma utställningar, som förut egt rum år 1874 i Umeå och 1877 i Luleå hade Vesternorrlands län i nämnda hänseenden vida öfverträffats af de nordligaste länen, hvaremot vid utställningen i Sundsvall länets plats invid de öfriga medverkande lärens var fullt försvaret. Till detta lyckliga förhållande torde jemväl hafva bidragit de under åren 1876—1879 årligen återkommande större länsutställningarna i Sollefteå, Örnsköldsvik, Vifstavarf och Hernösand, hvilka alla, genom sin inbördes täflan, hade en så att säga uppfostrande inverkan på såväl industriens som fabriks- och hemslöjdarbetenas områden.

För Norrland i dess helhet torde Sundsvalls-utställningen kunna sägas hafva varit af den betydelse, att Norrland, från att förut vara föga känt och erkänt, då först blef i tillfälle att sätta sina betydliga resurser och mäktiga utveckling i ett rätt ljus samt häfda sin berättigade plats i jemnbredd med rikets sydligare delar.

C) **Skogshushållning och trävarurörelse.** *Allmänna skogar.* Bland dessa intaga *kronoparkerna*, såväl med afseende å ytvidd som betydelse i öfrigt, främsta rummet. Till antalet 34, upptaga kronoparkerna en areal af 90,551 hektar, deraf 70,223 hektar skogsmark samt 20,328 hektar impediment. Sammanlagdt hafva genom virkesförsäljningar under perioden kronoparkerna lemnat en bruttoinkomst af 892,898 kronor. Dessa virkesförsäljningar hafva, med undantag af dem från en del kronoparker inom Södra Medelpads revir, alltid skett årligen å af länsstyrelsen föranstaltade auktioner, hvarvid, på mycket få undantag när, köpeanbudet varit med ortens virkespris öfverensstämmande och således äfven antagliga. Visserligen är rättighet till mulbete och slätterlägenheter utarrenderad å de flesta kronoparker, men arrendeavgifterna härför äro dock rätt obetydliga och motsvara nog icke det belopp, som man med hänsyn till den stora arealvidden skulle hafva anledning att vänta, hvartill orsaken torde vara, dels kronoparkernas aflägsna läge, dels att landbefolkningen vanligen innehar betesmarker, som i förhållande till antalet betes kreatur äro fullt tillräckliga.

Boställsskogarne, hvilka nästan uteslutande höra till ecklesiastika boställen, uppgå till 69 st. med en sammanlagd ytvidd af 28,669 hektar. Dessa skogars afkastning har för perioden uppgått till 181,183 kronor, hvaraf vederbörande boställshafvare, för såvidt skogen är indelad till ordnad hushållning och stäld under innehafvarens vård och förvaltning, åtnjutit dem beviljade andelar; dock är länsstyrelsen icke i tillfälle att exakt uppgifva, huru stor del af dessa skogars afkastning boställsinnehafvarne uppburit, eller till hvad belopp återstoden, som tillfallit presterskapets löne-regleringsfond, uppgått.

K. M:s Befallningshafvandes femårsberättelser 1881—1885. Vesternorrlands län.

I allmänhet har det från boställsskogarne försålda virket betingat högre försäljningspris än det från kronoparkerna, hvilken prisskilnad torde ega sin förklaringsgrund deri, att kronoparkerna oftast äro mer aflägsat belägna, hvarigenom virkesutdrifningen från dem fördyras, hvarförutom vid försäljningar från dessa skogar mer ofta ingår en högre procent af skadad skog än hvad fallet är vid virkesförsäljningar från boställsskogarne, der dylik skog merändels finner användning såsom husbehovsvirke.

Nybyggesskogar. Af sådana förefunnos vid periodens slut 26 st.

Af utbrutna *stockfångstskogar* förefinnas tillsammans 56 st. med en ytvidd af 63,057 hektar, och äro samtliga dessa skogar belägna inom Ångermanland.

I allmänhet hafva *åverkansbrott* inom länet under senaste tvenne årtionden eller sedan ordnad bevakning kom till stånd, varit ganska sällsynta och oftast af ringa betydenhet. För innevarande period uppgifvas de å kronans skogar hafva inskränkt sig till 76 såg- och hustimmerträd samt 23 lass ved. Af samtliga revirförvaltare framhålles, att åverkningar, då de förekomma, oftare föranledas af otydliga rågångar, än af fullt uppsåt, och således ske mer ofrivilligt.

Skogseldar utgöra fortfarande en verklig kräfta för skogarne och om möjligt ännu mer för sjelfva skogsmarken, der denna utgöres af sandig eller stenbunden jordmån, hvilket för det mesta är fallet. Skogsegare äro ofta af den åsigt, att de lagbestämmelser, som för närvarande förefinnas rörande skogseld och hvilka till hufvudsaklig del äro inrymda i 1805 års skogsförordning samt, hvad ansvarsbestämmelser för vållande af skogseld vidkommer, i strafflagen, äro delvis mindre tidsenliga, svårtillämpliga och öfver hufvud otillräckliga. Hvilket skydd mot skogseld, som på lagstiftningsväg skulle kunna beredas skogarne, torde vara svårt förutsäga. Antagligt är dock, att äfven på detta sätt mycket vore att vinna, i synnerhet för de norrländska skogarnes bästa.

Fortfarande antagas vallhjon vara de, som i de flesta fall föranleda skogseld, men ofta förorsakas eldens uppkomst äfven af flottningsarbetare.

Tyvär saknas ej heller understundom giltig anledning för att antaga, det skogseld med afsigt blifvit anlagd. Ytterst sällan förekommer dock så bindande bevisning mot eldens upphofsmän, att de ens kunnat för domstol åtalas och ännu mindre vid saken bindas.

Skogseldarne anses såväl till antal som omfattning hafva under närmast föregående period varit betydligare än under innevarande, för hvilken de uppgifvas hafva öfvergått en skogsareal af omkring 15,900 hektar.

Bland *stormar*, som i anmärkningsvärd grad haft menligt inflytande på skogarne, kunna omnämnas 1881 och 1882 års såväl höst- som vårstormar, hvilka uppgifvas å en del trakter hafva förorsakat skogarne mycken skada.

Beträffande *insekthärjningar*, anses sådana icke hafva förekommit i någon anmärkningsvärdare grad eller ovanlig form.

Länets *skogspersonal* utgöres af 1 skogsinspektör, som tillika har tjänstgöringskyldighet inom Gefleborgs län, 5 jägmästare samt 13 kronojägare, hvilkas sammanlagda löneförmåner, inklusive tjänstgöringspenningar och resekostnadsersättning, vid periodens slut eller för 1885 uppgå till 29,825 kronor, hvartill kommer aflöning till föreståndaren och skogsrättaren vid Sillre skogsskola, 1,800 kronor per år.

Enskilda skogar. Beträffande hushållningen å dessa skogar, sådan den i allmänhet företer sig, är egentligen ej synnerligen mycket att erinra utöfver hvad i sådant afseende är omförmäldt i för närmast föregående femårsperioder afgifna berättelser. Fortfarande är det endast virke af så grofva dimensioner, att det kan lämpa sig till försågning, som öfver hufvud anses ega något egentligt värde. Visserligen afverkas inom en del socknar, hufvudsakligen i de vid Indalselvans nedre lopp belägna, äfven sparrar af till och med så små dimensioner som ned till 4 à 5 tums (engelskt mått) fyrkant, men dels är, såsom nämndt, sparrhuggningen inskränkt till jemförelsevis mindre områden, dels bedrifves den ej i så synnerligt stort omfång, hvartill orsaken är att söka i den omständigheten, att marknaden för dylikt virke är osäker och begränsad. Afverkningen af grufstolpar är, i förhållande till skogstillgången, knappast nämnvärd. Det är således vid afverkning af sågtimmer till lågt nedgående dimensioner, som befogenheten för de varningar mot en befarad skogssköfling, hvilka från en del orter låta sig förnimma, egentligen vore att söka.

Utan att nu taga hänsyn till, att inom en och annan kustsocken hemman förefinnas, som äro och redan under årtionden varit i saknad af nödigt husbehovsvirke, åtminstone till husbyggnad, så anser länsstyrelsen. äfven med afseende å länet i dess helhet, att skogshandteringen, sådan den under perioden tett sig, är långt ifrå normal. Det är dock mindre vid de låga virkesdimensionerna, hvilka i fråga om virke till försågning gemenligen reglera sig sjelfva, som länsstyrelsen hyser betänkligheter, som icke mer och hufvudsakligen vid den till kvantiteten enormt forcerade afverkningen, hvilken, då de från sågverken lemnade uppgifter öfver försågadt virke, *Tabell Litt. F.* läggas till grund visar sig hafva under innevarande period ökat med omkring 46 % utöfver hvad den var under närmast föregående femårsperiod, eller från en i medeltal årlig försågning af 5,302,994 timmer under åren 1875—1880 till 7,774,424 under 1881—1885.

Tabell Litt. F. Uppgift öfver vid sågverken i medeltal årligen försågadt antal timmer.

Ang- och vattensågar, inom Ångermanland.		Antal försågade timmer. Stycken.		Antal försågade timmer. Stycken.
Ulfviks ångsåg	80,366	Väija ångsåg	106,000	
Svartviks »	10,500	Rosö ⁴⁾ »	50,000	
Sandvikens »	133,457	Hällsätters »	26,000	
Kramfors »	280,794	Korfsta ⁴⁾ »	35,000	
Brunne »	80,000	Fröks ⁴⁾ »	20,000	
Björknäs »	53,453	Kungsgårdens & Mariebergs »	170,000	
Svanö »	95,561	Sandö »	84,500	
Strömnäs »	115,500	Lugnviks »	95,175	
Sprängsvikens »	125,000	Dals »	80,000	
Ramviks ¹⁾ »	22,786	Köija »	162,140	
Ramviks bolags »	80,000	Locknö ²⁾ »	15,000	
Rö »	90,000	Rödsta »	55,000	
Vestby ²⁾ »	29,000	Valvikens ²⁾ »	2,500	
Frånö ³⁾ »	—	Gideåbacka »	30,000	
Skörvikens ³⁾ »	—	Gideå och Husums »	175,000	
Dynäs ³⁾ »	—	Alne »	85,000	
Bollsta »	225,000			

Enskilda skogar. Vid sågverken försågadt virke.

		Antal försågade timmer. Stycken.		Antal försågade timmer. Stycken.
Jerfeds ångsåg	62,000	Öns vattensåg	450	
Örnaköldsviks »	65,000	Vesterås »	430	
Hörneborgs »	15,000	Forsmo »	600	
Alfredshems »	35,000	Österås »	2,300	
Domsjö »	101,600	Flerke »	500	
Alnösunds »	2,000	Töfra »	6,000	
Bjästa »	95,000	Ofansjö »	300	
Strängö »	12,600	Torsböle »	300	
Möja »	63,000	Humps »	1,500	
Salsåkers »	45,000	Inviksfors »	2,500	
Omne »	20,000	Edens »	2,000	
Vestersjälands vattensåg	535	Bergs »	3,500	
Nässlands »	430	Küreds »	3,000	
Ålands »	395	Sörgällsta »	3,000	
Böle »	2,000	Östmarkums »	1,500	
Spilböle »	500	Mo »	76,400	
Öije 2 stycken »	1,650	Bjästa »	3,100	
Nyhemmanets »	400	Bräcke »	4,800	
Vestanå »	300	Gladomsfors »	6,000	
Klappnäs »	800	Näske »	3,500	
By »	650	Dynäs »	600	
Storvattnets »	1,200	Åtskilliga ej här ofvan upptagna mindre vattensågar	65,000	
Björkä ⁴⁾ »	60,000	Summa	3,540,237	
Lökoms ⁴⁾ »	2,500			
Offers ⁴⁾ »	35,000			
Stöndars ⁴⁾ »	1,500			
Törsta ⁴⁾ »	1,500			
Lo ⁴⁾ »	50,000			
Lo bys ⁴⁾ »	10,000			
Djupeds ⁴⁾ »	1,000			
Utnäs ⁴⁾ »	1,000			
Viätts ⁴⁾ »	1,000			
Nästvattnets »	1,200			
Sollefteå bruks »	8,000			
Hallsta »	7,000			
Gravattnets »	4,000			
Björkängs & Fanby »	600			
Skjerfsta ²⁾ »	—			
Valå & Hågesta »	1,400			
Granvågs ¹⁾ »	1,800			
Nylands »	3,000			
Graninge bruks »	2,500			
Mångrafs »	300			
Österstrinne »	500			
Hakesta »	700			
Vesterstrinne »	200			
Tjälls »	4,000			
Skedoms »	700			
Ingersta »	1,300			
Nässjö »	800			
Flo »	1,560			
Hamre »	800			
Forsse bruks »	10,005			
Sands »	1,300			
		Svartviks ångsåg	405,000	
		Klampenborgs »	127,861	
		Vaple »	89,892	
		Nyhamns »	74,065	
		Essviks »	66,094	
		Juniskärs »	47,666	
		Vifstavarfs »	214,201	
		Fagerviks »	120,896	
		Skönviks & Östrands »	439,114	
		Sunds »	166,319	
		Johannesdals »	85,490	
		Tunadals »	211,794	
		Ortvikens »	138,440	
		Byns »	214,658	
		Nacka »	21,716	
		Eriksdals »	132,381	
		Johannesviks »	66,787	
		Nyviks »	57,098	
		Rödestrands »	69,154	
		Vii »	46,090	
		Alviks »	44,262	
		Strands »	175,302	
		Gustafsbergs »	183,483	
		Karlsviks »	72,244	
		Myrnässets »	25,466	
		Ankarsviks »	25,727	
		Hofvids »	83,838	

	Antal försågade timmer. Stycken.		Antal försågade timmer. Stycken.
Hörningsholms ångsåg.....	61,344	Åsjö vattensåg.....	12,000
Mons ".....	187,546	Fanbyns ".....	1,900
Vindskärvarfs ".....	52,340	Tillkommer för ej upptagne	
Kubikenborgs ".....	173,070	vattensågar.....	35,000
Alafors ".....	100,000	Summa	4,234,187
Söråkers ".....	69,875		
Sörviks ".....	30,000		
Norrviks ".....	50,000		
Viskans ".....	5,550	Sammandrag.	
Vid vattensågarna.		Inom Ångermanland.....	3,540,237
Galtströms vattensåg.....	17,524	" Medelpad.....	4,234,187
Åvike bruks ".....	33,000	Summa	7,774,424

Anmärkingar: ¹⁾ Uppgiften omfattar endast år 1885. ²⁾ Uppgiften omfattar åren 1884 och 1885. ³⁾ Uppgifter hafva icke meddelats. ⁴⁾ Approximativ uppgift. ⁵⁾ Nedlagd.

Att skogarne icke fortfarande kunna uthärda så hög afverkning, utan att inom jämförelsevis kort tid en mer eller mindre kännbar brist å gröfre virke kommer att uppstå, derom torde icke vara något tvifvel. Man skulle visserligen kunna antaga, att kronoparkerna med sin reserverade skogstillgång till någon del må kunna utfylla denna befarade brist å gröfre virke, men då dessa skogar endast upptaga omkring 4 % af länets skogsareal, så kan af deras framtida afkastning icke heller så synnerligen mycket vara att i berörda afseende förvänta.

Oafsedt jemväl, att en betydlig del af det vid sågverken inom länet försågade virket är afverkad i Jemtland, anser således länsstyrelsen, att, med afseende å tillgång af så kalladt afverkningsbart virke, öfverafverkning egt rum under innevarande femårsperiod.

Beträffande skogens egentliga vård eller skötsel, så har denna visserligen i allmänhet taget icke gjort några egentliga framsteg, dock skönjas icke så få tecken, som tyda på, att härutinnan ljusare utsigter möjligen äro att förvänta, och kan i sådant afseende anföras, att virkesstämpling mer allmänt än förr föregår afverkningen, hvarigenom den senare i sin helhet utföres med mera ordning och urskilning än då den, såsom förut ofta var händelsen, helt och hållet var öfverläten till arbetsmanskpet; att ordnad hushållning efter upprättad plan blifvit införd å en och annan skog; att omsorgsfullt byggda flottleder möjliggöra tillvaratagande äfven af mindre värdefullt virke, hvilket förut, såsom i förhållande till sitt värde dragande allt för dryga flottningskostnader, qvarlemnades i skogarne; att ett och annat sågverksbolag genom skogsfrösådd sökt bringa af skogseld öfvergången mark i skogbärande skick (sålunda uppgifves, att under år 1884 skogsfrösådd utförts å tillsammans 870 hektar, fördelade inom 6 socknar); samt att under benämning »Föreningen för skogskultur i Norrland» ett sällskap, hufvudsakligen bestående af i skogshandtering intresserade personer, kommit till stånd, hvars verksamhet, såsom dess namn äfven anger, visserligen omfattar hela Norrland, men med afseende å hittills vunna resultat för närvarande hufvudsakligen är begränsad till provinsen Ångermanland, hvarifrån initiativet till föreningens bildande äfven

utgått. Förutom skogskultur har föreningen gjort till sin uppgift att väcka intresse för insamling af skogsfrö, äfvensom att motarbeta skogseldars uppkomst, hvarjemte hon söker att genom kringresande undervisare intressera allmogen, förnämligast ungdomen och skolbarnen, för skogskultur och skogsvård.

I öfrigt tyckes en bättre insigt om ungskogens stora värde vinna alltmer insteg äfven hos allmogen. Att denna åsigt förefunnits tidigare hos sågverksbolagen och trävaruspekulanter i allmänhet, derom här den ifver, hvarmed inköp af s. k. tillväxtskogar bedrifvits och bedrifves, ett nogsamtt vittnesbörd.

Då allmogen under senare åren synbarligen varit mindre benägen att försälja afverkningsrätt till sina skogar, hafva spekulanterne i skogsköp inslagit på en annan väg, för att komma i besittning af så mycket skogsmark som möjligt.

Förhållandet är nemligen, att, så fort ett hemman af en eller annan anledning finnes till salu, hamnar ett sådant hemman, för så vidt det har någon afsevärd skogstillgång, nästan alltid i en eller annan skogsspekulants ego, enär någon allmogeman härvid icke med utsigt till bergning kan konkurrera.

Huru stor del af länets skogsareal, vare sig med everldlig besittningsrätt eller endast med afverkningsrätt, på så sätt öfvergått till skogsuppköpare, har länsstyrelsen visserligen sig icke bekant, men att den är högst betydlig och antagligen betydligare än hvad som står väl tillsammans med allmogens rätt förstådda intresse, är helt visst; och må, såsom ett exempel på, i hvilken utsträckning jordbruksfastigheter redan kommit i sågverksegares eller andra trävaruexportörers händer, anföras, att ett enda sågverksbolag under förloppet af senaste tio år inköpt omkring sjuttio hemman eller hemmansdelar ensamt inom Norra Ångermanlands fögderi och dessutom inemot trettio i Lappmarken. Vare sig nu, att ett sådant af icke-jordbrukare inköpt hemman af sin nye egare lägges under eget bruk, öfverlåtes till en landbonde eller arrendator, hvilket kanske oftare är fallet, eller försäljes till annan person, dervid afverkningsrätten alltid undantages för närmaste 50 år, så är i de flesta fall den gifna följden af en dylik transaktion, att hemmanets jordbruk försättes i ett betänkligt tillbakagående, hvarförutom inom en del orter af länet det är mycket antagligt, att en förut besuten och sjelfständig bondeklass på så sätt kommer att till stor del efterträdas af beroende landbönder och arrendatorer eller af hemmansegare, hvilka, i saknad af all inkomst från skogen, blifva hänvisade till en ganska bekymmersam existens. Å andra sidan får dock icke förnekas, att, från skogsvårdens synpunkt sedt, det onekligen är en fördel, ju större skogskomplexer som bildas, helst när dessa, såsom här i länet i många fall eger rum, innehafvas af kapitalstarka bolag och under full eganderätt.

Upprensning af nya samt underhåll och reparation af äldre flottleder kräver fortfarande betydliga kostnader, och ganska få torde de vattendrag inom länet vara, som icke i sin helhet eller delvis äro gjorda flottningsbara. I allmänhet utföras flottningsbyggnaderna nu med större omsorg och insigt än förr, till följd hvaraf virkesflottningen oftast kan försiggå på betydligt kortare tid, äfvensom med mindre riklig vattentillgång.

Af följande Tabell Litt. G framgår huru stora virkeskvantiteter framflottats efter länets tre hufvudelfvar: Ångermanelfven, Indalselfven och Ljungan.

Beträffande den förstnämnda, så är den med sina tre hufvudgrenar, Faxelfven, Fjällsjöelf och Norra Ådals- eller Åseleelfven,

indelad i tillsammans 29 flottningsdistrikt, hvaraf ett är beläget inom Vesterbotten och två inom Jemtland.

Indalselfven omfattar 11 distrikt, hvaraf 9 tillhöra Jemtland.

Ljungan upptager 21 flottningsdistrikt, hvaraf 8 inom Jemtland.

Med undantag af störste delen af det virke, som tillföres Ångermanelfven nedanför Nyland samt Indalselfven nedanför Medelpadsgränsen, hvilket virke gemenligen flottlägges, framflottas allt virke efter dessa elfvar och deras bivattendrag löst. Önskligt vore nog, att virkesflottning i sammanlagda flottor blefve mer bruklig, enär det löst flytande virket alltid förorsakar större eller mindre olägenheter för strand- och fiskeegare, men dels är detta, till följd af lokala hinder, i allmänhet omöjligt, dels skulle flottningen härigenom ofta nog blifva oskäligt fördyrad.

Med stöd af nya flottningsstadgan och vattenrättslagen, hvilka förordningar under denna period kommit till tillämpning, låta sig regleringar af vattendrag till allmänna flottleder nu lättare utföra, utan att flottningsintressenternas samt strand- och fiskeegarnes vanligen stridiga intressen komma allt för mycket i delo med hvarandra.

Virkestransporten per jernväg har jernförelsevis icke varit synnerligen stor, enär den ställer sig väl dyr i förhållande till kostnaden för flottadt virke. Förutom banan Sundsvall—Östersund, hvarå virkestransporten egt rum från Bräcke station till Sundsvall och mellanliggande stationer med i medeltal 166,095

enkeltimmer, 4,472 dubbeltimmer och 9,908 bjelkar årligen, finnes inom Medelpad en uteslutande för transport af virke afsedd jernväg mellan Holmsjön och Indalselfven, benämnd Österströms jernväg, af omkring $\frac{1}{2}$ mils längd, och hvarå årligen i medeltal transporterats 22,423 sparrar och bjelkar samt 422,781 sågtimmer.

Såsom här ofvan är nämndt, har antalet försågadt timmer under innevarande period ökats med 46 % utöfver hvad som försågades under den närmast föregående, och skulle man med anledning häraf kunna antaga, att äfven kvantiteten af exporteradt, sågadt virke ökats i samma proportion, men detta är ej händelsen, ty tillökningen af dylikt virke under perioden uppgår till endast omkring 30 %. Skilnaden torde vara att söka dels deri, att timret under innevarande period öfverhufvud varit af något mindre dimensioner, dels i att möjligen några större virkesmängder, plank och bräder, försålts till andra orter inom landet och således icke ingå uti härvarande tullkammars uppgifter.

Af å andra sidan intagna tabellariska öfversigter, *Litt. H och I*, framgår, med hvilken hastighet exporten af trävaror, utom af bjelkar, ökats under närmaste tio åren.

Af dessa tabeller visar sig:

att af plank och bräder samt gröfre virkessortiment i medeltal under perioden årligen exporterats 1,617,504 kbm.;

att trävaruexporten var störst år 1883, då den af gröfre virkessorter uppgick till 1,703,097 kbm., hvartill komma 390,377

Tab. Litt. G. Uppgift öfver vid nedanstående vattendrag afverkadt och till flottning levererad virke under åren 1881—1885.

	År 1881.		År 1882.		År 1883.		År 1884.		År 1885.	
	Bjelkar.	Sågtimmer.	Bjelkar.	Sågtimmer.	Bjelkar.	Sågtimmer.	Bjelkar.	Sågtimmer.	Bjelkar.	Sågtimmer.
Å Ångermanelfven, inom Vesterbotten belägna distrikt	—	704,949	—	806,875	—	727,115	—	799,509	—	593,346
» » » Jemtland » »	—	365,330	—	445,220	—	238,608	—	487,149	—	380,775
» » » Ångermanland » »	—	1,046,580	—	1,347,550	—	1,073,996	—	1,295,718	—	1,208,972
Summa	—	2,116,859	—	2,599,645	—	2,039,719	—	2,582,376	—	2,183,093
Å Indalselfven, inom Jemtland belägna distrikt.....	51,772	1,716,136	50,686	1,394,117	38,415	1,177,633	21,268	1,369,395	12,665	1,717,043
» » » Medelpad » »	12,072	117,557	5,493	58,786	1,928	42,913	1,814	40,136	699	51,762
Summa	63,844	1,833,693	56,179	1,452,903	40,343	1,220,546	23,082	1,409,531	13,364	1,768,805
Å Ljungan, inom Jemtland belägna distrikt.....	9,884	514,666	12,518	349,220	8,396	357,544	5,207	492,806	1,576	207,140
» » » Medelpad » »	70,188	1,797,100	65,809	1,380,871	46,827	1,276,430	36,577	1,550,346	39,869	1,565,850
Summa	80,072	2,311,766	78,327	1,730,091	55,223	1,633,974	41,784	2,043,152	41,445	1,772,990
Sammandrag.										
Inom Vesterbotten & Ångermanelfven.....	—	704,949	—	806,875	—	727,115	—	799,509	—	593,346
» Jemtland » »	—	365,330	—	445,220	—	238,608	—	487,149	—	380,775
» » » Indalselfven.....	51,772	1,716,136	50,686	1,394,117	38,415	1,177,633	21,268	1,369,395	12,665	1,717,043
» » » Ljungan.....	9,884	514,666	12,518	349,220	8,396	357,544	5,207	492,806	1,576	207,140
Summa	61,656	2,506,132	63,204	2,188,557	46,811	1,773,785	26,475	2,349,350	14,241	2,304,958
» Vesternorrland & Ångermanelfven.....	—	1,046,580	—	1,347,550	—	1,073,996	—	1,295,718	—	1,208,972
» » » Indalselfven.....	12,072	117,557	5,493	58,786	1,928	42,913	1,814	40,136	699	51,762
» » » Ljungan.....	70,188	1,797,100	65,809	1,380,871	46,827	1,276,430	36,577	1,550,346	39,869	1,565,850
Summa	82,260	2,961,237	71,302	2,787,207	48,755	2,393,339	38,391	2,886,200	40,568	2,826,584
Summa summarum	143,916	6,262,318	134,506	5,782,639	95,566	4,894,239	64,866	6,035,059	54,809	5,724,898

Anm. I förestående uppgift ingår icke det virke, som i Indalselfven inom Medelpad blifvit framflottadt i sammanlagda flottor, hvilket virke i årligt medeltal för perioden utgör 43,600 st. bjelkar och sparrar samt 455,162 st. sågtimmer, fördeladt å 1,652 flottor.

från Sundsvall exporterade timmer och spiror, hvilka utan fara för öfverskattning kunna beräknas till 170,000 kbm., således tillsammans 1,873,097 kbm. eller 69,527,905 kubikfot;

att exporten af bjelkar och sparrar, för hvilket virke Sundsvall är den hufvudsakliga utskęppningsorten, fortfarande är i tillbakagående;

Tab. Litt. H. Uppgift från länets tullkammare öfver exporterade skogsalster under åren 1881—1885.

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Från Hernösands tullkammaredistrikt.					
Plankor, battens och bräder..... kub. meter	501,646	636,612	680,416	557,493	593,325
Plankstump..... »	39,793	39,860	44,868	54,028	49,800
Bjelkar och sparrar..... »	5,541	5,990	5,148	4,531	8,744
Timmer och spiror..... »	25,291	21,088	21,632	26,076	28,880
Grufstolpar..... »	—	803	363	2,004	2,296
Årännen, bärlingar och lister.....	{ stycken	674	2,395	55,734	—
		{ kub. meter	—	—	—
Stäfver.....	{ stycken	246,022	1,352,490	3,516,976	2,535,394
		{ kub. meter	—	—	—
Från Sundsvalls tullkammaredistrikt.					
Plankor, battens och bräder..... »	527,200	632,952	717,668	617,774	710,523
Plankstump..... »	54,727	71,486	90,167	77,052	87,790
Bjelkar och sparrar..... »	112,995	136,289	143,248	129,858	112,238
Timmer och spiror.....	{ stycken	339,992	327,861	390,377	383,750
		{ kub. meter	—	—	—
Grufstolpar.....	{ stycken	30,538	24,074	90,447	7,000
		{ kub. meter	—	—	—
Årännen, bärlingar och lister.....	{ stycken	15,924	12,409	17,933	283,948
		{ kub. meter	—	—	—
Stäfver.....	{ stycken	1,457,712	1,582,052	1,933,871	2,261,146
		{ kub. meter	—	—	—

Tab. Litt. I. Jemförande tablå öfver exporterade trävaror under perioden 1875—1885.

	E x p o r t e r a d t v i r k e					
	under år 1875.		under år 1880.		i medeltal under perioden 1881—1885.	
	Kub. meter.	Summa kub. meter.	Kub. meter.	Summa kub. meter.	Kub. meter.	Summa kub. meter.
Från Hernösands tullkammaredistrikt.						
Plankor, battens och bräder.....	383,134		461,691		593,898	
Plank- och brädstump.....	34,345		37,891		45,670	
Bjelkar och sparrar.....	4,566		4,864		5,991	
Timmer och spiror.....	24,118	446,163	24,300	528,746	24,593	670,152
Från Sundsvalls tullkammaredistrikt.						
Plankor, battens och bräder.....	394,793		497,379		641,223	
Plank- och brädstump.....	33,199		46,184		76,244	
Bjelkar och sparrar.....	153,251		135,379		126,926	
Timmer och spiror ¹⁾	69,474	650,717	75,833	754,775	102,959	947,352
Summa	—	1,096,880	—	1,283,521	—	1,617,504

¹⁾ Beräknade att i medeltal för åren 1881—1884 uppgå till 100,000 kub. meter.

Anm. Från förestående öfversigt hafva de mindre virkessortimenten, såsom grufstolpar, stäfver, bandtekar m. m., uteslutits, dels emedan detta virke i och för sig utgör en obetydlighet, dels emedan i tullkamrarnes uppgifter detta virke angifves än i stycketal, än i kub. meter, hvarigenom en medeltalsberäkning således ej låter sig göra.

att exporten af mindre virkessorter är högst obetydlig och icke torde öfverstiga 8,000 kbm., samt

att sågutbytet per stock för sågad och exporterad vara skulle i medeltal utgöra 0.175 kbm. eller 6.68 kub.-fot, hvadan till en standard (178.5 svenska kub.-fot) plank och bräder öfver hufvud åtgått 27 st. timmer. Med kännedom om att vid en del sågverk i medeltal åtgå ända till 35 timmer för att i utbyte erhålla en standard plank och bräder, skulle det vilja synas som om den här för sågverksrörelsen inom länet i sin helhet gjorda beräkningen utvisade en väl stor medelgroflek per timmer, men, under antagande, att de såsom faktorer i denna beräkning ingående och af sågverken lemnade uppgifterna om antalet försågade timmer äro tillförlitliga, så torde det till 27 timmer per standard kalkulerade resultatet komma verkliga förhållandet ganska nära.

Då, såsom förut blifvit antydt, länsstyrelsen visat sig hysa betänkligheter vid den stora skogsafverkning, som under perioden egt rum, så är det endast i full öfverensstämmelse härmed, som hon anser, att äfven sågverksrörelsen och trävaruexporten stigit till en onaturlig höjd samt vunnit en omfattning, hvilken icke kan vara med länets sanna bästa fullt öfverensstämmande. Kommer härtill, att försäljningsprisen för de exporterade trävarorna i allmänhet under hela perioden varit ganska låga, så utgör denna omständighet endast ett ytterligare skäl för önskvärheten af, att virkesförsäljningen på utlandet kunnat inskränkas inom gränser, som stått i bättre förhållande till uthålligheten af skogarnes afkastningsförmåga.

I allmänhet, och antagligen på goda skäl, anses öfverproduktionen af trävaror vara den egentliga orsaken till, att icke nöjaktiga försäljningspris kunnat ernås. Med insigt härom, hafva derföre åtskilliga af de större sågverksbolagen under periodens senaste år sökt öfverenskomma, att minska produktion och export med omkring 25 %, men då det dels mött svårighet att förmå exportörerna att något mera allmänt binda sig vid en dylik öfverenskommelse, dels visat sig, att en del firmor, ehuru de biträdt öfverenskommelsen i fråga, likväl på ett mindre samvetsgrant sätt vidhållit dess bestämmelser, så vanns, åtminstone med afseende å 1885 års utskeppning, afsigten att framkalla

någon stegring af trävaruprisen endast mycket ofullständigt, om ens något. Om ock de fleste män af facket inom sågverks- och trävaruindustriens område inse de stora fördelar, som i mer än ett afseende vore att vinna vid att produktionen af trävaror inskränktes, så torde dock en sådan minskning i tillverkningen för mången icke så lätt låta utföra sig utan stora uppoffringar. Mången tvingas nemligen, ofta nog mot sin vilja, till en forcerad skogsafverkning med en i följd deraf lika forcerad virkesproduktion och försågning, af orsak, att tiden för afverkningsrätten å en del inköpta skogar inom kort tilländagår; för en annan åter är en ökad tillverkning det enda medlet att så fort som möjligt amortera de dryga omkostnader, anordnandet af en sågverksrörelse alltid kräfva. Kommer så härtill, att affären möjligen börjat med otillräcklig tillgång af egna medel, blifva omständigheterna vanligtvis så mycket mera tvingande.

På grund af nu antydda och flere med dem jemförliga orsaker, för hvilkas undanrödjande inom närmaste framtid endast ringa utsigter förefinnas, förklaras äfven, huru virkesförsäljningarna under perioden kunnat uppdrivas till så onaturlig höjd, änskönt de relativt låga virkesprisen härvid icke utgjort någon lockelse, utan tvärtom bort hafva haft en alldeles motsatt inverkan. Länsstyrelsen anser sig ock såsom sin åsigt böra framhålla, att under angifna förhållanden någon afsevärd inskränkning i produktionen af trävaror icke heller är att påräkna för närmaste framtid i vidare mån, än som kan komma att förändras af bristande tillgång å virke af försägningsbara dimensioner eller andra mer oförudda orsaker.

Länsstyrelsen har sökt upprätta en öfersigt af virkesprisen samt en derpå grundad beräkning af värdet å exporterade trävaror, hvilken öfersigt här nedan införes. Ehuru densamma icke gör anspråk på att fullt noggrant angifva medelprisen under perioden, torde den likväl för sitt ändamål komma de exakta prisen tillräckligt nära.

Af synnerligt intresse vore att veta, till huru stort belopp produktionskostnaden för det exporterade virket kan beräknas uppgå. Att detta belopp varierar rätt betydligt för olika sågverk och utskeppningsplatser, är gifvet. Enligt länsstyrelsen i berörda afseende meddelade upplysningar skulle produktions- och

Medelprisuppgift samt beräkning af årliga medelvärdet af under 1881—1885 exporterade trävaror.

	I medeltal årligen exporteradt virke.		Årligt medelpris å exportvirke										Medelexportpris för perioden.		Medelexportvärde.
			1881.		1882.		1883.		1884.		1885.				
	Standard.	Kub. meter.	pr. standard.	pr. kub. meter.	pr. standard.	pr. kub. meter.	pr. standard.	pr. kub. meter.	pr. standard.	pr. kub. meter.	pr. standard.	pr. kub. meter.	pr. standard.	pr. kub. meter.	
Plankor, battens och bräder	264,322	1,235,121	116.—	—	128.—	—	100.—	—	97.—	—	98.—	—	107.80	—	28,493,912
Plank- och brädstump	—	121,914	—	5.90	—	8.—	—	5.80	—	6.50	—	7.25	—	6.69	815,605
Bjelkar och sparrar	—	132,917	—	20.—	—	21.—	—	18.—	—	16.50	—	16.—	—	18.80	2,432,381
Timmer och spiror	—	127,552	—	11.60	—	11.40	—	11.80	—	11.15	—	11.85	—	11.88	1,448,991
Summa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33,190,889

Anm. 1 standard plank och bräder beräknad = 178.5 sv. kub. fot.

försägningskostnaden per standard sågad vara öfver hufvud och i medeltal uppgå till omkring 17 kronor 50 öre, hvaraf försägningskostnaden ensamt skulle utgöra omkring 9 kronor per standard. Produktionskostnaden för under perioden i medeltal per år exporterade 264,322 standards plank och bräder skulle således uppgå till omkring 4,625,635 kronor. Lägges härtill utdrifnings- och apteringskostnaden för exporterade bjelkar, timmer och diverse mindre virke, hvilken kostnad kan i medeltal per år approximativt uppskattas till 1,600,000 kronor, erhålles den betydliga summan af 6,225,635 kronor.

Med afdrag från sistnämnda summa af utdrifningskostnad för virke, afverkadt inom Jemtland och Vesterbotten, skulle skillnaden visa det ungefärliga kapitalbelopp, som, oberäknadt en ansenlig del af skogsvärdet, *ärligen* kommit länets allmoges och arbetande befolkning till godo genom trävarurörelsen.

Trävaruindustrien ingriper således mäktigt i hela befolkningens inom länet ekonomiska näringslif och utgör den källa, ur hvilken icke allenast arbetsklassen nära nog uteslutande hemtar sitt uppehälle, utan äfven en stor del af den landtbrukande befolkningen i väsentlig mån får sitt behof af kontanta medel fylldt.

Under senare åren hafva vid en del sågverk såväl inom Ångermanland som Medelpad anlagts *maskinhyflerier*, och finnas för närvarande inom länet 10 st. större och mindre hyfvelverk, hvilka samtliga stå i samband med sågverksrörelse. Till huru stor del hyflade virkes effekter ingå i exporten, kan visserligen icke uppgifvas; den torde dock vara icke så obetydlig.

Fortfarande klagas öfver, att trävaruindustrien är till men för andra näringar samt utöfvar ett på deras utveckling hämmande inflytande; och nekas kan ej, att jordbruksnäringen isynnerhet har svårt att, åtminstone inom en del orter, bestå i täflan med trävarurörelsen, hvilken, genom sin förmåga att bättre löna sina arbetare, tillgodogör sig både de flesta och ofta nog äfven de bästa arbetskrafterna.

Tillverkning af tjära och pottaska, som förut idkats såsom binäring inom en del orter, har nästan alldeles upphört; och enahanda är äfven fallet med tillgodogörande af skogens biprodukter i öfrigt. De rikliga material, som härtill förefinnas, lemnas opåaktade, möjligen lika mycket af brist på företagsamhet eller insigt om dessa produkters värde, som deraf, att skogshandteringen alltid är en säkrare, närmare tillhands liggande källa, hvilken när som helst kan anlitas.

Till en vid Bräcke inom Jemtland år 1884 upprättad *kolare-skola* lemnade länets hushållningssällskap år 1885 ett bidrag af 375 kronor att såsom understöd tilldelas 5 lärlingar från detta län med 75 kronor till hvarje, hvilket anslag togs vid samma års lärokurs helt och hållet i anspråk. Det torde vara svårt förut säga, huruvida redan befintliga eller blifvande jernvägar komma att i någon större omfattning väcka intresset för *kolningsindustrien*. Derest nöjaktiga kolpris kunna påräknas, är det dock mycket antagligt, att de massor af hittills värdelösa vindfällen och torrträd samt affall efter timmerafverkningen, som förefinnas, komma att tillgodogöras såsom kolningsmaterial. Såsom en god början i sådant afseende kan omnämnas, att inom Hafverö socken kontrakt om kolning af minst 40,000 läster af dylikt virke blifvit upprättadt.

Vid de flesta större sågverk kolas sågaffallet och lemnar i utbyte synnerligen förträffliga kol, hvilka till störste delen haft afsättning vid utom länet belägna jernverk. Tyvärr hafva dock kolprisen under senare åren varit så tryckta, att det lär varit

med svårighet, som blotta arbetskostnaden för kolningen kunnat betäckas, vid hvilket förhållande någon ersättning för kolningsvirket naturligtvis icke varit att påräkna.

D) **Jagt och djurfångst.** Angående jagtförhållandena har länsstyrelsen, utöfver hvad i förra femårsberättelsen derutinnan finnes omförmäldt, icke mycket att tillägga. Den år 1879 inom länet bildade Jagtvårdsföreningen har fortsatt sin för jagtvården gagnande verksamhet; och har af föreningen under qvinqvennet i premier för dödade skadedjur utbetalats: under år 1881 för 805 räfvar, 335 hökar och 147 kråkor tillhoppa 2,294 kronor 70 öre; under år 1882 för 524 räfvar, 351 hökar, 2 örnar, 11 ufvar och 360 kråkor tillhoppa 1,809 kronor; under år 1883 för 756 räfvar, 334 hökar, 2 örnar, 14 ufvar och 234 kråkor sammanlagdt 2,233 kronor 40 öre; under år 1884 för 27 räfvar, 350 hökar, 3 ufvar och 394 kråkor tillhoppa 819 kronor 30 öre; samt under år 1885 för 292 hökar, 6 ufvar och 787 kråkor tillhoppa 732 kronor 40 öre; eller sammanlagdt 7,888 kronor 80 öre.

Premierna hafva utgått med 2 kronor för räf, örn, hök och uf, samt 10 öre för kråka, då minst 5 st. på en gång uppvisats, hvilket senare stadgande år 1884 förändrades derhän, att premien höjdes till 20 öre och föreskriften om att minst 5 st. skulle på en gång uppvisas bortföll.

Under åren 1882 och 1883 utfästes särskilda pris å 15 och 20 kronor att utbetalas till dem, som under året dödat och uppvisat största antalet kråkor; och skulle detta antal uppgå till minst 50. Föreningen kom endast i tillfälle att utdela ett af dessa extra pris.

Med anledning af de stora utgifterna och då räfvens eget värde ansågs egga till utrotande af detta skadedjur, beslöt föreningen att vid 1883 års slut upphöra med utbetalningen af premier för räf. De räfvar, hvilka upptagas såsom premierade under år 1884, äro antingen dödade under 1883 eller hafva af andra orsaker ändock blifvit premierade.

Genom anställande af jagtuppsyningsmän, genom verkande för ett allmännare införande af hundskatt inom landsbygdens kommuner, hvarigenom antalet af de kringströfvande, mer eller mindre herrelösa hundar, hvilka göra stor skada på det matnyttiga villebrådet, skulle inskränkas, samt genom framställningar till vederbörande såväl om totalt förbud under vissa år för jagt å elg, som ock om inskränkning i lofliga jagttiden för samma djurslag, äfvensom totalt förbud för årskalfvars dödade o. s. v., har föreningen sökt verka för det nyttiga villebrådets skyddande och förökande.

Såväl genom att uppmuntra till efterhållande af tjufskyttar som genom att offentliggöra uppgifter å personer, som inom länet blifvit bötfälde för förbrytelser mot jagtstadgan, har föreningen sökt främja jagtvården.

För att uppehålla intresset för föreningen, synnerligen hos allmogen, hafva årligen i sammanhang med föreningens årssammanträden anordnats täflingsskjutningar. Platsen för dessa sammanträden och prisskjutningar har vexlat med hvarje år. Sålunda höllos årssammanträden: 1881 i Sundsvall, 1882 i Örnsköldsvik, 1883 i Sollefteå, 1884 i Hernösand och 1885 i Sundsvall.

Till bestridande af sina utgifter har föreningen åtnjutit anslag af länets landsting och hushållningssällskap med 500 kronor årligen af hvarterdera, hvarjemte årsafgifter å 1 krona för ledamot upptagits.

E) **Bergshandtering m. m.** Föremål för *inmutning* hafva under denna period varit dels jern-, silver-, bly-, koppar- och

nickelmalsfyndigheter, dels ock svafvelkis samt blyerts. Mut-sedlar till ett antal af 71 hafva sålunda blifvit utfärdade och hafva bland desse 19 lydt å koppar- samt 39 å nickelmalm. Såvidt känt är, har ingen af dessa inmutningar visat sig ingifva berättigade förhoppningar om vinstgifvande malm tillgångar. Dock torde här böra nämnas, att försöksarbeten i mer än vanlig utsträckning egt rum vid tvenne magnetkisfyndigheter i närheten af Solbergs by i Anundsjö socken samt vid en dylik å Norra Lind-sjö bys mark inom Attmars församling; och har det blifvit upp-gifvet, att af nämnda mineral såsom nickelförande å sistnämnda ställe, hvilket bearbetats under benämningen Södra Saggmyr-grufvan, under år 1885 blifvit upprutne 2,700 cntr.

Under föregående perioder bearbetades några *jernmalms-grufvor* å Ulföarne inom Nätra socken af ett bolag, som bildats för deras drifvande. Malmens svaga beskaffenhet gjorde dock dess användning allt mindre fördelaktig i jemförelse med de rikare malmer, som från sydligare orter kunde erhållas, hvarföre ock bearbetandet af dessa grufvor började afstadna under perioden 1876—80. Under den nuvarande har bolaget upphört med sin verksamhet, sedan det sista hviloståndet, som meddelats för trenne af dess grufvor, den 1 augusti 1883 tilländagått.

År 1881 upptogs i den så kallade Tryggrufvan å norra delen af Alnön 6,000 cntr jernmalm, som samma och derpå följande året till störste delen, eller till ett belopp af 5,522·15 cntr, fick användning vid Åvike masugn. Men äfven detta grufföretag har afstadnat, dels till följe af de dermed förenade dryga kostnaderna, dels ock till följe af malmens i ett och annat hänseende mindre fördelaktiga beskaffenhet.

Utom nyssnämnde malm från Tryggrufvan hafva af jern-malmer från länet endast förbrukats 12,647·95 cntr. Dessa, som ingått i beskickningarne vid Bollsta masugn och som blifvit hemtade från Ulföarne, hafva dock utgjorts af inventarium från föregående tider.

Inom länet finnas uppförda 6 *masugnar*, af hvilka dock endast 4 varit begagnade under nu ifrågakvarande tidsperiod. Trenne af dessa hafva gått hvarje år och den vid Bollsta uppförda oaf-brutet hela året 1885. Dessa masugnars sammanlagda tillverk-ning uppgår, såsom af nedanstående tabell framgår, till 899,102·19 cntr tackjern, deraf 2·32 % utgjorts af gjutgods och återstoden af smidestackjern. Af förbrukade 1,686,284·09 cntr malm har sålunda kunnat utbringas 53·32 % tackjern, hvilket visar att de använda malmerna varit något rikare än dem, som ingingo i be-skickningarne under de sista åren af näst föregående femårs-skiftet.

	Masugnarnes antal.	Blåsingstid.		Uppgifven tillverkning.					
		Dygn.	T.r.	Smides-tackjern.		Gjutgods.		Summa.	
				Cntr.	℔	Cntr.	℔	Cntr.	℔
År 1881	4	729	11	172,374	85	2,486	16	174,861	01
» 1882	4	776	14½	181,175	71	4,719	21	185,894	92
» 1883	4	702	8	162,082	15	4,660	88	166,743	03
» 1884	4	700	15	178,386	19	6,198	40	184,584	59
» 1885	3	697	8	184,304	46	2,764	18	187,068	64
Summa	19	3,006	8½	878,273	36	20,828	83	899,102	19
Medeltal per år	3·8	721	6	175,654	67	4,165	77	179,820	44

Genom eldsvåda, som inträffade den 24 juni 1883, förstördes den vid Galtströms bruk uppförda masugnen, men ny masugn uppbyggdes omedelbart derefter och kunde redan i april månad påföljande året sättas i gång.

Björkå masugn i Öfver-Lännäs socken, som blifvit privilegierad den 19 oktober 1843, men som aldrig blifvit uppförd, har blifvit förklarad såsom nedlagd genom Kungl. Kommers-Kollegii proto-koll af den 20 december 1884.

Sedan anläggningen af det redan under slutet af föregående femårsperiod uppförda *gjuteriet* med tillhörande mekanisk verkstad vid Jerfed i Arnäs socken blifvit år 1881 i Kungl. Kommers-Kollegium anmäld, uppgår de sålunda anmälda gjuteriernas antal till 4; och hafva dessas tillverkningar under perioden uppgått till de belopp, som nedanstående tabell utvisar.

	År 1881.	År 1882.	År 1883.	År 1884.	År 1885.	Summa.
Jerfeda gjuteri cntr	2,000	2,000	2,646 58	3,500	3,990	14,136 58
Sunds » »	1,394 13	2,188 22	3,238 60	3,709 60	3,870 35	14,400 90
Mohögs » »	1,780 21	2,249 17	2,813 16	2,613 58	2,000	11,456 12
Sörfors » »	405 83	513 89	269 69	913 15	726 50	2,828 56
Summa »	5,580 17	6,950 78	8,968 03	10,736 33	10,586 35	42,822 16
Medeltal pr gjuteri.....	1,395 04	1,737 70	2,242 01	2,684 08	2,646 71	10,705 54
Medeltillverkning pr år...						8,564 43

Inom länet hafva 10 *bruk*, som hafva till sin uppgift frambringandet af färskadt jern, under perioden 1881—1885 varit i större eller mindre verksamhet. Af desse hafva 6 varit i gång alla fem åren, 1 bruk under 4, 1 bruk under 2 samt 2 bruk under endast 1 af dessa fem år. Tvenne bruk, Sörfors och Galtström, hafva uteslutande sysselsatt sig med tillverkning af smältstycken och råstänger; och har dessas produktion, som upptages i nedanstående tabell och uppgår till 495,134·65 cntr, utgjort 84·13 % af allt hvad vid de så kallade stångjernsverken inom länet under ifrågakvarande tidrymd åstadkommits.

	Begagnade			Uppgifven tillverkning.					
	Obegagnade verk.	verk.	härdar.	Stång- och ämnesjern.		Smältstycken och råstänger.		Summa.	
				Cntr.	℔	Cntr.	℔		
År 1881	8	9	20	22,212	38	100,697	84	122,910	22
» 1882	9	8	17	19,067	75	111,304	37	130,372	12
» 1883	9	8	19	18,713	94	90,603	86	109,317	80
» 1884	10	7	17	17,500	47	99,970	19	117,470	66
» 1885	7	6	15	15,913	36	92,558	39	108,471	75
Summa	43	38	88	93,407	90	495,134	65	588,542	55
Medeltal per år.....	8·6	7·6	17·6	18,681	58	99,026	93	117,708	51

År 1881 nedbrann stångjerns-smedjan vid Matfors bruk, hvarefter samma bruk nedlades den 2 september 1884. Såsom nedlagda hafva dessutom blifvit den 20 december sistnämnda år af Kungl. Kommers-Kollegium förklarade bruken Björkå, Vestanå och Suhlå. Endast 13 stångjernsverk kvarstå sålunda i kronans räkenskaper såsom tillhörande Vesternorrlands län.

Antalet 13 *manufakturverk* har varit det högsta, som något år under perioden varit begagnadt. Hit hafva då äfven blifvit räknade mekaniska verkstäderna med deras tillverkningar, äfvensom det vid Sörfors bruk uppförda finvalsverket med dess produktion. Alla dessa industriela anläggningars sammanlagda tillverkning under perioden har utgjorts af 618·88 cntr garfstål, 2,304·20 cntr spik, 7,473·60 cntr redskapssmide, 260,839·85 cntr valsadt finjern samt 34,813·16 cntr diverse annan manufaktur, fördelad på hvart och ett af de fem ifrågavarande åren, på sätt nedanstående tabellariska uppställning närmare utvisar.

	Antal begagnade manufakturverk.	Uppgifven manufaktur tillverkning.											
		Stål.		Spik.		Redskaps- smide.		Finjern.		Diverse annan manu- faktur.		Summa.	
		Cntr.	Å	Cntr.	Å	Cntr.	Å	Cntr.	Å	Cntr.	Å	Cntr.	Å
År 1881.....	11	121	14	445	86	836	07	56,055	99	4,919	25	62,378	31
„ 1882.....	13	139	35	512	57	1,933	01	50,531	83	4,746	—	57,862	76
„ 1883.....	13	102	31	425	23	2,054	90	52,216	46	6,371	76	61,170	66
„ 1884.....	11	120	64	544	67	1,987	58	48,662	58	14,211	66	65,527	13
„ 1885.....	10	135	44	375	87	662	04	53,372	99	4,564	49	59,110	83
Summa	58	618	88	2,304	20	7,473	60	260,839	85	34,813	16	306,049	69
Medeltal pr år	11·6	123	78	460	84	1,494	72	52,167	97	6,962	63	61,209	94

Stensätters manufakturverk i Ytter-Lännäs socken och Hernösands spikfabrik i Säbrå församling hafva blifvit nedlagda genom Kungl. Kommers-Kollegii beslut den 20 december 1884. Återstående manufakturverkens antal — då ordet manufakturverk tages i sin ursprungliga betydelse — uppgår numera inom Vesternorrlands län ej till flere än 15.

Utom de jernhandteringens produkter, som här förut blifvit omförmälda, hafva vid gjuterierna Jerfed och Mohög åstadkommits gjutgodseffekter af annan metall än jern till en sammanlagd vikt af 77·45 cntr.

De vid grufbrytningen och jernförädlingsverken inom Vesternorrlands län under perioden använde *arbetarnes* antal har under hvart och ett af de ifrågavarande fem åren varit följande:

	Vid jerngrufvorna.	Vid jernverken.					Vid andra verk med tillhörande grufvor.	Summa sammanr.
		Masugnarne.	Stångjärns- verken.	Kulerierna.	Manufaktur- verken och Ruterierna.	Ej klassi- ficerade.		
År 1881.....	4	96	114	186	5	401	—	405
„ 1882.....	—	96	100	136	80	412	—	412
„ 1883.....	—	92	106	134	93	425	—	425
„ 1884.....	—	98	93	234	—	425	—	425
„ 1885.....	—	74	86	130	95	385	5	390
Summa	4	456	499	820	273	2,048	5	2,057
Medeltal pr år.....	0·8	91·2	99·8	164·0	54·6	409·6	1·0	411·4

hvaraf framgår, att öfverhufvud 411 personer årligen haft sitt uppehälle genom bergshandteringen.

I äldre tider voro jernverken hänvisade till att från vatten- dragen hemta den kraft, som erfordrades för drifvande af deras

i gång varande verk. Så ock inom Vesternorrlands län. Men då sågverken började anläggas i hafsbandet eller förläggas till platser, dit sjöfarten var obehindrad, uppstod tanken att på dylika ställen äfven jernhandteringen med fördel skulle kunna drifvas; och ångkraften blef då för dessa den enda tillgängliga motorn. Så uppstod Sunds bruk, som för närvarande använder tvenne ångmaskiner om tillsammans 28 hästkrafter. För att drifvas med ånga, anlades Mohögs gjuteri och Kristinedals mekaniska verkstad samt slutligen Jerfeds gjuteri. Men den understundom inträffande vattenbristen föranledde äfven äldre jernverk att, för beredande af tillgång på reservkraft, anskaffa ångmaskiner, och af denna anledning finnes en dylik maskin vid Sörfors bruk. I bergshandteringens tjänst hafva sålunda under qvinqvennet varit i mer eller mindre verksamhet 6 ångmaskiner om tillsam- mans 64 hästkrafter.

Det återstår nu att visa, i hvad rigtning jernverksrörelsen på senare tider utvecklats sig inom länet. I sådan afsigt har nedanstående öfversigt blifvit upprättad; och för samma ändamål hafva i densamma intagits uppgifter, ej blott från den närmast föregående femårsperioden 1876—1880, utan äfven från perioden 1871—1875.

	Perioden 1871—1875.	Perioden 1876—1880.	Perioden 1881—1885.
<i>Jerngrufvorna.</i>			
Bruten jernmalm..... cntr	101,920·00	25,620·00	6,000·00
<i>Nickelmalmgrufvorna.</i>			
Bruten nickelmalm..... ”	—	—	2,700·00
<i>Masugnarne.</i>			
Medeltal, som årligen varit i gång st.	4·60	4·54	3·80
Medeltid, hvarunder masugn varit i gång..... dygn	145·99	142·17	189·80
Tillverkad tackjern under pe- rioden..... cntr	560,353·11	723,117·10	899,102·19
Medeltillverkning per år..... ”	112,070·62	139,867·91	179,820·44
” per år och masugn..... ”	24,363·17	30,807·91	47,321·16
Medeltillverkning pr dygn och masugn..... ”	166·88	216·71	249·92
<i>Gjuterierna.</i>			
Uppgifven tillverkning..... ”	24,369·06	21,378·85	42,822·16
<i>Stångjernsnerken.</i>			
Medelantal verk, som årligen varit i gång..... st.	12·00	10·25	7·60
Medelantal härdar, som årligen varit i gång..... ”	26·00	22·76	17·60
Tillverkad stång- och ämnes- jern..... cntr	421,849·36	248,664·91	93,407·90
Medeltillverkning per år och verk..... ”	7,030·82	5,546·84	3,335·96
Medeltillverkning per år och härd..... ”	3,244·99	3,045·12	2,224·00
Tillverkning af smältstycken och råstänger..... ”	—	267,720·71	495,134·65
Tillverkning per år och verk..... ”	—	31,544·76	49,513·46
” ” ” ” härd..... ”	—	7,436·69	10,763·80

	Perioden 1871—1875.	Perioden 1876—1880.	Perioden 1881—1885.
<i>Manufakturverken.</i>			
Medeltal verk, som årligen varit i gång..... st.	11:20	12:15	11:60
Tillverkning af garfstål..... cnt	1,437:98	1,185:01	618:88
» » spik..... »	14,300:73	9,307:50	2,304:20
» » valsadt finjern »	—	135,331:41	260,839:85
» » diverse annan manufaktur..... »	62,053:69	42,088:23	42,286:76
<i>Andra verk.</i>			
Tillverkad rödfärg..... tunnor	50:00	—	—

Med ledning af denna öfversigt torde följande omdöme om jernhandteringen inom Vesternorrlands län vara berättigadt:

Masugnndriften har betydligt förbättrats och gjuteriernas verksamhet synes vara i stigande, men fastän jernstillverkningen i öfrigt i kvantitativt hänseende öfver hufvud ej gått tillbaka, hafva dock de delar af handteringen, som företrädesvis fordra användandet af människokraft, deribland särskildt tillverkningarna af hammarlaget stång- och ämnesjern, garfstål samt spik varit stadda i ett jemnt och oafbrutet aftagande.

F) **Fiske** utgör fortfarande ett viktigt näringsfång för en stor del af befolkningen vid hafskusten, äfvensom i länets elfvar och öfriga vattendrag. Inom länet finnas 103 fiskehamnar, deraf 69 med minst 3, högst 38 båtlag, samt 34 med 1 à 2 båtlag, så kallade notbåtar likväl oräknade; och är Ulfö fiskehamn den mest betydande med 38 skötbåtar och 9 notbåtar. Båtar och redskap för strömmingsfiskets bedrifvande, hvilket sysselsätter omkring 1,700 personer, anses uppgå till ett värde af 650,000 kronor; och anses båtar och redskap för laxfiskets idkande representera ett värde af ungefär 46,400 kronor. Laxfisket, såväl

vid kusten som på de ställen vid elfvarne, der dragning med not eller begagnande af s. k. stakagårdar är möjlig, har, likasom strömmingsfisket, under perioden varit ganska gifvande.

De uppgifter, som inflyta angående fiskets afkastning, äro dock ganska sparsamma, men såsom exempel på den betydande inkomst, som är med denna näringsgren förenad, får länsstyrelsen underdånigst åberopa nedanstående för åren 1883—1885 upprättade *Tabell Litt. J.*

Häraf framgår, att fisket under periodens tre sista år för länet i dess helhet inbringat omkring 300,000 kronor årligen; att strömmingsfisket uppgått år 1883 till 10,751 tunnor, år 1884 till 13,139 tunnor och år 1885 till 8,725 tunnor, under det att laxfångsten, som år 1883 utgjorde 4,894 Læ och år 1884 uppgick till 17,036 Læ, år 1885 ökats till 21,106 Læ.

Fiskodlingsanstalter vid Njurunda, Sillre, Dombäcksmark, Östanbäck och Saltvik hafva under perioden varit i verksamhet.

Sedan, på sätt i förra femårsberättelsen finnes omförd, besvär blifvit anförda öfver länsstyrelsens utslag den 7 september 1881 angående fiske med s. k. stor- eller finnryssjor inom länet, har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt utslag den 5 maj 1882 funnit skäl icke hafva förekommit, föranledande till ändring i öfverklagade utslaget; och vitsordas det förbud, som sålunda kommit till stånd emot dylika ryssjors användande i deras ursprungliga beskaffenhet, från flere delar af länet såsom ett välbehöfligt skydd för strandfisket.

Ordningsstadgar för fiskets bedrifvande hafva vidare blifvit af länsstyrelsen fastställda:

den 14 juli 1882 för fisket vid Sörle, Kåsta, Gåsnäs, Björnäs, Gärde och Ådals byar i Nordingrå socken;

den 20 mars 1883 för fisket vid Balsvikens fiskehamn i Häggångers socken; och

den 27 december 1883 för fisket vid de till Fällsviks by och hamn i Nordingrå socken hörande fiskeplatser och skär.

Slutligen har 1885 års landsting beslutat, att, till förbättrande af strömmingshandteringen inom länet, för nästpåföljande tre år

Tab. Litt. J.

	Fiskeriernas afkastning för åren														
	1883.					1884.					1885.				
	Fångad strömming.	Fångad lax.	Fångad sik.	Fångad annan matnyttig fisk.	Penningsvärde.	Fångad strömming.	Fångad lax.	Fångad sik.	Fångad annan matnyttig fisk.	Penningsvärde.	Fångad strömming.	Fångad lax.	Fångad sik.	Fångad annan matnyttig fisk.	Penningsvärde.
	Tunnor.	Læ.	Læ.	Læ.	Kronor.	Tunnor.	Læ.	Læ.	Læ.	Kronor.	Tunnor.	Læ.	Læ.	Læ.	Kronor.
Medelpads Östra fögderi.....	—*	—*	—*	—*	56,850	2,700	6,207	1,617	875	62,191	2,500	8,500	900	350	97,000
» Vestra ».....	—	—*	—*	—*	2,300	—	—*	—*	—*	2,000	—	—*	—*	—*	2,500
Södra Ångermanlands Nedre fögderi.....	2,715	954	110	120	58,206	3,655	4,687	30	50	79,856	2,714	7,416	25	50	99,187
Södra Ångermanlands Öfre fögderi.....	—	2,310	—*	—*	24,255	—	3,490	—*	—*	34,900	—	3,520	—*	—*	33,440
Norra Ångermanlands fögderi	8,036	1,630	1,115	889	156,444	6,784	2,652	840	1,300	100,095	3,511	1,670	315	600	99,922
Summa	10,751	4,894	1,225	1,009	298,055	13,139	17,036	2,487	2,225	279,042	8,725	21,106	1,240	1,000	332,049

* Uppgifter saknas.

till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes förfogande ställa ett årligt anslag af 2,500 kronor, för att användas till aflöning åt fem tillsyningsmän, med åliggande att tillhandagå den strömmingsfiskande befolkningen med handledning och undervisning i

strömmingens rationela behandling, äfvensom att, der så påfordras, förse den af tillsyningsmännen godkända varan med lämpligt kontrollmärke.

4. Kommunikationsanstalter och varuutbyten.

A) Landtkommunikationer. I Tabellen N:o 2 redogöres för allmänna vägarne och skjutshållningen inom länet. Af denna tabell framgår att vid 1885 års slut länets vägar uppgingo till en sammanräknad längd af 192.40 mil, deraf 6.7 mil äro under perioden nyanlagda.

Åt *vägunderhållet* och *vägarnes beskaffenhet* har äfven under denna period oafslätlig uppmärksamhet egnats. I allmän kungörelse den 5 november 1881 har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande lemnat vederbörande väghållningsskyldige åtskilliga hänvisningar och förelägganden härutinnan samt uppmanat den trafikerande allmänheten att, då befogad anledning till klagomål i fråga om vägunderhållet förekomme, sådant anmäla, antingen i någon gästgivaregårds dagbok eller hos länsstyrelsen; men ehuru någon förbättring i vägarnes beskaffenhet under perioden egt rum, måste dock erkännas, att mycket återstår att verka på detta område. Svårigheterna att få vägarne i fullgodt skick äro inom länet ganska stora, ty på åtskilliga trakter består jordmånen för det mesta af pip- eller jäslera, hvilken på vårarne sönderskjuter och skadar vägbanan. Dessutom saknas på många ställen godt grus; och slutligen äro en del vägar förlagda i branta, delvis krokiga backar, hvarigenom de vid nederbörd hafva lätt att sönderskäras och förstöras.

Genom inträffadt vattuflöde under 1885 års höst blefvo vägarne jemte åtskilliga broar inom Södra Ångermanlands Nedre fögderi delvis förstörde; och ehuru de uppkomna skadorna blefvo så skyndsamt som möjligt afhjelpade, medförde dessa väg- och broarbeten betydliga kostnader för de väg- och brohållningsskyldige.

Statsanslag hafva af Eders Kungl. Maj:t blifvit under femårsperioden för vägarne nådigst anvisade till följande belopp:

	Väg- längd.	Beräknad kostnad.	Stats- bidrag.
	Mil.	Kronor.	Kronor.
Utförande af den återstående delen af väganläggningen mellan Nordanå by i Viksjö socken till Fjäl's färjställe, nemligen inom Ljustorps och Hässjö socknar	1.01	25,948	17,290
Utförande af den del af väganläggningen mellan Gideå och Trehörningsjö kyrkor, som är belägen inom Gideå socken	2.20	47,400	26,200
Utförande af den del utaf väganläggningen mellan Gideå och Trehörningsjö kyrkor, som är belägen inom Trehörningsjö socken	1.30	28,500	15,800
Anläggning af den del utaf ny väg från Östavalls jernvägsstation till Hafverö kyrka, som är belägen mellan Östavall och Viken	1.32	37,600	24,000
Anläggning af den inom detta län fallande del af ny väg mellan Hotings by i Tåsjö socken och Löfberga by i Alanäs socken af Jemtlands län, dock med undantag af brobyggnader öfver Tåsjöåns båda grenar	1.63	32,400	21,600
Transport	7.46	171,848	104,890

	Väg- längd.	Beräknad kostnad.	Stats- bidrag.
	Mil.	Kronor.	Kronor.
Transport	7.46	171,848	104,890
Anläggning af den del af vägen från Östavalls jernvägsstation till Hafverö kyrka, som sträcker sig mellan Vikens och Kölsillre byar...	0.32	31,950	21,300
Anläggning af uppfartsväg från den blifvande bron öfver Ångermanelfven vid Sollefteå till Nygård	0.09	12,470	8,300
Anläggning af den del af väg från Bosundet i Tåsjö socken till Dorotea kyrka i Vesterbottens län, med biväg mellan Valå och Hotings byar i förstnämnda socken, som sträcker sig från Bosundet till och med bron öfver Rå- eller Rörströmmen	1.26	27,556	18,000
Summa	9.13	243,824	152,490

Motsvarande statsanslag uppgingo under åren 1876—1880 till 99,326 kronor samt under åren 1871—1875 till 70,200 kronor.

Länets landsting har år 1881 beslutat, att det af tinget tillföre beviljade anslag till väganläggningar och vägförbättringar, hvilket vid nyssnämnda års slut utgjorde 41,590 kronor 26 öre, derefter skulle få användas till alla vägföretag inom länet, som af statsmedel understöddes, att i allmänhet utgå med en sjettedel af beräknade kostnaden, dock att landstingets vägkomité skulle ega att i de fall, då statsverket icke lemnade bidrag till fulla två tredjedelar af kostnaden och omständigheterna dertill föranledde, nedsätta landstingsanslaget till en fjerdedel af statsbidraget.

Af ofvan uppräknade vägar har den emellan Gideå och Trehörningsjö kyrkor till en längd af 3.5 mil blifvit fullbordad. Likaså har ny väg af 1 mils längd från Östavalls jernvägsstation mot Hafverö kyrkoby afsynats, och återstående delen af denna vägsträcka var vid periodens slut under arbete.

Vägen emellan Nordanå och Fjäl blef till allmänt begagnande upplåten den 18 oktober 1882; och har den i förra berättelsen omförmälda vägsträckan från landsvägen mellan Sollefteå och Långsele genom Granvågs by öfver Tväråbron och till Öns färjställe i Eds socken jemväl hunnit afslutas.

Härförutom hafva under periodens sista år arbeten pågått dels för omläggning och förbättring af vägen mellan Sollefteå och Junsele och dels med ny väganläggning från Hotings by i Tåsjö socken till, å ena sidan, Jemtlands och, å andra sidan, Vesterbottens länsgräns, till hvilka sistnämnda tvenne vägsträckor Eders Kungl. Maj:t under innevarande år anvisat anslag, till Junsele—Sollefteåvägen med 14,260 kronor och till vägen genom Tåsjö socken med 15,500 kronor.

Slutligen har brytning af ny väg sedan år 1884 pågått från Hemsö kyrka till Sanna ångbåtsbrygga, hvilken väg, utgörande i längd 0.7 mil, bekostas af Hemsö socknemän utan statsbidrag.

I slutet af år 1885 öppnades för allmän trafik en på 8 stenpelare uppförd bro af jern öfver Ångermanelfven vid Sollefteå, hvilken bro med dertill hörande nedfartsvägar betingat en kostnad af 130,000 kronor, hvaraf 44,000 kronor utgöra bidrag af statsmedel och återstående beloppet bekostats af Sollefteå kommun; och har genom nyssnämnda bros tillkomst vägen emellan Skedoms färjställe och landsvägen genom Multrä socken blifvit för allmänna trafiken obehöflig.

För öfverfart af Ångermanelfven vid färjställen Veda—Hornön, Frånö—Kinnmårgen, Hammar, Hämra—Undrom, Djupön—Skedom, Skjerfsta—Remsle, Skorped—Ön, Långsele—Hamre, Krånged—Gårdsele, Krånged—Mo, Forsås—Lidens kyrka, Forsmo—Forsnäset, Stamssele—Täxan, Nordantjäl, Rossön—Bodum, Orrnäs—Rossön, Andersnäset—Bosundet och Hoting—Andersnäset hafva taxor blifvit af Eders Kungl. Maj:t den 21 oktober 1881 fastställda; och hafva till ordnande af färjrodden hittills saknade föreskrifter i fråga om farkosternas antal, storlek och beskaffenhet blifvit för en del af nämnda färjställen genom Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes utslag den 31 december 1885 meddelade.

Härförutom har Eders Kungl. Maj:t den 7 april 1881 fastställt taxa för öfverfart af bron öfver Gideå elf emellan Norr- och Sörgidsjö byar att lända till efterrättelse till 1885 års utgång.

För undanrödjande af obehöfliga och för allmänna trafiken hinderliga grindar har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande under perioden vidtagit kraftiga åtgärder, som krönts med den framgång att 290 st. grindar blifvit borttagna, utgörande dock kvarvarande antalet grindar inom länet ännu 340.

Entreprenadbidragen för skjutsens uppehållande inom länet hafva enligt nedanstående tabell utgjort:

Skjutsanstalternas namn.	Entreprenadbidrag.	
	Under treårsperioden 1880—1882.	Under treårsperioden 1883—1885.
	Kronor.	Kronor.
<i>Medelpads Vestra fögderi.</i>		
Vassnäs (Östavall).....	2,000	2,000
Ånge.....	1,530	500
Borgejöbyn (Vestanå).....	1,000	500
Nedansjö.....	750	500
Vattjom.....	1,000	750
Koffand (Östanå).....	2,000	1,500
Kälsta.....	—	500
Vissland.....	—	500
Summa	8,230	6,750
<i>Medelpads Östra fögderi.</i>		
Boda.....	2,000	1,800
Sillre.....	2,000	1,500
Backen.....	2,000	1,500
Bjällsta.....	1,500	870
Östbyn.....	1,100	540
Maj.....	1,150	1,000
Mellerstbyn.....	2,175	2,300
Näset.....	2,000	2,300
Högland **)......	—	600
Summa	13,925	12,410

Skjutsanstalternas namn.	Entreprenadbidrag.	
	Under treårsperioden 1880—1882.	Under treårsperioden 1883—1885.
	Kronor.	Kronor.
<i>Södra Ångermanlands Nedre fögderi.</i>		
Antjern.....	500	1,500
Nordanå.....	320	300
Villola.....	100	100
Brunne (Böle).....	395	195
Nässland.....	930	439
Veda.....	2,000	2,400
Frånö.....	825	1,000
Hammar.....	674	800
Hämra.....	790	800
Para (Sånga).....	500	600
Golfva.....	475	600
Gårdnäs.....	300	700
Fantakog (Herrskog).....	700	345
Salteå.....	200	130
Norrland.....	200	200
Knungsgården.....	540	600
Hornön.....	650	500
Summa	10,099	11,209
<i>Södra Ångermanlands Öfre fögderi.</i>		
Hullsta.....	3,000	3,750
Hamre.....	2,190	1,600
Gagnet.....	830	1,600
Utanedde.....	2,000	2,000
Viken.....	1,990	1,625
Nordantjäl.....	1,500	1,500
Sil***)......	1,600	1,800
Backe.....	2,000	2,000
Hoting.....	1,000	1,000
Tåsjö.....	1,500	775
Rörström.....	275	275
Rudsjö.....	200	150
Vägdalen.....	1,840	1,000
Täxan (Stamssele).....	2,000	900
Krokfors.....	1,900	1,000
Krånged.....	495	1,000
Näsåker.....	2,000	2,000
Myre (Höfven).....	1,695	2,000
Fanbyn (Hammar).....	1,375	1,118
Ledinge.....	1,200	1,200
Vallen.....	410	500
Gårelehöjden (Hoforsen).....	1,500	1,450
Östanbäck.....	2,000	1,490
Forsnäset.....	1,315	1,200
Orrnäs *)......	—	1,500
Summa	35,815	34,433
<i>Norra Ångermanlands fögderi.</i>		
Veda.....	400	400
Äskja.....	1,100	1,100
Docksta.....	1,650	1,650
Transport	3,150	3,150

Skjutsanstalternas namn.	Entreprenadbidrag.	
	Under treårsperioden 1880—1882.	Under treårsperioden 1883—1885.
	Kronor.	Kronor.
Transport	3,150	3,150
Hörnäs.....	2,000	2,600
Lungånger.....	1,200	1,800
Täfra.....	1,200	1,800
Torsböle.....	320	500
Sörgidsjö.....	400	260
Könsa (Önska).....	1,000	600
Å.....	450	600
Djupsjö (Öfverå).....	350	195
Skorped.....	200	300
Bredbyn.....	700	1,000
Mo.....	1,000	1,000
Björnsjö.....	600	600
Björna.....	700	800
Nyliden *).....	—	400
Norrsvedje.....	—	1,300
Summa	13,270	16,905
Sundsvalls stad.....	2,900	2,850
Hernösands *).....	—	3,000
<i>Sammandrag.</i>		
Medelpads Vestra fögderi.....	8,280	6,750
” Östra ”.....	13,925	12,410
Södra Ångermanlands Nedre fögderi.....	10,099	11,209
” ” Öfre ”.....	35,815	34,433
Norra ” fögderi.....	13,270	16,905
Sundsvalls stad.....	2,900	2,850
Hernösands ”.....	—	3,000
Summa	84,289	87,557

*) Ej entreprenad vid skjutsanstalterna i Orrnäs, Nyliden och Hernösands under perioden 1880—1882.

**) Det för skjutsanstalten i Högländ, hvilken öppnades från och med år 1884, upptagna entreprenadbidrag afser endast åren 1884 och 1885.

***) Skjutsen vid Sil utgjordes under år 1883 medelst håll och reserv, hvadan bidraget icke afser detta år, utan endast 1884 och 1885.

Då emellertid summan af entreprenadbidragen, som för entreprenadperioden 1880—1882 belöpte sig till 84,289 kronor, under näst derpå följande entreprenadperiod af länets landsting fastställdes till 87,557 kronor om året, samt protokollen öfver de auktioner, som 1885 års vår blefvo förrättade för skjutsens öfvertagande under entreprenadperioden 1886—1888, utvisade, att summan af de dervid lägst afgifna anbuden slutade å icke mindre än 96,143 kronor, fann Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande sig föränlåten att i det till 1885 års landsting i ämnet afgifna utlåtande yttra, bland annat, följande:

»Då de bidrag, som för nästa period äskats, uppgående till sammanlagdt 96,143 kronor, med icke mindre än 8,586 kronor öfverskjuta de belopp, som för närvarande utgå, oaktadt dessa senare äro ovanligt höga, har Kungl. Maj:ts Befallningshafvande ansett det vara af vikt för ifrågavarande ärendes bedömande att från öfriga länen införskaffa uppgift å de bidrag, som derstädes

utgå, samt såmedelst söka få utredt, i hvilken mån Vesternorrlands län, jemfördt med öfriga länen, är uti ifrågavarande afseende betungadt.

Skjutsentreprenadbidragen hafva härstädes utgått under åren 1880—1882 med 84,289 kronor årligen, under år 1883 med 85,157 kronor samt under åren 1884 och 1885 till 79 skjutsanstalter med 87,557 kronor årligen eller sammanlagdt under denna korta period af endast sex år med 513,138 kronor eller mera än en half million.

Om nu förhållandena i rikets öfriga landstingsdistrikt härmed jemföras, så inhemtas, att entreprenadbidragen för närvarande derstädes utgå med följande belopp:

Svealand:

Stockholms län med	8,271 kronor till	44 skjutsanstalter.
Uppsala ” ”	2,905 ” ”	24 ”
Vestmanlands ” ”	9,500 ” ”	24 ”
Södermanlands ” ”	7,775 ” ”	41 ”
Örebro ” ”	19,701 ” ”	41 ” och
Kopparbergs ” ”	35,467 ” ”	52 ”

Götaland:

Östergötlands län med	26,245 kronor till	59 skjutsanstalter.
Kalmar Norra landstingsdistrikt:	intet bidrag.	
” Södra ” ”	” ”	”
Jönköpings län med	11,880 kronor till	56 skjutsanstalter.
Kronobergs ” ”	4,155 ” ”	41 ”
Blekinge ” ”	4,564 ” ”	12 ”
Kristianstads ” ”	11,055 ” ”	30 ”
Malmöhus ” ”	15,464 ” ”	31 ”
Hallands ” ”	3,470 ” ”	29 ”
Göteborgs ”	intet bidrag.	
Elfsborgs ” ”	”	
Skaraborgs ”	med 11,129:50 ” ”	70 ”
Vermlands ” ”	14,985 ” ”	101 ” och
Gotlands ” ”	4,170 ” ”	33 ”

Norrland:

Gefleborgs län med	47,720 kronor till	43 skjutsanstalter.
Jemtlands ” ”	48,618 ” ”	63 ”
	och dessutom 1,550 kronor till	25 s. k. hjälpvärdgifverier.
Vesterbottens län med	28,884 kronor till	79 skjutsanstalter, samt
Norrbottens ” ”	33,120 ” ”	80 ”

Häraf framgår sålunda, att skjutsentreprenadbidragen i Vesternorrlands län med nära 4,000 kronor öfverstiga de motsvarande bidrag, som utgå i samtliga sex länen i Svealand, med endast 19,560 kronor 50 öre understiga de bidrag, som sammanlagdt utgå i Götalands 14 särskilda landstingsdistrikt, med nära 40,000 kronor (säger: fyratiotusen kronor) öfverskjuta de bidrag, som utgå i det län, hvilket är näst Vesternorrlands län mest betungadt, samt uppgå till mera än tre gånger så mycket, som i Vesterbottens nästgränsande län med alldeles lika stort antal skjutsanstalter.

Men icke nog dermed, att sjelfva bidragens sammanlagda belopp är oerhördt högt. Förhållandet blifver synnerligen ogynnsamt, äfven om till utgångspunkt för jemförelsen tagas de bidrag, som i medeltal utgå till hvarje skjutsanstalt.

Det visar sig nemligen dervid, att detta medeltal utgör, efter jemn kronberäkning, för skjutsanstalterna i:

Stockholms län.....	188	kronor.
Uppsala ".....	121	"
Vestmanlands ".....	396	"
Södermanlands ".....	190	"
Örebro ".....	480	"
Kopparbergs ".....	682	"
Östergötlands ".....	445	"
Kalmar Norra landstingsdistrikt.....	0	"
" Södra ".....	0	"
Jönköpings län.....	212	"
Kronobergs ".....	101	"
Blekinge ".....	380	"
Kristianstads ".....	368	"
Malmöhus ".....	499	"
Hallands ".....	120	"
Göteborgs ".....	0	"
Elfsborgs ".....	0	"
Skaraborgs ".....	159	"
Vermlands ".....	148	"
Gotlands ".....	126	"
Gefleborgs ".....	1,110	"
Jemtlands " resp. 772 eller.....	570	"
Vesterbottens ".....	366	" och
Norrbottnens ".....	414	"

motsvarande i medeltal för dem alla 303 kronor, men i Vesternorrlands län 1,108 kronor eller, om man undantager Gefleborgs län, vida mera än i något annat län och mångdubbelt mera, än i flertalet af rikets öfriga landstingsdistrikt.

Då emellertid förhållandena i Vesternorrlands län icke torde vara af så skiljaktig natur mot dem i angränsande län, som ofvan anförda siffror skulle antyda, har Kungl. Maj:ts Befallningshafvande ansett sig böra härmedelst fästa landstingets synnerliga uppmärksamhet på den skiljaktighet i åsichter, som följaktligen vid ifrågavarande bidrags bestämmande inom Vesternorrlands län i jämförelse med öfriga landstingsdistrikten synes hittills hafva gjort sig gällande».

Det af 1885 års landsting i anledning här af fastställda entreprenadbidrag för nästa entreprenadperiod nedgick till 69,129 kronor, hvilket utgör en minskning emot nästföregående entreprenadperiod af icke mindre än 18,457 kronor per år.

Hvad det i förra femårsberättelsen omförmälda auktionssättet vidkommer, att först låta författningsenligt utbjuda skjutshållningen mot maximilegan, men derefter vid förnyade utrop mot en successivt minskad lega, intill dess intet vidare anbud blefve afgifvet, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke trott sig ega det stöd i gällande författning för nyssberörda förfarande, att ett dylikt allt för inveckladt auktionssätt kunde utan kränkning af vederbörandes rätt vidare användas, utan har skjutshållningen på entreprenad allt sedan år 1882 utbudits mot maximilegan för länet, dervid spekulanterna endast haft täflingsfrihet i fråga om det lägst afgifna entreprenadbidraget.

Under femårsperioden har jernvägsnätet satt provinsen Medelpad i direkt förbindelse med mellersta och södra Sverige samt Jemtland och Norge, dels genom Norra Stambanans fullbordande till Ånge och dels genom afslutandet af arbetena å tvärbanan

mellan Ånge och Trondhjem; och sedan staten beslutat inköpa och den 1 januari 1885 öfvertagit Sundsvalls—Torpshammars jernväg för densammas omläggning till bredspårig, har jemväl arbetet härå fortgått med sådan skyndsamt, att sistnämnda bandel kunnat redan under innevarande års sommar i sitt nya skick för trafik upplåtas.

Vidare har den af 1883 års riksdag beslutade stambanan genom Norrland med utgångspunkt från Bräcke station i Jemtland under perioden uppnått Ledinge station inom detta län och redan då detta nedskrifves hunnit fullbordas till Sollefteå och Ångermanelfven.

De välsignelserika fördelar, som detta kommunikationsmedel tillskyndar särskildt landets mera aflägsna delar, gaf ock Vesternorrlands läns landsting anledning att, på framställning af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, ställa till länsstyrelsens förfogande dels år 1881 sammanlagdt omkring 8,000 kronor och dels år 1884 ytterligare ett belopp af 2,000 kronor för undersökning af lämpligaste sträckningen af fortsatt jernväg från den ändpunkt vid Ångermanelfven, som banan kunde komma att erhålla, eller annan lämplig utgångspunkt vid samma bana till länegränsen mot Vesterbotten; och sedan denna undersökning blifvit vederbörligen verkställd, ingick Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 5 augusti 1885 med underdånig framställning om nådig proposition till 1886 års riksdag om fortsättning af nämnda stambana i riktning mot Vesterbotten, i hvilken framställning 1885 års landsting i underdånighet instämde.

Till utredning om den trafik, som under år 1884 förekommit vid de inom länet befintliga stationer, får länsstyrelsen åberopa följande ur Kungl. Styrelsens för Statens Jernvägstrafik embetsberättelse lånade uppgifter:

Jernvägsstationernas namn.	Antal resande.	Gods.	Hästar och boskapskreatur.		Inkomster.	
			Stycken.	Kronor.	Öre.	
Sundsvall.....	Anländ trafik	35,507	25,409,674	452	272,921	60
	Afsänd ".....	42,157	27,912,888	121	343,267	39
Vattjom.....	Anländ ".....	23,995	9,857,152	444	42,575	80
	Afsänd ".....	17,817	6,724,355	161	29,950	66
Nedansjö.....	Anländ ".....	7,413	1,462,905	2	8,717	41
	Afsänd ".....	6,810	1,277,691	8	6,732	39
Kärfsta.....	Anländ ".....	11,188	2,087,874	196	24,523	87
	Afsänd ".....	12,004	4,056,683	263	20,941	94
Viskan.....	Anländ ".....	5,143	685,073	44	8,107	65
	Afsänd ".....	4,344	2,053,341	13	7,124	61
Torpshammar.....	Anländ ".....	10,830	49,551,676	367	99,974	70
	Afsänd ".....	10,994	2,331,046	470	26,421	06
Främsta.....	Anländ ".....	9,445	1,391,740	113	26,193	29
	Afsänd ".....	9,215	456,438	97	14,917	24
Erikslund.....	Anländ ".....	5,998	1,041,625	124	19,841	57
	Afsänd ".....	6,622	451,924	103	11,869	24
Ånge.....	Anländ ".....	9,818	1,337,518	357	33,674	08
	Afsänd ".....	9,947	755,935	157	21,808	47
Alby.....	Anländ ".....	1,740	611,290	2	6,415	17
	Afsänd ".....	1,841	660,691	—	4,694	96
Östavall.....	Anländ ".....	3,467	1,708,923	14	26,096	40
	Afsänd ".....	3,662	420,313	4	8,685	27

De nya *poststationer*, som under perioden inrättats, äro: Alby, Alnö och Östavall i Medelpad samt Graninge, Långsele och Rossö i Ångermanland. Postbefordringen till och från länets städer visar jemväl under denna period en betydlig ökning hvad såväl antalet expedierade försändelser som inkomsterna beträffar; och får länsstyrelsen till redogörelse härför underdånigst åberopa här nedan intagna *Tabell Litt. K*, utvisande, bland annat, att *uppbörden vid Sundsvalls postkontor*, som förra femårsperioden uppgått till sammanlagdt 415,924 kronor 31 öre, under nu ifrågasvarande period utgjort icke mindre än 731,414 kronor 21 öre.

Postsparbanken, som med 1884 års ingång började sin verksamhet i riket och då jemväl öppnade kontor vid 39 postanstalter här i länet, hade vid 1885 års utgång 48 dylika kontor öppna till allmänhetens betjenande. Till bevis på rörelsens omfattning inom länet förtjenar antecknas, att under år 1884 insättningsbeloppen utgjort 56,824 kronor, under det att uttagningarna för samma tid uppgått till endast 10,059 kronor 20 öre.

Telegrafstationerna inom länet, som vid 1880 års slut voro 19 till antalet, hafva under perioden ökat med 5 nya, nemligen i Fjellsjö, Junsele, Näsåker, Ramsele och Ullånger. De mest betydande af samtliga dessa stationer äro Hernösands och Sundsvalls, för hvilkas omfattande verksamhet redogörelse lemnas i *Tabell Litt. L* (å nästa sida).

Häraf framgår, att telegrammens antal under senaste åren i någon mån minskats, hvilket torde böra tillskrivas den något tryckta affärsverksamheten, som då varit rådande.

Telefonen har under en jämförelsevis mycket kort tid kommit till betydlig användning inom länets skilda delar. Såväl Hernösand som Sundsvall tillagnade sig denna nya uppfinning redan vid periodens början och hafva sedermera satt sig i förbindelse med en mängd närbelägna sågverk och andra tätt befolkade platser. Exempelvis kan nämnas, att telefonstationerna emellan Hernösand och Nyland vid Ångermanelfven — en sträcka af

något öfver 5 mil — utgöra 19 till antalet. Sundsvallsdistriktet har än flere dylika stationer, med hvilka staden på detta sätt står i förbindelse; och torde Galtströms bruk vara den mest aflägsna telefonstationen från Sundsvall räknadt. Jemväl i Örnsköldsvik har telefonbolag blifvit bildadt, hvilket förmedlar samtal, icke blott inom köpingen, utan äfven mellan denna, å ena, och de vid Domsjöfjärden liggande sågverk samt köpmän inom Själevads, Arnäs, Mo och Anundsjö socknar, å den andra. Genom telefon står telegrafstationen i Husum i förbindelse med Husums hamn, Gideå bruk och åtskilliga köpmän inom Grund-sunda socken.

B) *Sjökommunikationer*. Samfärdseln mellan länets större hamnar och hufvudstaden har under denna period uppehållits medelst de 6 stora, bekväma och snabbgående ångfartygen »Nordstjernen», »Vesternorrland», »Carl XV», »Ångermanland», »Runeberg» och »Hernösand II», af hvilka under år 1885 de fem förstnämnda anlöpt Sundsvall och tre af dessa, nemligen »Nordstjernen», »Vesternorrland» och »Carl XV» utsträckt sina turer till Hernösand och Nyland, under det att »Ångermanland» och »Hernösand II» anlöpt Hernösand och Örnsköldsvik. Sundsvalls stad har derjemte haft direkt kommunikation med Stockholm genom Norrbottens ångbåtsbolags fem stora passagerareångare, så att daglig förbindelse mellan Sundsvall och Stockholm sjöledes kan sägas hafva äfven under denna period egt rum.

Tre särskilda ångbåtar hafva, förutom några större kustångare, uppehållit trafiken mellan Gefle och Sundsvall, af hvilka två utsträckt sina resor till Hernösand och en till Örnsköldsvik. Daglig samfärdsel mellan Hernösand och Sundsvall har härförutom ombesörjts af två andra ångfartyg. På linien Sundsvall—Hernösand—Umeå har, förutom de större norrgående ångbåtarna, trafiken uppehållits af två särskilda ångare, hvaraf en utsträckt sina resor till Luleå. En annan ångbåt har endast trafikerat linien Sundsvall—Hernösand—Örnsköldsvik.

Tab. Litt. K.

Expeditionen vid Hernösands och Sundsvalls postkontor åren 1881—1885.

Postkontor.	Uppbörd.		Antal afsända vanliga bref, brefkort och kortbrev.	Antal afsända värdepappersbrev.	De afsända assurerade försändelsernas innehåll i penningar samt beloppet af inbetalda postavgifter och postförskott.		Antal här utdelade tidningsexemplar.	Beloppet af de tidningsprenumerationsmedel, som af postkontoret uppburits.	
	Kronor.	öre.			Kronor.	öre.		Kronor.	öre.
<i>Hernösands.</i>									
År 1881	45,230	65	157,626	20,619	8,583,630	17	2,590	12,026	54
» 1882	47,252	06	164,960	21,484	6,743,506	89	2,439	11,953	52
» 1883	47,572	72	205,596	23,036	6,001,651	79	2,753	13,034	38
» 1884	47,606	22	199,825	24,947	6,040,550	72	2,814	13,461	37
» 1885	47,945	58	244,238	24,833	6,907,008	40	3,456	13,691	72
<i>Sundsvalls.</i>									
År 1881	107,298	32	916,998	74,445	15,136,981	20	6,135	26,788	61
» 1882	145,482	33	1,237,309	104,476	15,767,113	23	8,287	35,621	85
» 1883	150,830	78	1,323,454	113,185	16,662,097	36	9,359	37,919	94
» 1884	164,000	35	1,476,014	121,002	18,671,911	52	9,851	40,088	39
» 1885	163,802	43	1,513,581	133,493	19,560,223	93	12,218	43,654	03

Emellan Göteborg—Köpenhamn—svenska kuststäderna—Sundsvall och Hernösand hafva tre särskilda ångare uppehållit regulier förbindelse, hvarjemte en ångbåt haft reguliera turer mellan Köpenhamn—svenska kuststäderna och Sundsvall. Tre ångare hafva uppehållit regulier förbindelse emellan Lübeck—Stettin—åtskilliga svenska kuststäder—Sundsvall och Hernösand. Likaledes har emellan Sundsvall—Hernösand—Vasa samt Sundsvall—Kaskö regulier trafik ombesörjts af 4 särskilda ångbåtar. Regulier förbindelse emellan Sundsvalls stad, å ena, samt sågverk och lastageplatser kring stadsfjärden vid Alnösundet, Svartviksbugten och Ljungan, å den andra, ombesörjes af icke mindre än 11 ångbåtar och 3 ångslupar. Nästan hvarje af de närliggande sågverken har ångbåt eller ångslup för eget behof samt för bogsering af fartyg och timmer. Timmerbogseringen vid Sundsvall ombesörjes dock fortfarande hufvudsakligen af ett bolag med sex för sådant ändamål särskildt konstruerade ångbåtar.

Å Ångermanelfven underhålles den dagliga samfärdseln af 14 ångbåtar, hvilka anlöpa nästan hvarje åtkomlig plats på bestämda tider; och af dessa ångare hafva minst två dagligen underhållit förbindelsen mellan Hernösand och Sollefteå.

Öfriga inom Hernösands tullkammardistrikt hemmahörande ångbåtar, hvilka trafikera Ångermanelfven, uppgå till omkring ett trettiootal, men användas hufvudsakligen för bogsering af segelfartyg och timmergrimmor.

På Holmsjön i Hafverö socken har en mindre passagerare-ångbåt underhållit reguliera turer mellan Östavalls jernvägsstation och åtskilliga platser omkring Holmsjön; likasom Hellgumssjön

Ångbåtsfart. Hamnar. Hamntaxor. Grundpenningar.

en tid trafikerats af en mindre ångbåt, beräknad att göra reguliera turer mellan Forsse bruk och Utanede.

Städernas hamnar hafva under denna period varit öppna för segelfart under nedannämnda tider, nemligen:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Hernösand.....	$17/6-23/12$	$13/6-20/12$	$20/4-22/12$	$2/4-2/12$	$25/4-2/12$
Sundsvall.....	$21/6-10/12$	$15/6-16/12$	$1/6-17/12$	$23/4-9/12$	$25/4-31/12$

Genom nådigt bref den 25 april 1884 hafva samtliga år 1879 fastställda *taxor* och ordningsföreskrifter för hamnarna i länets tvenne städer och Örnköldsviks köping förklarats skola tillämpas tillsvidare och intilldess vidare föreskrifter blefve i ärendet meddelade.

Den mängd lastageplatser, som redan i förra femårsberättelsen finnas uppräknade, har under denna period erhållit Eders Kungl. Maj:ts nådiga tillstånd att fortfarande och intill 1888 års utgång uppbära *grundpenningar*; och denna förmån har jemväl tillerkänts följande nya till sjöfartens bekvämlighet inrättade hamnanläggningar, nemligen: Fagervik, Östrand, Eriksdal, Karlsvik och Essviken i Medelpad samt Lugnvik, Brunne, Rö, Svanö och Köja i Södra Ångermanlands Nedre fögderi.

Inom länet finnes ingen annan *kanalanläggning* än Hernösands kanal, för hvilken Eders Kungl. Maj:ts den 4 december 1885 utfärdade nådiga taxa numera är gällande.

I fråga om *lotsverket* hafva inga andra förändringar under perioden timat, än att dels ny inseglingssfy till Örnköldsvik,

Tab. Litt. I. Uppgift å telegramexpeditionen vid Hernösands och Sundsvalls stationer åren 1881—1885.

År.	Antal behandlade telegram.						Summa telegram.	Porto och andra afgifter.							
	Taxerade.			Afgiftsfria.				Tillfallande telegrafverket.		Tillfallande utlandet och svenska jernvägar, inklusive avars- och vidarebefordringsavgifter.		Summa kronor.			
	Afsända.		Ankomna in- och utländska.	Tjenste-telegram och cirkulär.	Meteoro-logiska telegram.	Repetitions-telegram.		För inländska telegram.	För utländska telegram.						
	In-ländska.	Ut-ländska.													
<i>Hernösands.</i>															
År 1881.....	11,025	2,743	12,971	286	365	2,300	29,690	13,328	77	4,814	68	7,031	35	25,174	80
» 1882.....	12,114	2,949	14,037	482	365	3,450	33,397	14,510	90	5,160	89	6,978	85	26,650	14
» 1883.....	11,990	2,501	13,699	468	365	5,714	34,737	14,189	35	4,014	78	5,814	34	24,018	37
» 1884.....	11,871	2,291	13,392	457	367	5,352	33,730	14,106	30	3,762	67	5,433	77	23,302	74
» 1885.....	11,188	2,474	13,295	512	365	8,079	35,913	13,180	70	4,067	83	6,370	68	23,619	21
Summa	58,188	12,958	67,394	2,205	1,827	24,895	167,467	69,315	92	21,820	35	31,628	99	122,765	26
<i>Sundsvalls.</i>															
År 1881.....	22,282	7,157	26,213	993	359	34,658	91,662	27,363	25	11,648	65	16,387	70	55,399	60
» 1882.....	26,703	8,474	30,328	1,261	362	50,906	118,034	32,632	62	13,699	48	19,864	21	66,196	31
» 1883.....	25,352	9,122	30,729	1,008	364	45,200	111,775	29,949	67	14,121	49	20,550	28	64,621	44
» 1884.....	25,466	8,571	31,269	1,142	363	50,404	117,215	30,541	15	13,615	03	18,541	39	62,697	57
» 1885.....	23,300	8,710	29,248	1,187	364	60,140	122,949	—*	—	—*	—	—*	—	61,323	48
Summa	123,103	42,034	147,787	5,591	1,812	241,308	561,635	—	—	—	—	—	—	310,238	40

* Uppgifter saknas.

hvilken blifvit år 1884 å Malmön första gången uppförd, men genom storm samma års höst gått förlorad, ånyo anlagts år 1885 och dels ett nytt sjömärke å Åskär utanför Husum år 1883 blifvit uppfördt.

De vattendrag, som i och för trävaruflottningen blifvit på enskildes bekostnad upprensade och under denna period till flottning upplåtna, äro:

Den del af Högsjöbäcken, som är belägen emellan Renmar-sjön i Björna socken och nedre ändpunkten af Björnstige-forsen i Anundsjö socken, för hvilken reglering kostnaden beräknats utgöra 41,872 kronor 45 öre;

Hällsjöån från Hällsjön till Lesjön samt vidare genom sist-nämnde sjö till Bollstafjärden inom Ytter-Lännäs socken, för hvilken flottled rensnings- och byggnadskostnaden beräknats utgöra 6,751 kronor 20 öre;

Rinnåns vattendrag, omfattande Bergsjöån, Skirsjöån, Elg-sjöbäcken och Rinnån i Fjällsjö och Junsele socknar, hvilken reglering ansetts betinga en kostnad af 60,752 kronor 65 öre;

Finnåns vattendrag, med dess biflöden Runån och Kälån, till Ledingeån inom Helgums socken. Regleringskostnaderna anses uppgå till 80,424 kronor 33 öre;

Kråkån i Fjällsjö socken för en regleringskostnad af 18,368 kronor 62 öre;

Björnsjö- och Långsjöåns vattendrag i Resele, Långsele och Helgums socknar, i hvilka vattendrag rensningskostnaderna uppgått till 12,845 kronor 73 öre;

Grösjöåns och Jansjönorets vattendrag i Fjällsjö socken för en kostnad af 10,650 kronor;

Lomsjöån från och med sjön Vikarn till länegränsen mot Helsingland, i hvilket vattendrag regleringskostnaden beräknats till 19,950 kronor;

Hebbers- eller Herrbergsån från Hebbersjön i Stöde socken till Hasselaån ofvanom Johannisfors bruk i Attmars socken, hvilken reglering ansetts medtaga en kostnad af 47,500 kronor;

Getingstaån, som i dess nedre lopp jemväl benämnes Landsjöån, inom Arnäs, Gideå och Själevads socknar, hvilken reglering beräknats kosta 24,947 kronor 97 öre;

Gideå elf inom Gideå och Trehörningsjö socknar för en regleringskostnad af 139,680 kronor;

Tannåns vattendrag inom Bodums socken för en kostnad af 23,486 kronor 80 öre;

Ljungan från Storsjön i Herjeådalen till elfvens utlopp i Bottniska viken för en regleringskostnad af 487,312 kronor 84 öre;

Harrån från Harrsjöarne i Bräcke socken och till åns inflöde i Ljungan för en summa af 145,713 kronor 20 öre;

Granåns vattendrag inom Borgsjö och Torps socknar till åns inflöde i Ljungan, hvilken reglering beräknats kosta 39,965 kronor;

Alderån eller Alderängsån inom Torps socken från och med Vimyran till åns utlopp i Ljungan, hvilken reglering beräknats medtaga en kostnad af 93,370 kronor; samt

Gimåns vattendrag från öfre Bodsjön till åns inflöde i Ljungan, för hvilken reglering kostnaderna anses uppgå till 315,516 kronor.

Under blott denna femårsperiod uppgå följaktligen ifrå-gavarande kostnader sammanlagdt till det betydliga beloppet af 1,569,106 kronor 79 öre.

K. M:s Befallningshafvandes femårsberättelser 1881—1885. Vesternorrlands län.

C) Sjöfart och handel. Den i förra femårsberättelsen om-förmälda liflighet, hvarmed sjöfarten då varit omfattad, har under denna period ingalunda förminskats. Segelfartygen synas dock småningom gifva vika i konkurrensen med den mängd lastångare, som för trävaruexporten från länets skilda kusttrakter allt mer och mer komma till användning; och redan under denna period hafva i följd häraf några segelfartyg tillhörande länet blifvit af rederierna tidvis upplagda, för att icke gå med förlust.

Tabellen Litt. M. redogör för antalet och storleken af de fartyg, som ankommit från och afgått till utlandet. Sundsvalls tullkammaredistrikt har härutinnan de mest bemärkelsevärda siffrorna att uppvisa, ty under det att i förra femårsperioden för nämnda distrikt det största antalet under ett och samma år ankomna fartyg utgjorde 1,141 med en dräktighet af 343,940 tons, har år 1883 till samma distrikt ankommit 1,461 fartyg med en dräktighet af icke mindre än 486,138 tons; och ehuru dessa se-nare siffror under åren 1884 och 1885 småningom minskats i afseende å fartygens såväl antal som dräktighet, gå de dock i fråga om fartygens tontal icke under något af förra periodens år.

Tulluppbörden, som under ifrågavarande periods tvenne sista år något minskats i Hernösand, har deremot vuxit till så mycket högre belopp för Sundsvalls distrikt. Vid jemförelse mellan de år, som under de två föregående perioderna visat gynsammaste resultaten i detta hänseende eller 1873 och 1880 med respektive 618,182 kronor 84 öre samt 623,454 kronor 75 öre i tullintrader för Sundsvall, har denna period intet år lägre siffra än 707,304 kronor 23 öre för år 1881, under det för år 1884 tulluppbörden i Sundsvall uppgått till den ansevärdiga summan af 1,168,382 kro-nor 25 öre.

De vidare jemförelserna mellan periodens olika år och de tvenne tullkammaredistriktens uppbördssiffror sinsemellan framgår af Tabellen Litt. N. (å nästa sida).

Frakterna från utländsk ort till Sundsvall ställa sig i all-mänhet synnerligen billiga, enär dit ankommande fartyg vanligen

Tabell Litt. M. Uppgift å antalet fartyg med deras samman-räknade dräktighet, som från utrikes orter ankommit till eller till utrikes orter afgått från Hernösands och Sundsvalls tull-kammaredistrikt under femårsperioden 1881—1885.

Tullkammaredistrikt.	Från utrikes orter ankomna fartyg.		Till utrikes orter afgångna fartyg.	
	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.
<i>Hernösands.</i>				
År 1881	793	224,060	887	243,721
» 1882	956	282,035	1,089	306,061
» 1883	912	284,920	1,051	321,315
» 1884	652	223,116	800	273,847
» 1885	678	245,478	832	300,810
<i>Sundsvalls.</i>				
År 1881	1,168	371,194 ⁵⁸	1,353	430,808 ⁸⁸
» 1882	1,338	431,778 ⁴¹	1,572	506,361 ⁵⁵
» 1883	1,461	486,138 ⁹⁴	1,759	588,791 ⁹⁷
» 1884	1,248	432,487 ⁴³	1,514	541,343 ⁵⁵
» 1885	1,126	407,026 ²¹	1,469	551,435 ⁸⁵

kunna påräkna återfrakt; och detta förhållande förklarar, huruledes Sundsvalls köpmän kunna med så stor fördel taga sina varor direkte från utlandet, för att sedermera dermed förse de inre delarne af länet och en icke obetydlig del af det öfre Norrland.

Importen från Finland af kreatur och ladugårdsprodukter har under denna period icke obetydligt ökat; och denna tillförsel af lifsförnödenheter är så mycket mera behöflig för länets tvenne städer, som den betydande vår- och höstflottan för trävaruskeppningen här jemväl förses med proviant för sina långa och vidsträckta resor.

De landtmannaprodukter, som från Finland företrädesvis införts till länet, uppräknas i vidstående *Tabell Litt. O*, hvilken, vid jmförelse med en likartad uppgift för år 1880, ger vid handen, att importen af t. ex. smör, som år 1880 uppgick till sammanlagdt 13,821 centner, år 1885 stigit till 16,499 centner.

Skeppsbyggeriet har under denna period, till följd af de alltjemt fallande frakterna, nästan legat nere. I Hernösand har intet segelfartyg blifvit nybygdt och vid Vindskärsvarf endast tvenne, nemligen skeppet »Svea» om 618 tons och skonerten »Sylfid» om 332 tons.

Till Hernösands sjömanshusdistrikt hafva emellertid inköpts följande fartyg, nemligen ångfartygen »Excellensen Posse», »Nordingrå», »Svartvik», »Hernö», »Victoria» och »Dal» samt skeppen »Maria», »Golden Fleece» och »Marianne» äfvensom galeasen »Kristina» om tillsammans 1,623 30 tons.

Uti de till länets sjömanshus i öfrigt hemmahörande fartygens antal och dräktighet har någon nämnvärd förändring här förutom icke förekommit.

I afseende å de *strandningshändelser*, som under perioden egt rum på länets kuster, torde här böra omnämnas: norska skeppet »S:t Olaf», som 1884 års sommar på kusten af Nordingrå gick förloradt, engelska ångaren »Harold», som 1884 års höst totalt förläste vid Bremön, samt en holländsk skonare, som jemväl sistnämnda år strandade vid kusten af södra Medelpad.

Landthandeln har under perioden icke undergått någon mera väsentlig förändring; och fortfarande torde kunna med skäl sägas, att den mångenstädes icke utöfvar något godt inflytande på allmogens sedliga och ekonomiska tillstånd. En mängd landthandlande utgöres af söner ur allmogens klass, hvilka, utan att ega vare sig de för en ordnad handelsaffär nödiga förutsättningarne af kännedom om bokföring, varuuppköp m. m. eller erforderligt förlagskapital, oftast endast en helt kort tid hålla sig uppe och derefter afträda sin egendom till konkurs. Vexlar börja allt mera användas i kreditrörelsen äfven af allmogemän. En och annan konsumtionsförening, särskildt inom Medelpads östra fögderi,

Tabell Litt. N. Summarisk uppgift öfver uppbörderna vid Hernösands och Sundsvalls tullkamrar under femårsperioden 1881—1885.

Tullkammare.	1881.		1882.		1883.		1884.		1885.	
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
Hernösands	249,645	71	298,039	76	320,401	21	306,569	80	231,754	90
Sundsvalls	876,424	86	991,072	33	1,172,194	47	1,335,497	48	1,139,234	10

har väl under perioden tillkommit; men på högst få ställen inom länet är denna associationsidé så genomförd, att den dermed afsedda nytta verkligen kan sägas vara vunnen.

Den gamla *gårdfarihandeln* har numera så godt som upphört; men icke sällan spörjes en klagan öfver att en mängd utländingar, företrädesvis judar, på landsbygden söka att förleda alluogen till inköp af deras oftast värdelösa artiklar.

Frimarknaderna, om hvilkas obehöflighet öfvertygelsen småningom stadgats och som inom länet numera afskaffats, hafva dock i verkligheten efterträds af s. k. liiquidationsmöten, vid hvilka icke blott de för sågverksindustrien viktiga skogsköpen lära försiggå, utan äfven näringsidkare af alla slag besöka den ort, der mötet eger rum, för att utbjuda sina varor. Lägges härtill, att vid dessa liiquidationsmöten allmogen ganska talrikt samlas och begagnar sig utaf de förlustelser, kringresande karuselligare och panoramaförevisare m. fl. vid tillfället prestera, kan med skäl ifrågasättas, huruvida icke de gamla frimarknaderna fortfarande ega rum, endast under en annan benämning.

Bränvinsbränning har icke heller under denna period inom länet förekommit.

Hvad åter beträffar *bränvinsförsäljningen*, har denna varit ordnad i städerna, köpingen Örnsköldsvik och å Sollefteå handelsplats genom bolag, hvilka, med afstående af hela försäljningsvinsten, författningenslignat omhänderhaft rörelsen. Här förutom har under perioden i Torsåkers socken funnits ett utskänkningsställe af mindre betydenhet.

För beloppet af influtna bränvinsförsäljningsmedel redogöres i *Tabellen Litt. P.* a följande sida.

Tabell Litt. O. Uppgift å landtmannaprodukter m. m., som under år 1885 blifvit införda till Hernösands och Sundsvalls tullkamrar från Finland.

	Till Hernösand.	Till Sundsvall.	Summa.
Hästar, stycken	120	500	620
Nötkreatur, "	114	1,121	1,235
Fär, "	17	112	129
Svin, "	1,882	3,763	5,645
Kött, centner	2,164	4,586	6,750
Fläsk, "	127	56	183
Fisk, »andra slag», centner	111	360	471
Smör, centner	3,925	12,574	16,499
Potatis, kubikfot	4,683	21,804	26,487
Bär, friska, centner	144	362	506
Råg, "	719	16,191	16,910
Hafre, "	4,449	92,080	96,529
Malt, "	808	—	808
Rågmjöl, "	145	98	243
Hvetemjöl, "	244	14	258
Maltmjöl, "	—	1,010	1,010
Ägg, stycken	—	800	800
Hudar och skinn, centner	—	68	68
Fiskredskap, värde kronor	100	4	104
Tjärn, centner	284	1,287	1,571

Då dessa försäljningsmedel under förra femårsperioden vunno en betydlig ökning och sammanräknade uppgingo till 941,587 kronor 68 öre, visar summan för nu ifragavarande fem år ett något lägre belopp eller 792,402 kronor 80 öre. Om och i hvad

mån den under de senaste åren uppkomna nykterhetsrörelsen inverkat på den minskade afsättningen af spritdrycker, torde dock ännu vara för tidigt att bedöma, helst 1885 eller periodens sista år visar högre försäljningssumma än något af periodens föregående år.

5. Kameralförhållanden.

För antalet hemman och lägenheter å landet samt stadsjordar m. m. jemte deras taxeringsvärden vid 1885 års utgång redogöres i **Tabellen N:o 3.**

Taxeringsvärdet å hemman och lägenheter å landet, hvilket i senaste femårsberättelsen upptogs till 71,559,745 kronor, utgör nu, om under mom. D. upptagna andra fastigheter ej deri inbegripas, 81,377,575 kronor och visar salunda en förhöjning af 9,817,830 kronor under det att sammanräknade taxeringsvärdet å städernas hus och tomter samt jordar, för hvilka bevilling erlägges, ökats från 13,989,800 kronor till 18,254,700 kronor eller med 4,264,900 kronor.

Från *ödesmål* har icke något hemman under femårsperioden upptagits.

Jordafsöndringar, för hvilka afgäld blifvit af länsstyrelsen fastställd, hafva uppgått till följande antal, nemligen:

År 1881	20
» 1882	28
» 1883	16
» 1884	11
» 1885	8

eller tillhopa 83.

Antalet *nybyggesandelar*, som blifvit från krono till skatteomförda, är följande:

År.	Antal omförda nybygges-andelar.			
	Med fri skogsdisposition.		Med inskränkt skogsdisposition.	
	Till sågverks-egare och trävaruhandlare.	Till nybyggare.	Till sågverks-egare och trävaruhandlare.	Till nybyggare.
1881.....	4	12	2	—
1882.....	3	11	—	2
1883.....	1	9	2	9
1884.....	1	2	1	1
1885.....	—	—	—	—
Summa	9	34	5	12

Statsbidrag för utflyttningar i följd af laga skiften har under perioden utgått till följande belopp:

År 1881.....	637: 50
» 1882.....	1,875: —
» 1883.....	825: —
» 1884.....	2,700: —
» 1885.....	637: 50

eller tillhopa kronor 6,675: —

Vid femårsperiodens slut innehades *fastigheter* inom länet af *främmande magters undersåtar* till antal och värde, som **Tabellen N:o 6** utvisar.

Tabellen N:o 5 utvisar de fastigheters storlek och taxeringsvärde, hvilka vid 1885 års slut tillhörde *inländska aktiebolag*. Af densamma framgår, att sammanlagda mantalet af sadana fastigheter å landet utgjorde något mer än 175 mantal med ett taxeringsvärde af 13,840,500 kronor emot 9,271,500 kronor vid förra femårsperiodens slut.

Någon *egendom af fideikommiss-egenskap* finnes ej inom länet.

Antalet förordnanden till *landtmäteriförrättningar*, som under perioden af Kungl. Maj:ts Befallningshafvande utfärdats, utgör:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Egentliga laga skiften.....	30	25	25	48	30
Andra förrättningar.....	75	60	60	82	77
Summa	105	85	85	130	107

Angående *kommunernas finansiella förhållanden* hänvisar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande till den öfversigt deraf, Kungl. Statistiska Centralbyrån ärligen lemna; och anser sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande här endast böra till jämförelse med förhållandena derutinnan under nästförlutna fem-

Tabell Litt. P. Uppgift å redovisade brännvinsförsäljningsmedel inom Vesternorrlands län under åren 1881—1885.

År.	Redovisade						Fördelade till											
	i städerna.		å landet.		Summa kronor.		Provision.		Städerna.		Socknarna.		Hushållnings-sällskapet.		Landstinget.		Summa kronor.	
1881.....	141,512	32	3,823	75	145,336	07	285	08	84,737	58	2,293	02	29,010	20	29,010	19	145,336	07
1882.....	164,148	97	4,309	75	168,458	72	332	75	98,292	41	2,583	19	33,625	18	33,625	19	168,458	72
1883.....	137,190	99	5,475	48	142,666	47	285	25	82,149	95	3,278	77	28,476	25	28,476	25	142,666	47
1884.....	149,412	16	9,481	25	158,893	41	301	97	94,295	70	5,686	72	29,304	51	29,304	51	158,893	41
1885.....	172,092	78	4,955	35	177,048	13	344	19	108,593	57	2,973	21	32,568	58	32,568	58	177,048	13
Summa	764,337	22	28,045	58	792,402	80	1,549	24	*) 468,069	21	16,814	91	152,984	72	152,984	72	792,402	80

*) Uti det såsom fördeladt till städerna upptagna belopp 468,069 kronor 21 öre ingå 57,505 kronor 98 öre, hvilka tillfallit Sundsvalls utskänkningsbolags reservfond.

årsperiod meddela, att de med Eders Kungl. Maj:ts nädiga tillstånd af kommunerna upptagna amorteringslån, jemte de med dessa afsedda ändamål, under nu ifrågavarande period varit följande:

Tillstånds-dagen.	Den låntagande kommunen.	Ändamålet med lånets upptagande.	Lånebeloppet. Kronor.
18 ²⁶ / ₃₁	Attmars församling.....	Till inköp af en hemmansdel, för förbättrande af församlingens pastorsboställe.....	4,000
18 ¹ / ₃₁	Ytter-Lännäs församling.....	För uppförande af en fattig-gård med barnhem.....	20,000
18 ¹¹ / ₁₁	Fjällejö församling.....	För orgelbyggnad i församlingens kyrka.....	7,000
18 ¹⁷ / ₃₂	Hernösands stad.....	För anläggande af en vattenledning, uppförande af ett tullhus, gäldande af en del utaf köpeskillingen för allmänna läroverkets gamla hus samt betalande af stadens sväfvande skuld.....	415,000
18 ¹ / ₃₂	Helgums församling.....	För orgelbyggnad i församlingens kyrka.....	8,000
18 ³ / ₁₁	Torps församling.....	För tio skolhusbyggnader i församlingen.....	22,000
18 ²⁴ / ₁₁	Själévads församling.....	För gäldande af en kyrkokassans genom kyrkobyggnad uppkommen skuld.....	56,000
18 ²⁹ / ₁₂	Gudmundrå församling.....	För uppförande af tre skolhus.....	20,000
18 ²⁰ / ₄₃	Multrä församling.....	Till bestridande af återstående kostnader för uppförande af två skolhus.....	8,000
18 ³¹ / ₃₃	Torsåkers församling.....	För uppförande af ett skolhus.....	10,000
18 ¹⁴ / ₁₂	Timrå församling.....	För uppförande af fem småskolehus.....	30,000
18 ¹⁴ / ₃₄	Hälsjö församling.....	Till betäckande af skuld för en åt komministern uppförd ny manbyggnad med tillhörande uthus.....	5,000
18 ¹⁰ / ₇₄	Bjerträ församling.....	För utvidgning af församlingens kyrkogård och anläggning derå af en likkällare.....	14,000
18 ²¹ / ₈₅	Sollefteå församling.....	För fullbordande af en ny skolhusbyggnad.....	25,000
18 ²⁰ / ₈₅	Nätra församling.....	Till betäckande af församlingens skuld för reparation af kyrkan samt till bestridande af kostnader för skolhusbyggnad och uthusbyggnader åt skolläraren.....	15,000

Landstingsskatten har utgjort för år 1881 30 öre, för år 1882 25 öre, för år 1883 29 öre samt för hvartera af åren 1884 och 1885 30 öre; och hafva landstingets inkomster och utgifter enligt motstående tabell uppgått till följande belopp:

Uppgift å Vesternorrlands läns landstings inkomster och utgifter under åren 1881—1885.

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Debet.					
<i>Ingående balans.</i>					
Kontant behållning..	17,464 53	—	2,936 07	579 37	—
Förskott och rester..	314,949 81	121,458 19	129,362 64	146,134 49	140,171 10
<i>Inkomster.</i>					
Brävningsutskänknings- och minuteringsafgift.....	28,044 13	32,733 81	38,824 63	28,858 31	31,989 89
Landstingskatt.....	37,939 77	44,352 13	39,855 79	49,442 32	51,881 74
Sjukvårdsmedel.....	33,802 37	34,153 25	34,528 76	35,097 —	35,614 —
Räntor.....	—	1,726 02	2,595 89	3,354 46	2,803 28
Tillfälliga inkomster.....	85 70	6 21	34 44	70 38	—
Väganslag.....	10,863 09	10,488 18	12,269 80	—	—
Utgående balans för skuld.....	777 13	—	—	489 18	3,169 65
Summa	443,926 52	244,917 79	260,408 —	264,025 51	265,629 66
Kredit.					
<i>Utgifter.</i>					
Afkortning och provision m. m.....	5,803 02	5,448 27	5,090 73	6,442 11	5,942 06
För döfstummeinstituet.....	11,428 40	11,200 —	14,500 —	11,170 —	9,670 —
För hushållningssällskapet.....	8,950 —	6,050 —	6,050 —	7,550 —	6,550 —
För folkskoleinspektionen.....	2,400 —	1,200 —	1,200 —	1,200 —	1,200 —
För lasaretten.....	274,310 32	54,837 70	66,558 80	73,283 75	69,430 —
» reseersättningar.....	4,596 07	2,666 29	2,839 99	3,008 12	3,458 36
» löner och arvoden.....	3,232 —	3,000 —	3,018 29	4,122 18	5,039 72
» bildande af småskolelärarinnor.....	3,200 —	2,200 —	3,200 —	3,700 —	3,600 —
För folkhögskolan.....	3,000 —	2,000 —	2,000 —	2,400 —	2,000 —
» väganläggningar.....	2,161 25	6,111 25	3,133 35	6,325 —	3,737 50
» diverse ändamål.....	1,387 27	14,405 57	2,103 —	1,153 25	5,555 70
» jagtvårdsföreningen.....	1,000 —	—	500 —	500 —	500 —
För högre folkakolor.....	1,000 —	1,000 —	1,000 —	1,000 —	1,000 —
» jernvägsundersökningar.....	—	2,500 —	2,500 —	2,000 —	—
<i>Utgående balans.</i>					
Förskott och rester..	121,458 19	129,362 64	146,134 49	140,171 10	147,946 32
Kontant behållning..	—	2,936 07	579 37	—	—
Summa	443,926 52	244,917 79	260,408 —	264,025 51	265,629 66

6. Politi.

A) Hvad beträffar den allmänna ordningen och säkerheten, har denna icke under perioden blifvit störd af vare sig arbetarestrejker eller upplopp af annan beskaffenhet.

Till kronobetjeningens biträdande vid den allmänna ordningens öfvervakande hafva särskilda polisuppsyningsmän under längre eller kortare tider varit anställda vid Sollefteå, Nyland, Kramfors, Gådeå och Skönsmon, äfvensom under pågående jernvägsarbeten

i Borgsjö och Hafverö socknar vid Ånge samt i Långsele, Gräninge och Helgums socknar vid Forsse, hvilka extra polisuppsyningsmän varit afhönade, dels med statsmedel och dels med sammanskott af kommuner eller enskilde.

B) I fråga om rättsväsendet och fångvården tillåter sig länsstyrelsen underdånigst hänvisa till de tabeller och upplysningar härom, som i afdelningen 2 af denna berättelse finnas

införda. Hvad särskildt vidkommer skuldfordringsmålen, hvilka förut icke omförmäts, lemnar nedanstående redogörelse en öfversigt af desamma antal och de belopp, hvilka under periodens olika år blifvit utdömda:

Uppgift å antalet lagsökningar vid lundskansliet samt summan af de utdömda beloppen 1881—1885.

År.	Antal mål.	Utdömdt belopp. Kronor.
1881.....	2,304	1,354,504
1882.....	2,439	456,886
1883.....	2,512	455,843
1884.....	2,551	552,875
1885.....	3,463	624,012
Summa	13,269	3,444,120

eller i medeltal för hvarje år	2,654	688,824.
Medeltalet för förra perioden.....	5,596	785,655.
och visar sig sålunda en minskning under denna period af	2,942	96,831.

C) **Undervisningsväsendet.** Högre allmänna läroverket i *Hernösand*.

Lärjungarnes antal har under perioden varit följande:

1881 vårterminen	236.
» höstterminen.....	237.
1882 vårterminen	234.
» höstterminen.....	228.
1883 vårterminen	233.
» höstterminen.....	223.
1884 vårterminen	222.
» höstterminen.....	222.
1885 vårterminen	225.
» höstterminen.....	215.

Anledningen till minskningen i lärjungeantalet under denna period torde hufvudsakligen vara att söka i minskade utsigter till utkomst på embets- och tjenstemannabanorna, som för närvarande synas vara öfverfyllda af aspiranter. Den genom Norra Stambanans framdragande till Östersund underlättade kommunikationen med sistnämnde stad har också bidragit dertill, att många lärjungar, som annars antagligen skulle hafva bevistat *Hernösands* läroverk, nu i stället välja Östersunds.

Det nya läroverkshuset äfvensom det nya gymnastikhuset hafva, på sätt i denna berättelses början redan blifvit vidrördt, fullbordats och läroverkets tomt derjemte planerats, för hvilket sistberörda arbete kostnaderna bestridts af *Hernösands* stad.

Folkskolelärareseminariet i Hernösand har till sin inredning väsentligen förbättrats; och har lärjungeantalet vid denna undervisningsanstalt något obetydligt ökat i förhållande till de förra perioden derom lemnade uppgifter.

Vid *Hernösands navigationsskola* har antalet elever betydligt nedgått under perioden och i medeltal utgjort ungefär hälften af det antal, som i förra femårsberättelsen uppgifvits såsom inskrifne och utexaminerade.

Uti *länets döfstumskola* i *Hernösand* har antalet elever utgjort:

År 1881.....	33.
» 1882.....	32.
» 1883.....	44.

År 1884.....	29.
» 1885.....	37.

Tekniska afton- och söndagsskolan i Hernösand. I öfverensstämmelse med föreskriften uti skolans stadgar, har densamma ärligen varit i verksamhet från siste dagarne af september till midten af maj; dock så att lektionerna instälts omkring tre veckor vid jultiden.

För att såsom elev blifva intagen i skolan fordras, att hafva hemort inom Vesternorrlands län eller tillhöra något af de offentliga läroverken i *Hernösand*, att ega god frejd samt hafva fyllt tio år, att kunna läsa redigt innantill, skriva läslig handstil och rätt verkställa de fyra räknesätten i hela tal.

Läro- och öfningsämnen ha varit: rätt- och välskrifning, matematik, svensk språklära, bokföring, frihandsteckning inom olika områden, byggnadsritning, maskinritning, malning, modeltering och träskärning.

Elevantalet har varit följande:

	Vårterminen.	Höstterminen.
1881.....	128.	110.
1882.....	138.	114.
1883.....	128.	112.
1884.....	128.	115.
1885.....	138.	119.

Hernösands elementarläroverk för qvinlig ungdom. Den 16 augusti 1881 erhöi skolan af stadsfullmäktige reglemente, i hvilket, bland annat, stadgas: att läsåret skall omfatta 35 å 36 veckor; att läroämnen skola vara dels obligatoriska, nemligen kristendom, modersmalet, franska språket, historia och geografi, matematik, naturkunnighet, välskrifning, teckning, sång, gymnastik, handarbete och bokföring, dels valfria, nemligen tyska och engelska språken; att klassernas antal bör vara sex, hvilket antal efter styrelsens ompröfning dock må vid behof kunna ökas; att inträdesfordringarna till den första klassen skola vara desamma som till motsvarande klass vid de allmänna läroverken; samt att läroverket skall lyda under en af stadsfullmäktige tillsatt styrelse af 5 ledamöter.

Ny kursfördelning och timplan antogs af styrelsen år 1883 till successivt införande. Under tiden för öfvergången från de gamla till de nya kurserna har en sjunde klass funnits vid läroverket.

Den förberedande afdelningen indrogs 1881, till följd af bristande antal lärjungar; men upprättades åter 1884, då tillräckligt många barn anmäls för densamma. Dess undervisningstid och ämnesfördelning har varit den, som den på statens föranstaltande utgifna »Normalplan för folkskolor och småskolor» anvisar.

Lärjungeantalet utgjorde:

Vårterminen 1881.....	95.
Höstterminen »	84.
Vårterminen 1882.....	83.
Höstterminen »	79.
Vårterminen 1883.....	80.
Höstterminen »	79.
Vårterminen 1884.....	78.
Höstterminen »	102.
Vårterminen 1885.....	92.
Höstterminen »	98.

L ararinnornas antal har, inber aknad f rest andarinnan, varit i medeltal 8 och l ararnes 4, eller tillhoppa 12. Af de ordinarie l ararinnorna hafva 4 aflagt afgangsexamen fran Kungl. högre L ararinnese­minarium, 1 fran Folkskolel ararinnese­minarium och 1 fran Sm skolel ararinnese­minarium.

Af staden, som eger och underhåller skolhuset, har skolan haft ett årligt anslag på 1,000 kronor och af staten likaledes 1,000 kronor årligen.

Den Widenska premiefonden har under femårsperioden växt, dels genom gåfvor af dess grundläggare, dels genom räntor, och uppgick vid slutet af  r 1885 till 1,681 kronor 32 öre.

 r 1881 grundades ett bibliotek vid läroverket af dåvarande styrelseledamoten, grosshandlaren Vilh. Kempe, som samma  r skänkte skolan 164 band värdefull, för lärare och lärjungar lämplig, till störste delen svensk litteratur, och sedan ökat sin gåfva med ytterligare 72 band. Med den tillökning, biblioteket vunnit genom inköp, omfattar det nu 265 band.

Beträffande *barnhemmet i Hernösand* meddelas följande öfversigt:

�r.	Antal barn.	Underhållskostnad i kronor och öre.		
		Per �r.	Per dag.	F�r barn per dag.
1881.....	14	2,419.56	6.63	0.47.5
1882.....	14	2,049.21	5.61	0.40
1883.....	15	2,526.22	6.92	0.46
1884.....	13	2,301.86	6.31	0.48.7
1885.....	14	2,363.32	6.47	0.46.3

Högre allmänna läroverket i Sundsvall. Läroverkets lokal har under femårsperioden varit densamma som förut; men sedan ritningarna till ett nytt läroverkshus  r 1882 blifvit fastst lda, och arfvingarne efter grosshandlaren A. P. Hedberg, på sätt förut finnes i denna berättelse omnämndt, genom donationsbref den 30 december samma  r skänkt 250,000 kronor till dess uppförande, tog arbetet derå sin början sommaren 1883 och hade vid femårsperiodens slut så långt framskridit, att man med viss­het kunde förutse, det skolan skulle kunna i byggnaden inflytta vid detta års h sttermins början.

Lärjungeantalet har varit:

	Vårterminen.	Höstterminen.
1881.....	183.	178.
1882.....	172.	180.
1883.....	178.	185.
1884.....	182.	174.
1885.....	169.	184.

Sundsvalls fullständiga läroverk för flickor var förut inrymdt i förhyrd, föga välbelägen lokal; men erhöll med höstterminen 1884 egen bostad, sedan staden mot en köpeskilling af 45,000 kronor f r läroverkets r kning inköpt en f r ändamålet särdeles lämplig och välbelägen gård med trädgård. Läroverket, hvars styrelse utgöres af fyra utaf stadsfullmägtige utsedda personer, hvilka utse en femte styrelseledamot till studiidirektor, har åtnjutit i årligt anslag af staten 1,500 kronor och af staden 3,000 kronor. Lärjungeantalet, som vårterminen 1881 utgjorde 142, uppgick höstterminen 1885 till 161.

Sundsvalls handelsinstitut, som  r 1880 börjat sin verksamhet, har till ändamål att bibringa unga män och kvinnor insigt i de för handel och industriel verksamhet n diga läro­ämnen. Skolan, hvars styrelse utgöres af trenne personer jemte f restandaren,  r af Sundsvalls k pmannakar tillförsäkrad visst underhåll och har för  r 1885 dessutom af kommunen åtnjutit anslag af 500 kronor. Skolan har två lärokurser om året, upp­tagande hvarje kurs 4 1/2 månader.

Elevantalet har utgjort:

	Manliga.	Qvinliga.	Summa.
Vårterminen 1881.....	21.	2.	23.
Höstterminen ".....	21.	8.	29.
Vårterminen 1882.....	29.	8.	37.
Höstterminen ".....	23.	8.	31.
Vårterminen 1883.....	26.	7.	33.
Höstterminen ".....	20.	7.	27.
Vårterminen 1884.....	28.	8.	36.
Höstterminen ".....	17.	9.	26.
Vårterminen 1885.....	28.	8.	36.
Höstterminen ".....	22.	5.	27.

Sundsvalls tekniska afton- och söndagsskola, hvars styrelse utgöres af fem personer, af hvilka stadsfullmägtige utse tvenne, fabriks- och handtverksf reningen en och magistraten en, hvar­efter f restandaren varder den femte ledamoten utan val, har i enlighet med de af stadsfullmägtige den 9 november 1878 för skolan antagna stadgar utöfvat sin gagnande verksamhet i lokal, som varit at skolan kostnadsfritt upplåten i allmänna läroverks­huset. Skolan har åtnjutit anslag under  r 1881 af kommunen 1,250 kronor och af staten 1,200 kronor, åren 1882 och 1883 af kommunen 1,500 kronor och af staten likaledes 1,500 kronor f r hvarterda året,  r 1884 af kommunen 1,500 kronor och af staten 1,350 kronor och  r 1885 af kommunen 2,000 kronor och af staten 1,550 kronor, hvarjemte till skolan lemnats af lands­tinget under åren 1881 och 1882 500 kronor f r hvarterda året och af hushållningssällskapet f r  r 1881 likaledes 500 kronor. Att skolan fortfarande omfattas med lifligt intresse, visar sig äfven deraf, att elevernas antal, som höstterminen 1880 såväl på den manliga som qvinliga afdelningen utgjorde tillhoppa 82, höstterminen 1885, oaktadt den qvinliga afdelningen sedan 1882 varit utesluten, uppgatt till 89.

Sundsvalls numera sammanslagna barnhem för gossar och flickor omhuldas fortfarande af allmänheten med gåfvor och erforderligt understöd samt verkar v lsignelserikt. Barnhemsbarn, som äro i skolåldern, gå i folkskolan, de mindre undervisas i barnhemmet.

Skeppsredaren L. M. Altin har med frikostig välgörenhet låtit uppföra ett *sl jdscolehus för gossar i folkskolan*, hvilken byggnad, inrymmande 3 arbetssalar jemte bostäder för tvenne slöjdlärare, han numera välvilligt i ren gåfva till församlingen  fverl tit.

Sundsvalls slöjdskola för flickor är fortfarande en enskild stiftelse, utöfvar g gnerik verksamhet och har varit förlagd i den s. k. Altinska sl jdscolebyggnaden.

Örnsköldsviks lägre allmänna läroverk. Sedan i f ljld dels af det vid läroverket mot slutet af senaste femårsperioden starkt tillväxande lärjungeantalet, dels af köpingen Örnsköldsviks långa afstånd fran närmast belägna högre läroverk och dermed f r lärjungarne förenade svarigheter att efter i Örnsköldsvik afslutad

lärokurs kunna på annat håll fortsätta sina påbörjade studier, behovet af undervisningens ytterligare utsträckning vid detta läroverk gjort sig mer och mer gällande, samt för detta ändamål ett belopp af omkring 5,000 kronor blifvit under år 1880 af enskilde medlemmar såväl inom köpingen som i dess omnejd frivilligt tecknad, och sedan jemväl Örnsköldsviks kommun, enligt på ordinarie kommunalstämma den 31 mars 1881 fattadt beslut, förbundit sig ej mindre att kostnadsfritt upplåta för läroverkets utvidgning nödig lokal än äfven att, i händelse de medel, som genom ofvannämnda frivilliga teckning utlofvats, icke skulle utgå eller icke blifva tillräckliga för de genom utvidgningen erforderlige lärarnes aflöning, ansvara för bristens fyllande, med gaf Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 26 augusti 1881, att undervisningen vid läroverket finge, dock utan kostnad för statsverket, på det sätt utsträckas, att under läsåret 1881—1882 undervisning meddelades till det omfang, som vid rikets allmänna läroverk är föreskrifvet för 4:de klassen, samt för läsåret 1882—1883 till och med omfanget för 5:te klassen.

Med liflig öfvertygelse om det såväl för köpingen Örnsköldsvik som för den kringliggande orten gäneliga i denna läroverkets utsträckta verksamhet, har ordinarie kommunalstämman i Örnsköldsvik jemväl för läsåren 1883—1884, 1884—1885 och 1885—1886 med välvillig frikostighet för samma ändamål anslagit ett årligt belopp af 3,000 kronor, hvarföre läroverket äfven under dessa trenne läsåer med nådigt tillstånd fått fortsätta dess med framgång påbörjade vidgade verksamhet.

Lärjungeantalet har utgjort under:

	Vårterminen.	Höstterminen.
1881.....	45.	61.
1882.....	58.	69.
1883.....	69.	56.
1884.....	55.	50.
1885.....	48.	43.

Vid periodens slut funnos enligt folkskoleinspektörernes uppgifter 88 fasta och 34 flyttande *folkskolor* samt 183 småskolor och mindre skolor inom länet. Antalet barn i skolåldern uppgick till 30,013; och utgjorde lärarnes och lärarinnornas sammanlagda antal 323. I statsbidrag utgingo under år 1885 för folkskoleväsendet 81,896 kronor 10 öre, under det att församlingarnas inom länet sammanlagda kostnad för nyssberörda år uppgick till 295,714 kronor 69 öre, hvilka samtliga siffror visa en väsentlig ökning emot de i förra berättelsen för år 1880 antecknade. Hvad särskildt Sundsvalls stad beträffar, har folkskoleväsendet der så betydligt utvidgats, att då 1881 års utgiftsstat för folkskolan uppgick till 19,000 kronor, samma stat för år 1885 belöpte sig till 37,000 kronor.

Den i förra berättelsen omförmälda *folkhögskolan* i Medelpad har blifvit år 1884 förflyttad till Bjästa i Norra Ångermanland, der den fortfarande har sin verksamhet.

Sollefteå frivilliga elementarskola för gossar och flickor, hvilken 1883 års höst inrättades, finnes inrymd i nya skolhuset derstädes. Lärjungarnes antal under de tre tilländagångna läsåren har varit respektive 38, 53 och 56.

I november månad år 1882 utfärdades af undertecknad, landshöfding, jemte andra för skön konst intresserade personer ett upprop till länets invånare att anteckna sig såsom ledamöter af en *konstförening*, afsedd att slutligen omfatta hela Norrland.

Ledamot i föreningen blefve en hvar, som erlagt afgift för minst en lott, gällande för tio kronor. Redan i början af år 1883 ansågs företagens framgång så gifven, att inbjudning utfärdades äfven till det öfriga Norrland. Den 10 juli höll den nybildade konstföreningen sitt första sammanträde i Söderhamn, der vid tiden för sammankallandet största lottantalet blifvit tecknad. Antalet tecknade lotter i föreningen utgjorde då 1,244. Stadgar för föreningen blefvo antagna vid föreningens allmänna sammankomst i Hernösand den 3 juni 1884.

Under åren 1883—1885 hafva kretsutställningar hållits i hvar af städerna Hernösand, Sundsvall, Söderhamn och Gefle samt år 1885 jemväl i Hudiksvall. Permanent utställning har fortgått i Hernösand under tider, då kretsutställning ej hållits.

Följande tablå utvisar resultatet af föreningens verksamhet under åren 1883—1885:

	Lotter- nas antal.	Årsafgifter.		Försålda konstverks värde.					
				Utlottade.		Af enskilda personer inköpta.		Summa.	
				Kronor.	Öre.	Kronor.	Öre.	Kronor.	Öre.
År 1883.....	1,426	14,260	—	9,178	50	8,587	50	17,766	—
» 1884.....	1,096	10,960	—	6,897	50	8,390	—	15,287	50
» 1885.....	952	9,520	—	5,144	—	5,700	—	10,844	—
Summa	—	34,740	—	21,220	—	22,677	50	43,897	50

Dessutom har föreningen mot ett pris af 1,700 kronor förvärfvat en större etsning med motiv »S:ta Katarinas kyrka i Visby», afsedd till premieblad åt de ledamöter, som i trenne år kvarstått i föreningen.

D) Kreditanstalter. Mälareprovinsernas enskilda bank, som förut haft afdelningskontor i Hernösand, upphörde dermed den 31 mars 1882. Länets mest betydande kreditinrättningar äro numera följande:

1:o. *Hernösands enskilda bank*, med hufvudkontor i Hernösand och afdelningskontor i Örnsköldsvik, Sollefteå och Nyland samt från 1882 års början i Skellefteå och från och med den 1 oktober 1884 i Stockholm. De under periodens hvarterda år på deposition samt upp- och afskrifning insatta medel framgå af *tabellen Litt. Q* å följande sidor; och uppgick depositionssumman, som vid 1880 års utgång utgjorde allenast 2,843,490 kronor, vid 1885 års slut till det betydande beloppet 7,996,685 kronor 55 öre.

2:o. *Sundsvalls enskilda bank*, som, med hufvudsäte i Sundsvall, fortfarande under hela perioden egt afdelningskontor i Stockholm, Östersund, Hudiksvall och Örnsköldsvik, och sedan 1884 förflyttat afdelningskontoret i Torpshammar till Ånge, har jemväl under perioden åtnjutit ökad förtroende. Depositionsbeloppen äfven i denna bankinrättning hafva under perioden vuxit betydligt eller från 10,216,287 vid 1880 års slut till 14,272,431 kronor 40 öre vid 1885 års utgång. Insättningarna under loppet af hvarje år redovisas i *tabellen Litt. R* å följande sidor.

3:o. *Aktiebolaget Sundsvalls handelsbank*, med hufvudkontor i Sundsvall och afdelningskontor i Östersund, har äfven åtnjutit stigande förtroende, hvilket, med afseende å de ökade insättningar på giro-, depositions- och sparkasseräkning, inhentas af följande tabell.

	Upp- och afskrifningsräkning.		Depositionsräkning.		Sparkaserräkning.	
	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.
1881. Hufvudkontoret	533,605	45	1,329,708	01	166,915	12
Östersundskontoret.....	63,861	09	183,533	—	149,593	50
1882. Hufvudkontoret	457,698	06	1,967,316	94	290,422	88
Östersundskontoret.....	87,967	03	339,727	—	210,373	95
1883. Hufvudkontoret	494,459	16	2,108,471	09	433,971	10
Östersundskontoret	93,006	42	368,709	—	283,346	01
1884. Hufvudkontoret	452,284	54	2,081,635	74	580,438	74
Östersundskontoret.....	115,538	19	369,502	—	329,404	85
1885. Hufvudkontoret	656,448	28	2,278,382	54	762,960	74
Östersundskontoret	155,521	26	299,700	—	345,011	50

4:o. Sundsvalls folkbank, beträffande hvars insättningsräkningar under perioden en öfversigt lemnas i följande tabell:

Uppgift från Sundsvalls folkbank å inestående belopp i banken den 31 december åren 1881—1885.

	Depositionsräkning.		Sparkaserräkning.		Upp- och afskrifningsräkning.	
	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.
År 1881	348,377	—	74,469	33	28,799	42
» 1882	485,625	—	84,913	08	39,984	94
» 1883	628,759	—	104,015	41	42,205	88
» 1884	836,730	—	131,708	27	37,855	65
» 1885	808,913	—	149,051	97	32,189	46

5:o. Medelpads folkbank har, sedan banken med 1880 års ingång börjat drifva bankrörelse under solidarisk ansvarighet, vunnit så betydligt ökad rörelse, att, då vid 1880 års slut depositionsbeloppet uppgick till 80,587 kronor och de på sparkaserräkning inestående medel belöpte sig till endast 6,674 kronor, dessa siffror vid 1885 års slut uppgått till respektive 599,369 kronor och 94,513 kronor 26 öre.

6:o. Sundsvalls hypoteksförening, som omfattar städerna Sundsvall och Hernösand, har under perioden utlemnat amorteringslån på sätt här nedan omförmäles:

1881 10 lån å tillsammans.....	kronor	65,250.
1882 2 " " "	"	10,800.
1883 6 " " "	"	112,620.
1884 1 " " "	"	2,750.
1885 8 " " "	"	77,200.

Summa kronor 208,020.

I Norrlands hypoteksförening, som är gemensam för jordägare i Vesternorrlands, Jemtlands, Vesterbottens och Norrbottens län, utgjorde antalet delegare vid 1885 års slut 2,719, af hvilka tillhörde:

Vesternorrlands län	430	med delaktighet för.....	kronor	2,003,500.
Jemtlands " "	285	" " "	"	846,900.
Vesterbottens " "	987	" " "	"	1,454,200.
Norrbottens " "	1,017	" " "	"	2,109,200.
Tillsammans	2,719	delegare för	kronor	6,413,800.

hvaraf utbetalats..... kronor 6,357,000.
och inestå uttagna..... " 56,800.

De beviljade amorteringslånen utgjorde vid årets ingång..... " 6,025,800.
och hafva under året ökats med..... " 331,200.

hvaran utlåningssumman vid årets slut utgjorde kronor 6,357,000.

Tabell Litt. Q.

Insättningar i Hernösands

	1 8 8 1.			1 8 -	
	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Summa.	Deposition.	Upp- och afskrifning.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Hufvudkontoret i Hernösand	2,533,538	3,754,008	6,287,546	3,694,361	5,620,826
Afdelningskontoret i Stockholm	—	—	—	—	—
» i Örnsköldsvik	756,550	540,132	1,296,682	709,600	890,360
» i Sollefteå	542,920	491,369	1,034,289	731,529	647,527
» i Nyland	856,650	328,048	1,184,698	1,155,995	524,724
» i Skellefteå	—	—	—	63,555	355,907
Summa	4,689,658	5,113,557	9,803,215	6,355,040	8,039,344

Tabell Litt. R.

Insättningar i Sundsvalls

Hufvudkontoret i Sundsvall.....	4,594,844: —	8,026,755: 73	12,621,599: 73	5,043,714: —	9,888,665: 27
Afdelningskontoret i Stockholm	6,680,550: 92	21,482,738: 79	28,163,289: 71	10,514,724: 60	19,885,932: 64
» i Hudiksvall	656,999: —	635,677: 72	1,292,676: 72	747,880: —	644,280: 84
» i Östersund	486,491: —	2,537,171: 99	3,023,662: 99	460,338: —	2,242,720: 60
» i Örnsköldsvik	660,453: 17	441,136: 62	1,101,589: 79	866,576: 85	477,645: 21
» i Torshammar (-Ånge).....	114,145: —	266,366: 65	380,511: 65	167,240: —	316,520: 77
Summa	13,103,483: 09	33,380,847: 50	46,583,330: 59	17,800,473: 45	33,455,765: 33

Den i förra berättelsen omnämnda *Ränte- och kapitalförsäkringsanstalt inom Vesternorrlands län*, som den 11 november 1876 började sin verksamhet, har under denna period omfattats med något större förtroende och intresse än förut, hvilket framgår af följande redogörelse öfver de insatser, som under periodens hvarterda år blifvit gjorda för bildande af såväl lifränta som kapital:

År.	Tillberedande af		
	Lifränta.	Kapital.	Summa.
1881.....	3,493	5,490	8,983
1882.....	4,780	6,135	10,915
1883.....	3,032	5,258	8,290
1884.....	4,034	4,987	9,021
1885.....	5,855	8,425	14,280
Summa kronor	21,194	30,295	51,489

Anstaltens fonder, som med tillägg af räntor vid 1880 års slut uppgingo till

1:o. Besparingsfonden.....	39,761: —
2:o. Reservfonden och reserverade medel.....	506: 68
Summa kronor	40,267: 68,

uppgingo den 31 december 1885 efter enahanda beräkningsgrund till

1:o. Besparingsfonden.....	105,340: 92
2:o. Donationsfonden.....	5,000: —
3:o. Reservfonden och reserverade medel.....	3,105: 18
Summa kronor	113,446: 10.

Medelräntefoten har under år 1885 varit 5·2 procent; och har antalet insättningar under samma år utgjort 676.

Slutligen torde här förtjena omnämnas, att Kreditaktiebolaget i Sundsvall numera blifvit upplöst, samt att sparbankerna i Hernösand, Sundsvall och Örnsköldsvik, af hvilka de tvenne sistnämnda under perioden af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande erhållit fastställelse å förnyade reglementen, drifvit betydande lånerörelse och såmedelst fruktbargjort af delgarne besparade medel.

E) **Försäkringsanstalter.** Tabellen N:o 7 redovisar för samtliga inom länet befintliga brandförsäkringsbolag. Då *länets brandstodsbolag för landet* är såväl det äldsta som till sitt verksamhetsområde det största af dessa bolag, torde dess utveckling förtjena att här närmare beröras. Bolagets första reglemente fastställdes af Eders Kungl. Maj:t den 17 oktober 1843 och bolaget började sin verksamhet den 1 maj 1844. Förnyade reglementen för bolaget äro af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställda den 19 oktober 1872 och den 10 november 1882, af hvilka det sistnämnda är det för bolaget ännu gällande. Brandstodsåret, äfvensom årsräkenskapen för bolagets förvaltning, räknas från den 1 maj. Styrelsen har sitt säte och sina sammanträden i Hernösands stad. Allt ifrån bolagets stiftelse och intill närvarande tid har gällt såsom regel, att bolaget ej samlar kassa samt att styrelsen eger att hos delegarne verkställa årliga uttaxeringar till gäldande af brandskador, förvaltningskostnader, räntor å upptagna lån och öfriga utgifter, enligt nästföregående brandstodsårs bokslut. Då nu dessa medel inflyta först vid slutet af påföljande brandstodsår, följer deraf, att bolaget eger skulder, aldrig lägre än utgifterna under sistgångna brandstodsår, men

enskilda bank åren 1881—1885.

82.	1883.			1884.			1885.			
	Summa.	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Summa.	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Summa.	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
9,315,187	3,135,224	5,821,382	8,956,606	3,280,579	4,744,846	8,025,425	3,536,080	5,238,292	8,774,372	
—	—	—	—	252,300	83,945	336,245	3,041,106	2,318,823	5,359,929	
1,599,960	757,060	781,875	1,538,935	835,890	542,028	1,377,918	939,330	748,824	1,688,154	
1,379,056	730,910	571,068	1,301,978	813,245	813,974	1,627,219	736,128	748,208	1,484,336	
1,680,719	1,366,135	890,045	2,256,180	1,354,820	911,387	2,266,207	1,272,885	915,386	2,188,271	
419,462	204,359	1,240,854	1,445,213	194,355	1,167,632	1,361,987	182,300	1,186,463	1,368,763	
14,394,384	6,193,688	9,305,224	15,493,912	6,731,189	8,263,812	14,995,001	9,707,829	11,155,996	20,863,825	

enskilda bank åren 1881—1885.

14,932,379: 27	6,963,841: —	11,207,076: 43	18,170,917: 43	6,583,625: —	10,749,027: 45	17,332,652: 45	6,766,503: 01	12,229,743: 39	18,996,246: 40
30,400,657: 24	9,603,858: 83	19,965,420: 87	29,569,279: 20	8,615,214: 66	21,182,556: 74	29,797,771: 40	8,322,191: 13	18,631,750: 62	26,953,941: 75
1,392,160: 84	871,060: —	591,576: 01	1,462,636: 01	847,851: —	649,130: 50	1,496,981: 50	975,718: —	634,677: 41	1,610,395: 41
2,703,058: 60	415,403: —	2,222,994: 15	2,638,397: 15	364,560: —	2,571,072: 22	2,935,632: 22	221,494: —	2,444,878: 99	2,666,372: 99
1,344,222: 06	922,347: 07	322,370: 52	1,244,717: 59	902,901: 66	287,835: 97	1,190,737: 63	940,851: 96	301,846: 72	1,242,698: 68
483,760: 77	205,471: 75	255,800: 86	461,272: 61	293,392: —	282,337: 46	575,729: 46	318,932: —	321,022: 04	639,954: 04
51,250,238: 78	18,981,981: 65	34,565,233: 84	53,547,219: 99	17,607,544: 82	35,721,960: 34	53,329,504: 66	17,545,690: 10	34,563,919: 17	52,109,609: 27

Tab. Litt. T.

Norrlands sjöassurans- och fraktförsäkringsföreningars verksamhet åren 1881—1885.

Inrättningens namn och verksamhetsområde.	År, då verksamheten började.	Utuxerade belopp samt extrapremier efter adrag af ristorno.	Öfriga inkomster.	Utbetalda skad- ersättningar.	Öfriga utgifter.	Behäftiga tillgångar 31/12 1885.	Försäkringsbelopp 31/12 1885.	Utdebiteringsgrund.					Antal sjukveckor, för hvilka under åren 1881—1885 utbetalts ersättning.
								Utdebiterade ören för hvarje 100 kronor ansvarighetsbelopp.					
								1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	
Norrlands sjöassuransförening, omfattande Norrbottens, Vesterbottens, Vesternorrlands och Gefleborgs län samt Stockholms stad.....	1849	2,161,976	4,493	2,047,094	119,375	40,000	6,150,000	3:23	8:30	6:61	3:93	6:09	355
Norrlands fraktförsäkringsförening, omfattande samma område.....	1868	181,424	226	159,251	22,399	—	1,333,000	1:44	3:87	4:68	1:00	2:38	80

ning utbjudna födoämnen. Hvad särskildt beträffar Sundsvall hafva, sedan helsovårdsnämnden der antagit en erfaren och skicklig helsovårdskonstapel från Stockholm, åtskilliga i helsovårdens intresse väckta förslag vid periodens slut kommit under nämndens pröfning.

Kostnaderna för lasarettsvården, som icke obetydligt ökats emot hvad under förra perioden för enahanda ändamål utgått, hafva utgjort år 1881 55,831 kronor 45 öre, år 1882 66,323 kronor 80 öre, år 1883 71,518 kronor 75 öre, år 1884 71,240 kronor samt år 1885 76,627 kronor 47 öre.

Vid *centralhospitalet i Hernösand* hafva några mindre förändringar under perioden vidtagits. Så hafva två skärmtak blifvit till patienternas skydd uppförda för en kostnad af 4,000 kronor. Vidare hafva uppförts nytt badhus för 1,478 kronor

76 öre, ny ekonomibyggnad för 11,000 kronor, ny källare för 2,195 kronor, nytt växthus för 805 kronor 95 öre samt en kägelbana till patienternas förströelse för 1,688 kronor. Antalet patienter och deras underhållskostnad framgår af vidstående *tabell Litt. U.*

Sedan Eders Kungl. Maj:t den 28 mars 1884 medgifvit, att tjensteårsberäkning, i likhet med den länsveterinärer åtnjuta, finge ega rum för fem särskilda inom länet anstälde och af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande antagne *distriktsveterinärer*, med stationer i Örnköldsvik, Sollefteå, Backe, Skog och Torp, hafva dessa platser med större lätthet än tillföre kunnat besättas, och jemväl vid 1885 års utgång samtliga varit fyllda.

G) **Fattigvård och fromma stiftelser.** Då några mera anmärkningsvärda förhållanden i fråga om *fattigvården* inom länet icke under perioden förekommit, hänvisar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande härutinnan till »Bidrag till Sveriges officiella statistik, Litt. U».

I afseende å *fromma stiftelser* innehåller **tabellen N:o 8** de till länsstyrelsen inkomna upplysningar. Den i förra femårsberättelsen omförmälda Vesternorrlands läns nödhjulsfond har icke under denna period vare sig af länets landsting, hvarunder fonden lyder, erhållit någon tillökning i form af ytterligare anslag eller behöft tagas i anspråk för det med densamma afsedda ändamål. Fonden, som den 1 januari 1881 belöpte sig till 57,232 kronor 77 öre, har, genom derå upplupna räntors läggande till kapitalet, så ökats, att fonden vid denna periods slut uppgick till 72,111 kronor 55 öre.

Tab. Litt. U. Centralhospitalet i Hernösand.

År.	Patienter.	Underhålls- dagar.	Underhålls- kostnad.		Ordinerad sjukkost.	
			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
1881.....	244	69,756	44,494	22	2,093	42
1882.....	257	75,863	53,593	83	2,186	40
1883.....	249	78,737	55,064	54	2,543	65
1884.....	260	80,103	43,476	18	2,538	94
1885.....	255	79,879	41,990	92	2,615	55

Hernösand i landskansliet och landskontoret den 31 december 1886.

GUSTAF RYDING.

Tab. N:o 1.

FOLKMÄNGDEN I VESTERNORRLANDS LÄN ÅREN 1881—1885.

1.		2.	3.	4.	5.			6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
		Den 31 december, enligt presternas uppgifter.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.									Bevärings- manskaf af alla 5 klass. enligt form. H. i nåd. förord. d. 9 febr. 1861.	Enligt årets mönster- rullor ap- proberade beväringa- pligtige.
					Hela folkmängden.			Deraf frie från mantals- penningar.							
		Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.					
Å landsbygden	år 1881	78,063	79,063	157,126	78,307	79,235	157,542	35,477	38,381	73,858	5,942	1,157			
"	" 1882	79,463	80,427	159,890	79,619	80,613	160,232	36,065	39,039	75,104	5,582	1,173			
"	" 1883	80,971	81,667	162,638	80,916	81,408	162,324	36,694	39,223	75,917	5,515	1,043			
"	" 1884	82,807	83,400	166,207	82,882	83,405	166,287	37,784	40,302	78,086	5,555	1,183			
"	" 1885	84,259	84,902	169,161	84,164	84,916	169,080	38,637	41,330	79,967	5,501	1,336			
I Hernösands stad	år 1881	2,616	2,793	5,409	2,515	2,732	5,247	1,003	1,059	2,062	174	33			
"	" 1882	2,707	2,870	5,577	2,694	2,824	5,518	1,151	1,105	2,256	153	36			
"	" 1883	2,709	2,912	5,621	2,390	2,828	5,218	1,020	1,119	2,139	165	35			
"	" 1884	2,729	2,927	5,656	2,382	2,806	5,188	1,032	1,117	2,149	195	46			
"	" 1885	2,520	2,928	5,448	2,329	2,782	5,111	999	1,098	2,097	176	19			
I Sundsvalls stad	år 1881	4,387	4,740	9,127	3,496	4,312	7,808	1,414	1,572	2,986	446	66			
"	" 1882	4,457	4,826	9,283	3,480	4,340	7,820	1,405	1,592	2,997	388	85			
"	" 1883	4,644	5,022	9,666	3,604	4,471	8,075	1,471	1,590	3,061	377	66			
"	" 1884	4,735	5,210	9,945	3,604	4,577	8,181	1,503	1,615	3,118	393	65			
"	" 1885	4,934	5,341	10,275	3,835	4,776	8,611	1,595	1,699	3,294	387	82			
I hela länet	år 1881	85,066	86,596	171,662	84,318	86,279	170,597	37,894	41,012	78,906	6,562	1,256			
"	" 1882	86,627	88,123	174,750	85,793	87,777	173,570	38,621	41,736	80,357	6,123	1,294			
"	" 1883	88,324	89,601	177,925	86,910	88,707	175,617	39,185	41,932	81,117	6,057	1,144			
"	" 1884	90,271	91,537	181,808	88,868	90,788	179,656	40,319	43,034	83,353	6,143	1,294			
"	" 1885	91,713	93,171	184,884	90,328	92,474	182,802	41,231	44,127	85,358	6,064	1,437			

Tab. N:o 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I VESTERNORRLANDS LÄN ÅREN 1881—1885.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
Särskilda slag af vägar.	Längd af hvarje vägalag vid 1885 års slut.	Deraf under åren 1881—1885		Kostnad för under åren 1881—1885				Längd af indelade, med skjutsanstalter försedde vägar vid 1885 års slut.	Skjutsanstalter (vid 1885 års slut)			
		fulländade och afsynnade nya vägar.	omlagda eller betydligt förbättrade vägar.	fulländade nya vägar.	omlagda eller betydligt förbättrade vägar.	Af statsmedel.	Af landtings- eller kommuners medel.		Af statsmedel.	Af landtings- eller kommuners medel.	med entreprenad.	
	Mil.	Mil.	Mil.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Mil.	Gästgiverier.	Skjutsstationer.	utan entreprenad.	
Å landsbygden:												
allmänna landsvägar	86.4	1	—	24,000	16,135	—	—	84.9	32	12	1	
häradsvägar	75.25	5.7	0.1	59,290	28,954.86	—	900	70.45	12	2	—	
sockenvägar	30.05	—	—	—	—	—	—	9.8	1	—	—	
I städerna	0.7	—	0.4	—	—	—	6,756	—	1	—	1	
Summa	192.40	6.7	0.5	83,290	45,089.86	—	7,656	165.15	46	14	2	
<i>Skjutslegan per mil utgick vid 1885 års slut med:</i>												
1.80 kronor,	{ hvilket är <i>maximilega</i> med entreprenadbidrag vid { hvilket är " utan " "								46	14	—	
									—	—	2	
	Summa (skjutsanstalter)								46	14	2	
									Kungs- och krono- skjuts.			
Antal utgångna hästar under år 1881	vid								399	31,686	4,181	596
" " " 1882	"								1,137	32,347	4,711	509
" " " 1883	"								41	29,839	4,494	384
" " " 1884	"								45	29,218	4,789	204
" " " 1885	"								49	27,854	4,358	255
	Summa (hästar)								1,671	150,944	22,533	1,948

Tab. N:o 3.

HEMMAN OCH LÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1885.

1.	2.		3.		4.	5.	6.					7.		8.		9.		10.		11.		12.	
	Hemman och lägenheter upptagna i jordeboken.						Antal brukningsdelar.	Antal lägenheter, verk och inrättningar, utom de i jordeboken särskildt upptagna (i kol. 2-4).					Taxeringsvärdet (i kronor)										
	Antal.	Mantal.						Jordtorp.	Ryttare-, soldat- och båtsmanstorp.	Backstugor.	Verk och inrättningar.	Hus i köpingar, villor, kyrkor, m. m.	Å jordbruksfastighet.	Å annan fastighet.									
Oförmedlade.		Nuvarande.																					
I. Landsbygden.																							
A. Kronoegendomar.																							
1) Under allmän disposition.																							
a) Boställen: hemman.....	74	—	45 1/2		357	12	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,257,200	4,100		
lägenheter.....	5	—	—		—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19,100	—		
b) Hemman.....	1	—	1 1/2		6 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5,900	—		
c) Jordlägenheter.....	50	—	—		10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7,500	—		
2) Under enskild disposition.																							
a) Hemman.....	21	—	3 1/2		33 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	59	—	—	—	—	—	72,100	852,525		
Nybyggen.....	105	—	—		245	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,702,300	—		
b) Jordlägenheter.....	76	—	—		3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	466,100	—		
c) Fiskerier.....	4	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600		
B. Skatteegendomar.																							
a) Boställen: hemman.....	9	—	1 1/2		20 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46,900	—		
lägenheter.....	—	—	—		—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—		
b) Hemman.....	4,370	—	1,662 1/2		18,803 1/2	4,400	132	711	260	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59,424,600	4,509,000		
c) Jordlägenheter.....	11	—	—		93	3,906	52	219	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,773,200	704,600		
d) Fiskerier.....	100	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53,700		
e) Verk och inrättningar.....	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	212 ¹⁾	—	—	—	—	—	—	—	6,567,650		
C. Frälseegendomar.																							
a) Säterier och ladugårdar.....	4	—	5 1/2		4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	176,900	—		
b) Rå- och rörs (insockne) hemman.....	1	—	—		8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18,400	—		
c) Hemman (utsockne).....	37	—	11 1/2		70	9	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	450,700	41,000		
d) Jordlägenheter.....	—	—	—		—	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45,000	—		
e) Fiskerier.....	1	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
f) Verk och inrättningar.....	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	3 ¹⁾	—	—	—	—	—	—	—	178,000		
D. Andra fastigheter (som ej inräknats häröfvan).																							
Kyrkor och andra offentliga byggnader.....	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	—	4,454,200	
Frälseräntor.....	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,500	
Summa	4,869	—	1,730 1/2		19,654 1/2	8,377	184	935	478	184	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68,466,400	17,369,875		
Deraf fri från bevillning	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,454,200	
II. Städerna.																							
Hernösand.....	19	—	6 1/2		131	352	—	436	3	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	684,400	6,173,800		
Sundsvall.....	58	—	1 1/2		413	557	111	537	10	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	998,200	12,669,100		
Summa	77	—	7 1/2		544	909	111	973	13	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,682,600	18,842,900		
Deraf fri från bevillning	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17,000	2,253,800		

1) Endast för Medelpads vestra och östra fögderier.

Tab. N:o 4.

(Någon egendom af fideikommiss-natur finnes ej inom länet.)

Tab. N:o 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1885.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. 8. M a n t a l.				9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e.				Summa.	å jordbruks- fastighet.	å annan fastighet.	å frälse- ränta.	S u m m a.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Sörfors aktiebolag	{Sörforsjernbruk med qvarn och 2 ågar jemte 22 hem- mansdelar.	Attmar.	—	3 1/2	—	1 3/8	1	4	270,300	186,000	—	506,800	
"	4 hemmansdelar	Stöde.	—	1 1/8	—	—	—	—	30,500	—	—		
"	Nedre Essvikens lastageplats.	Njurunda.	—	—	—	—	—	1	—	20,000	—		
Skönviks aktiebolag	Skönviks ångsågar m. m.	Skön.	—	1/2	—	—	5	2	8,600	268,700	—	996,400	
"	{3 hemmansdelar och Nedan- sjö jernverk.	Stöde.	—	1 1/8	—	—	2	1	31,100	44,000	—		
"	3 hemmansdelar	Torp.	—	1 1/8	—	—	—	—	20,000	—	—		
"	8 "	Borgsjö.	—	1 1/8	—	—	—	—	39,500	—	—		
"	5 "	Hafverö.	—	1 1/8	—	—	—	—	30,400	—	—		
"	2 "	Selånger.	—	1 1/8	—	1 1/8	—	—	12,000	—	—		
"	7 "	Sättna.	—	1 1/8	—	—	—	2	53,000	29,000	—		
"	Sodalen	Indal.	—	2 1/8	—	—	—	—	4,000	—	—		
"	Anderberget m. m.	Indals-Liden.	—	5	—	—	—	3	177,000	19,000	—		
"	Fagerviken "	Holm.	—	3 1/8	—	—	—	3	31,700	27,000	—		
"	Östrandens ångsåg m. m.	Timrå.	—	1 1/8	—	—	—	5	19,800	164,800	—		
"	Aborråsen	Graninge.	—	1 1/8	—	—	—	—	16,800	—	—		
A. P. Hedbergs aktiebolag	Vaple Ångsåg m. m.	Njurunda.	—	1 1/8	—	—	2	2	13,300	270,000	—	424,400	
"	3 hemmansdelar	Stöde.	—	2 1/8	—	—	—	—	12,900	—	—		
"	2 "	Torp.	—	2 1/8	—	—	—	—	19,500	—	—		
"	3 "	Borgsjö.	—	1 1/8	—	—	—	—	56,300	—	—		
"	1 "	Hafverö.	—	1 1/8	—	—	—	—	1,500	—	—		
"	1 "	Sättna.	—	1 1/8	—	—	—	—	9,000	—	—		
"	Nyland m. m.	Indal.	—	3 1/8	—	—	—	—	28,000	—	—		
"	Östbyn	Holm.	—	2 1/8	—	—	—	—	8,000	—	—		
"	Öppom	Ljustorp.	—	1 1/8	—	—	—	—	5,900	—	—		
Ortvikens Ångsågs-aktiebolag	Ortvikens Ångsåg	Skön.	—	—	—	—	2	1	2,000	116,000	—	151,600	
"	3 hemmansdelar	Stöde.	—	1 1/8	—	—	—	—	19,000	—	—		
"	2 "	Torp.	—	1 1/8	—	—	—	—	7,000	—	—		
"	1 lägenhet	Borgsjö.	—	1 1/8	—	—	—	1	7,600	—	—		
Ströms bruks aktiebolag	1 lägenhet	Stöde.	—	—	—	—	—	1	600	—	—	600	
Torpshammars aktiebolag	{Torpshammar med under- lydande 13 hemmansdelar}	Torp.	—	1 1/8	—	—	—	3	88,800	25,000	—	113,800	
Svartviks aktiebolag	Svartviks Ångsågar m. m.	Njurunda.	—	1 1/8	—	—	—	2	19,600	495,000	—	813,300	
"	3 hemmansdelar	Torp.	—	2 1/8	—	—	—	—	29,500	—	—		
"	7 "	Borgsjö.	—	1 1/8	—	—	—	—	135,600	—	—		
"	11 "	Hafverö.	—	2 1/8	—	—	—	1	133,600	—	—		
Aktiebolaget Iggesunds bruk	3 hemmansdelar	Torp.	—	1 1/8	—	—	—	—	53,500	—	—	53,500	
Klostera aktiebolag	Galtströms Bruk m. m.	Njurunda.	—	2 1/8	—	—	2	1	69,600	145,500	—	234,000	
"	1 hemmansdel	Attmar.	—	3	—	—	—	—	18,900	—	—		
Tunadals aktiebolag	Tunadals Ångsåg m. m.	Skön.	—	1 1/8	—	—	2	2	90,000	241,300	—	339,300	
"	Lillhallsta	Indal.	—	1 1/8	—	—	—	—	8,000	—	—		

Tab. N:o 4 o. 5.

Vesternorrlands län.

Tab. N:o 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1885.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. 8. M a n t a l.					9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)			
			Krono.	Skatte.	Frälse.		Summa.			å jordbruks- fastighet.	å annan fastighet.	å frälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Sunds aktiebolag	Sunds Ångsåg m. m.	Skön.	—	2,33½	—	—	—	2	101,500	250,000	—	958,800	
"	Nyland m. m.	Indal.	—	1½	—	—	1	2	31,500	11,000	—		
"	Nyviks Ångsåg m. m.	Alnö.	—	1½	—	—	7	1	7,500	115,300	—		
"	Lunde Ångsåg m. m.	Timrå.	—	13½	—	—	—	—	67,000	—	—		
"	Lagfors Bruk	Ljustorp.	—	7½	—	—	—	1	165,100	50,000	—		
"	Lögdö Bruk m. m.	Hässjö.	—	—	—	—	—	1	21,500	80,000	—		
"	Kälamärke	Viksjo.	—	1,80	—	—	—	—	50,000	—	—		
"	Aborråsen	Grånge.	—	20	—	—	—	—	8,400	—	—		
Johannesviks aktiebolag	Johannesviks Ångsåg m. m.	Alnö.	—	½	—	—	3	1	10,000	59,200	—		106,200
"	Bodacke m. m.	Indals-Liden.	—	1½	—	—	—	—	37,000	—	—		
Mons Trävaru-aktiebolag	Mons Ångsåg (Gårdar N:o 105, 108, 109, Monsåbyggnad med stads- jord 84'47 qv.-ref, Fager- viks åbyggnad med stads- jord 18'20 qv.-ref.)	Skön. Sundsvall.	—	1½	—	—	3	3	84,000	229,400	—	473,900	
"			—	—	—	—	2	5	25,500	135,000	—		
Sebastin-aktiebolaget i Stockholm	Fläsieholmen	Skön.	—	—	—	—	1	—	—	4,000	—	4,000	
Vindskärs Skeppsvarfs aktiebolag	Vindskärs Skeppsvarf m. m.	"	—	—	—	—	1	2	500	70,500	—	71,000	
Alviks Trävaru-aktiebolag	Alviks Ångsåg m. m.	Alnö.	—	1½	—	—	—	1	27,000	65,000	—	92,000	
Rödestrands Ångsågs-aktiebolag	Rödestrands Ångsåg m. m.	"	—	1½	—	—	1	1	24,000	32,500	—	56,500	
Fagerviks Trävaru-aktiebolag	Fagerviks Ångsåg m. m.	Timrå.	—	1½	—	—	—	1	10,000	75,000	—	85,000	
Framnäs Skeppsvarfs aktiebolag	Framnäs Skeppsvarf	"	—	—	—	—	—	1	—	50,000	—	50,000	
Ahlafors Sägverks-aktiebolag	Ahlafors Ångsåg m. m.	Hässjö.	—	1½	—	—	1	1	47,000	102,000	—	320,400	
"	Vestanå	Viksjo.	—	31½	—	—	1	3	126,900	9,500	—		
"	"	Gudmundrå.	—	1½	—	—	—	—	35,000	—	—		
Fjåls Glasbruks-aktiebolag	Fjåls Glasbruk	Hässjö.	—	—	—	—	—	1	—	15,000	—	15,000	
Hernösands Ångsågs-aktiebolag	Hernösands Ångsåg	Säbrå.	—	1½	—	—	—	1	6,000	64,000	—	70,000	
Sandvikens Ångsågs-aktiebolag	Sandvikens Ångsåg	Gudmundrå.	—	1½	—	—	5	1	11,300	155,000	—	279,000	
"	Gideåberg m. fl.	Edsele.	—	1½	—	—	—	—	11,700	—	—		
"	Näset	Fjällsjö.	—	1	—	—	—	—	6,000	—	—		
"	Bodum m. fl.	Bodum.	—	1,38½	—	—	—	—	38,300	—	—		
"	Granberget södra	Tåsjö.	—	1	—	—	—	—	2,900	—	—		
"	Ostertjern	Junsele.	—	2,75	—	—	—	—	20,000	—	—		
"	Tallnäs	Ådals-Liden.	—	1	—	—	—	—	16,500	—	—		
"	Eldselet m. fl.	Ramsele.	—	1,80	—	—	—	—	17,300	—	—		
Frånö Ångsågs-aktiebolag	Frånö Ångsåg	Gudmundrå.	—	1	—	—	2	1	13,000	80,000	—		93,000
Gudmundrå Handels-aktiebolag	Knäfte	"	—	—	—	—	—	1	—	500	—	500	
Sprängsvikens aktiebolag	Sprängsvikens Ångsåg	"	—	1	—	—	6	1	13,000	74,000	—	145,300	
"	Hvitberget	Resele.	—	1½	—	—	—	—	12,300	—	—		
"	Bysjö m. fl.	Junsele.	—	1,04½	—	—	—	—	46,000	—	—		
Strömnäs aktiebolag	Strömnäs Ångsåg	Gudmundrå.	—	1½	—	—	1	1	31,500	95,800	—	194,000	
"	Salsjö	Edsele.	—	1½	—	—	—	—	5,700	—	—		
"	Norrby	Fjällsjö.	—	1	—	—	—	—	20,000	—	—		
"	Oringsjö m. fl.	Resele.	—	1,38½	—	—	—	—	28,000	—	—		
"	Näsåker m. fl.	Ådals-Liden.	—	1,920	—	—	—	—	7,700	—	—		
Svanö aktiebolag	Svanö Ångsåg	Gudmundrå.	—	1½	—	—	2	1	26,700	70,000	—	155,200	
"	Mellansjö	Ramsele.	—	1½	—	—	—	—	35,000	—	—		
"	Hof m. fl.	Anundsjö.	—	1,88	—	—	—	—	23,500	—	—		

K. Mts Befälningshufvudens femårsberättelser 1891—1895. Västernorrlands län.

Bolagsnamn		Orter		Kommuner		Antal aktier		Kapital		Totalt värde		
Ramviks Sägverks-aktiebolag	Dal	Högsjö.	—	—	—	—	—	—	—	13,400	69,500	82,900
Graningeverkens aktiebolag	Gränge m. fl.	Gränge.	10 3/4	—	—	—	—	—	—	378,400	10,000	—
"	Bollsta Bruk	Gudmundrå.	4 1/8	—	—	—	—	—	—	14,000	—	—
"	"	Ytter-Lännäs.	5 1/2	—	—	—	—	—	—	241,800	187,000	—
"	"	Dal.	1 1/2	—	—	—	—	—	—	30,800	1,500	—
"	Öfvergård m. fl.	Sollefteå.	3 1/2	—	—	—	—	—	—	171,200	100,000	—
"	Osterstrinne	Multrä.	3 1/2	—	—	—	—	—	—	13,800	—	—
"	Forsse m. fl.	Långsele.	1 3/4	—	—	—	—	—	—	111,200	54,000	—
"	Gransjö m. fl.	Helgum.	3 1/2	—	—	—	—	—	—	150,400	20,000	—
"	Vimmervattnet m. fl.	Ramsele.	2 1/4	—	—	—	—	—	—	80,900	—	—
"	Tjernbotten	Edsele.	1 1/2	—	—	—	—	—	—	11,100	—	—
Åslands Ångsågs-aktiebolag	Åslands Ångsåg	Dal.	—	—	—	—	—	—	—	—	7,000	7,000
Ytter-Lännäs Handels-aktiebolag	Bollsta & Lästa	Ytter-Lännäs.	—	—	—	—	—	—	—	—	11,500	11,500
Väija aktiebolag	Väija Ångsåg	Ytter-Lännäs.	—	—	—	—	—	—	—	11,000	70,000	—
"	Forsås m. fl.	Ramsele.	2 1/2	—	—	—	—	—	—	47,100	—	—
"	Trångåsen m. fl.	Fjällsjö.	1 1/2	—	—	—	—	—	—	93,000	—	—
Väija Handels-aktiebolag	Väija	Ytter-Lännäs.	—	—	—	—	—	—	—	—	3,000	3,000
Offers aktiebolag	Gålsjö Bruk	Boteå.	4 1/2	—	—	—	—	—	—	84,500	39,000	—
"	"	Styrnäs.	3 1/8	—	—	—	—	—	—	2,100	—	—
Korfsta Ångsågs-aktiebolag	Korfsta Ångsåg	Öfver-Lännäs.	—	—	—	—	—	—	—	—	20,000	20,000
Fors aktiebolag	Fors Ångsåg	Styrnäs.	1	—	—	—	—	—	—	30,000	—	—
"	Hermansjö m. fl.	Resele.	6 3/4	—	—	—	—	—	—	57,400	—	—
"	Bredånger	Nätra.	6 1/4	—	—	—	—	—	—	23,300	180,000	—
"	Myrbohöjden m. fl.	Sidensjö.	1 3/4	—	—	—	—	—	—	63,300	19,000	—
"	Aspeå m. fl.	Skorped.	5 3/8	—	—	—	—	—	—	133,500	—	—
"	Hermansjö	Anundsjö.	3 1/2	—	—	—	—	—	—	8,000	—	—
Björkä aktiebolag	Björkä	Öfver-Lännäs.	2 3/4	5 1/2	2 1/2	—	—	—	—	264,800	61,500	—
"	"	Sånga.	1 1/2	—	1 1/2	—	—	—	—	30,000	—	—
"	Oldsjö m. fl.	Ed.	1 1/2	—	—	—	—	—	—	58,600	—	—
"	Jakobsberg	Multrä.	1 1/2	—	—	—	—	—	—	3,100	—	—
Sånga Brunn aktiebolag	Sånga Brunn	Sånga.	—	—	—	—	—	—	—	—	20,000	20,000
Nora Handels-aktiebolag	Folkja	Nora.	—	—	—	—	—	—	—	—	4,000	4,000
Nora Mejeri-aktiebolag	Torrom	"	—	—	—	—	—	—	—	—	1,000	1,000
Ströms Trävaru-aktiebolag	Köija	Bjerträ.	2 3/2	—	—	—	—	—	—	52,500	160,000	—
"	Stamsele	Ramsele.	1 1/2	—	—	—	—	—	—	9,000	—	—
Lugnviks Nya Ångsågs-aktiebolag	Lugnvik	Bjerträ.	1 1/2	—	—	—	—	—	—	36,000	130,000	—
"	Forsmo	Ed.	1 1/2	—	—	—	—	—	—	13,000	—	—
"	"	Ramsele.	1 1/2	—	—	—	—	—	—	27,000	—	—
"	N. Tarselet m. fl.	Junsele.	1 1/2	—	—	—	—	—	—	16,500	—	—
"	Fängsjö m. fl.	Ådals-Liden.	1 1/2	—	—	—	—	—	—	10,700	—	—
Norrländska Skogs-aktiebolaget	Hålla m. fl.	Junsele.	6 0/7	—	—	—	—	—	—	17,000	—	—
Bjerträ Handels-aktiebolag	Strinne	Bjerträ.	—	—	—	—	—	—	—	—	800	800
Backsjö bolag	Backsjöbränna	Ed.	1	—	—	—	—	—	—	24,000	—	—
"	Hvitberget m. fl.	Resele.	3 2/8	—	—	—	—	—	—	7,100	—	—
Dals Ångsågs-bolag	Sporrnsjönäs m. fl.	Ramsele.	1 1/2	—	—	—	—	—	—	5,700	—	—
"	Björnberget m. fl.	Edsele.	3 1/2	—	—	—	—	—	—	30,000	—	—
"	Qvarnå	Junsele.	1 1/2	—	—	—	—	—	—	8,000	—	—
Locknö Ångsågs-aktiebolag	Locknö	Bjerträ.	3 1/2	—	—	—	—	—	—	19,700	25,000	—
"	Håsjö m. fl.	Ramsele.	2 1/2	—	—	—	—	—	—	64,000	—	—
"	Björnberg m. fl.	Fjällsjö.	2 3/4	—	—	—	—	—	—	60,000	—	—
"	Nagasjötjälén m. fl.	Bodum.	1 3/4	—	—	—	—	—	—	30,000	—	—
"	Kullberget m. fl.	Junsele.	2 1/4	—	—	—	—	—	—	71,500	—	—
Nässjö Qvarn-aktiebolag	Vestansjö	Ramsele.	1	—	—	—	—	—	—	1,000	12,000	13,000
Mo och Domsjö aktiebolag	Mo m. fl.	Mo.	1 1/2	—	—	—	—	—	—	44,200	65,000	—
"	Domsjö	Sjålevad.	1 1/2	—	—	—	—	—	—	12,100	152,000	—
"	Brattsjö m. fl.	Anundsjö.	10 3/4	—	—	—	—	—	—	218,600	—	—
"	Kjerrsjön	Björna.	1 1/2	—	—	—	—	—	—	15,000	—	—
			281 087									1,576,100
			3 384									221,100
			4 68									125,600
			10 857									514,500
			13 72									418,000
			2 3/2									221,500
			2 184 1									233,200
			6 0/7									17,000
			6 1/2									31,100
			3 86									43,700
			9 18 1									270,200
			13 12 6									506,900

Tab. N:o 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1885.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ångar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. Taxeringsvärdet (i kronor).			
			4. Krono.	5. Skatte.	6. Fr ä l s e.					11. å jordbruksfastighet.	12. å annan fastighet.	13. å frälse-ränta.	14. Summa.
					6. Säterier, ladugårdar, rå och rör.	7. Allmänt frälse.							
Gideå och Husums aktiebolag	Husum m. fl.	Grundsunds.	—	1 1/8	—	—	—	2	54,500	155,000	—	499,000	
"	Björna m. fl.	"	—	2 1/2	—	—	—	—	55,000	—	—		
"	Lägsta	Anundsjö.	—	2 1/2	—	—	—	—	118,000	—	—		
"	Norgissjö m. fl.	Gideå.	—	1 1/8	—	—	—	2	34,500	40,000	—		
"	Högbränna m. fl.	Trehörningssjö.	—	2 1/8	—	—	—	—	42,000	—	—		
Jerfeds Ångsågs-aktiebolag	Jerfeds Ångsåg	Arnäs.	—	—	—	—	—	1	—	75,000	—	156,400	
"	Hellsund m. fl.	Anundsjö.	—	4 1/8	—	—	—	—	81,400	—	—		
Örnsköldsviks Ångsågs-aktiebolag	Örnsköldsviks Ångsåg	Själavad.	—	—	—	—	—	1	—	85,000	—	95,000	
"	Häggsjöbäcken	Anundsjö.	—	1	—	—	—	—	10,000	—	—		
Rö Ångsågs-aktiebolag	Utansjö	Högsjö.	1/4	5 1/8	—	—	—	3	208,500	144,000	—	450,400	
"	Björkäng	Sollefteå.	—	1/4	—	—	—	—	12,000	—	—		
"	Nyland	Långsele.	—	1/8	—	—	—	—	30,000	—	—		
"	Mo	Helgum.	—	1 1/8	—	—	—	—	26,000	—	—		
"	Krången	Ramsäle.	—	1 1/8	—	—	—	—	9,900	—	—		
"	Långnäs	Junsele.	—	2 1/4	—	—	—	—	1,000	—	—		
Hernösands Verkstads-aktiebolag	Mekanisk Verkstad	Hernösand.	—	—	—	—	—	1	—	185,800	—	190,000	
"	Gård N:o 252 i 8de kvarteret.	"	—	—	—	—	—	1	—	4,200	—		
Hernösands Tobaksfabriks-aktiebolag	Fabriksbyggnad	"	—	—	—	—	—	1	—	23,000	—	23,000	
Hernösands Ångsågs-aktiebolag	Ångsåg	"	—	—	—	—	—	1	—	102,000	—	102,000	
Rosenborgs aktiebolag	Rosenborg	Sundsvall.	—	—	—	—	—	1	50,000	50,000	—	100,000	
Aktiebolaget Sundsvalls Handelsbank	Gården N:o 3	"	—	—	—	—	—	—	—	67,000	—	67,000	
Sundsvalls Handels- och Fabriks-aktiebolag	{ " N:o 51, stadsjord } { 50'40 qv.-ref. }	"	—	—	—	—	—	1	2,000	21,500	—	23,500	
Sundsvalls Enskilda Bank	{ Tomter N:ris 102, 103, 104 } { & Litt. C. 17. }	"	—	—	—	—	—	—	—	60,000	—	60,000	
Sundsvalls Folkbank	{ Gården N:ris 111 & 112 } { samt gården N:o 90 i } { Stenhamaren. }	"	—	—	—	—	—	—	—	102,600	—	102,600	
Sällskapet W. F:s Byggnadsaktiebolag	Gården N:o 132	"	—	—	—	—	—	1	—	8,500	—	8,500	
Boktryckeriaktiebolaget	" N:o 250	"	—	—	—	—	—	1	—	43,500	—	43,500	
Grönborgs Bryggeri-aktiebolag	Gårdarne N:ris 342, 343, 344.	"	—	—	—	—	—	3	—	335,500	—	335,500	
Sundsvalls "	Gården N:ris 356 1/2 & 357.	"	—	—	—	—	—	1	—	129,500	—	129,500	
Aktiebolaget Sundsvalls Ångqvarn & Mälteri	{ Ångqvarn och Mälteri samt } { stadsjord 16'80 qv.-ref. }	"	—	—	—	—	—	1	20,000	200,000	—	220,000	
Sundsvalls Tobaksfabriks-aktiebolag	{ Tomt af vreten N:o 90 med } { åbyggnad. }	"	—	—	—	—	—	1	—	89,000	—	89,000	
Summa			1 1/4	164,888 1/2	5 1/8	4,230 1/2	175,119 1/2	75	130	6,552,600	7,287,900	—	13,840,500

Tab. N:o 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAGTERS UNDERSÅTAR I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1885.

1. Främmande magtens och undersåtens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ångar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i stad).	11. 12. 13. 14. T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e.					Summa.	å jordbruksfastighet.	å annan fastighet.	å frälse-ränta.	S u m m a.
					Süterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Kaptenen H. A. Bergh, Norge.....	Gården N:o 160.....	Sundsvall.	—	—	—	—	—	1	—	35,000	—	50,000		
Nils Pedersen Lysaker, ".....	Röklands lastageplats.....	Alnö.	—	—	—	—	—	1	—	15,000	—			
Johan Helsing, Finland.....	Öde, tomt.....	—	—	—	—	—	1	1	—	800	—		800	
Aston, Jacob & Abbot, England.....	Matfors bruk med underlydande 3 hemmansdelar.....	Tuna.	—	1755	—	—	—	—	1	32,300	46,000	—		
Henry Grisell, ".....	Imfors.....	Ramsele.	—	67	—	—	—	—	—	3,400	—	—		
".....	Näset.....	Fjällsjö.	—	4	—	—	—	—	—	3,000	—	—	84,700	
		Summa	—	1132	—	—	—	1	4	38,700	96,800	—	135,500	

Tab. N:o 6 o. 7.

Tab. N:o 7.

BRANDFÖRSÄKRINGS-INRÄTTNINGARNES VERKSAMHET I VESTERNORRLANDS LÄN ÅREN 1881—1885.

1. Inrättningens namn och verksamhetsområde.	2. År, då verksamheten börjat.	3. Inflyttna försäkringsafgifter (eller utdebiterade belopp). 1881—1885.	4. Öfriga inkomster. 1881—1885.	5. Utbetalda brandskadeersättningar. 1881—1885.	6. Öfriga utgifter. 1881—1885.	7. Befintliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1885.	8. 9. Försäkringsbelopp		10. Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					11. Kildsvådor, för hvilka under 1881—1885 utbetalts ersättning		12. Anmärkingar.
							tecknad under loppet af år 1885.	qvarstående vid slutet af år 1885.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	endast för fast eller endast för lös egendom.	både för fast och lös egendom.	
Vesternorrlands läns brandstodsbolag för landet.....	1843	438,409.95	10,185.66	259,472.37	108,123.24	—	1,769,210	29,089,540	32	32	16	16	16	—	148	1)
Njurunda sockens brandstodsbolag.....	1869	5,156	2,605	7,430	2,090	3,794	1,188,390	—	10	10	10	10	10	1	2	
	1869	2,782		2,910			699,930	—	—	10	10	10	10	10		
Indals d:o d:o.....	1869	2,451	—	651.25	322.54	10,468.46	512,490	—	10	10	10	10	10	—	5	
	1869	1,512.60	—	144.05	246.06		204,220	—	10	10	10	10	10	—		
Ljustorps d:o d:o.....	1880	3,845.92	2,298.08	105	275.42	5,752.58	435,315	—	10	10	10	10	10	—	1	
	1880	—		11			346,315	—	—	10	10	10	10	10		
Hässjö och Tynderö socknars brandstodsbolag.....	1882	7,060	133	719.43	2,193.06	4,461.85	918,170	—	—	25	15	15	15	—	2	
	1882	—	—	399.86			548,830	—	—	25	15	15	15	15		
Selångers sockens d:o.....	1874	4,176.58	685.37	808	269.83	6,707.92	—	570,390	10	10	10	10	10	—	2	2)
	1874	—		512			319,190	—	—	10	10	10	10	10		
Tuna d:o d:o.....	1866	2,716.41	56.18	1,527.19	210.27	4,584.56	—	1,135,000	—	—	7.5	7.5	10	—	3	3)
	1866	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7.5	7.5	10	—		

Vesternorrlands län.

Tab. N:o 7. (Forts.) BRANDFÖRSÄKRINGS-INRÄTTNINGARNES VERKSAMHET I VESTERNORRLANDS LÄN ÅREN 1881—1885.

1. Inrättningens namn och verksamhetsområde.	2. År, då verksamheten börjat.	3. Influtna försäkringsafgifter (eller utdebiterade belopp). 1881—1885.	4. Öfriga inkomster. 1881—1885.	5. Utbetalda brandskadeersättningar. 1881—1885.	6. Öfriga utgifter. 1881—1885.	7. Befintliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1885.	8. Försäkringsbelopp		10. Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					11. Eldsvådor, för hvilka under 1881—1885 utbetalts ersättning.		12. Anmärkingar.	
							tecknad under loppet af år 1885.	qvarstående vid slutet af år 1885.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	endast för fast eller endast för lös egendom.	både för fast och lös egendom.		
																	Öre.
Attmars sockens brandstods- bolag.....	Fast egendom Lös egendom	1872 1872	6,775 ²¹	2,233	700 415 ⁵⁰	1,477 ⁷¹	11,715 ²⁵	—	960,015	15	15	15	15	15	1	1	
Stöde d:o d:o.....	Fast egendom Lös egendom	1859 1859	15,480 ³⁰	—	8,203 3,715 ¹³	—	3,612 ¹⁴	9,235 4,245	804,240 698,370	45 45	28 28	10 10	15 15	7 ⁵ 7 ⁵	8 8	8	
Torps d:o d:o.....	Fast egendom Lös egendom	1870 1870	19,720 ⁸⁵	279 ⁶⁶	5,720	1,977 ⁵⁰	21,152 ⁵⁵	33,590	2,577,750	20 20	20 20	12 ⁵ 12 ⁵	10 10	20 20	—	12	
Borgsjö d:o d:o.....	Fast egendom Lös egendom	1869 1869	8,213 2,275	881	11,760	843	2,922	—	1,743,220	10 10	10 10	10 10	10 10	20 20	—	4	
Säbrå d:o d:o.....	Fast egendom Lös egendom	1869 1869	7,129	35	2,500 1,890	515	12,116	65,360	1,519,260	10 10	10 10	10 10	10 10	10 10	2	2	
Stigsjö d:o d:o.....	Fast egendom Lös egendom	1870 1870	2,898	24	1,690 910	150	3,550	495,000	496,000	15 15	15 15	13 13	20 20	15 15	2 2	2	
Högsjö och Hemsö socknars brandstodsbolag.....	Fast egendom Lös egendom	1883 1883	660 ⁴² 451 ⁷¹	—	—	50	1,062 ¹⁹	440,320 301,140	445,600 317,230	— —	— —	— —	15 15	15 15	—	—	
Nora sockens d:o.....	Fast egendom Lös egendom	1869 1869	2,890 2,990	875	5,202 3,244	1,495	2,374	37,560	551,175 649,195	— —	10 10	5 5	10 10	10 10	—	7	
Bjerträ d:o d:o.....	Fast egendom Lös egendom	1883 1883	1,043 957	358	300 98	1,044	1,340	231,850 212,880	— —	— —	— —	15 15	15 15	15 15	—	1	
Skogs d:o d:o.....	Fast egendom Lös egendom	1879 1879	1,249 1,259	22	—	820	—	32,195 32,000	249,250 255,090	15 15	15 15	10 10	5 5	10 10	—	—	
Dals d:o d:o.....	Fast egendom Lös egendom	1870 1870	1,046 529	—	—	51	1,524	1,700	179,180	15 15	15 15	15 15	15 15	15 15	—	—	
Styrnäs d:o d:o.....	Fast egendom Lös egendom	1880 1880	2,563 ¹⁵	60	955 ¹²	424 ⁰⁹	1,243 ⁹⁴	9,820	294,540 235,630	10 10	10 10	10 10	10 10	10 10	2 2	2	
Multrä d:o d:o.....	Fast egendom Lös egendom	1870 1870	549 ³⁵	306 ⁶⁴	—	—	1,796 ⁴⁴	86,160	86,160	15 15	15 15	15 15	10 10	10 10	—	—	4)
Ramsele d:o d:o.....	Fast egendom Lös egendom	1876 1876	1,506 ⁹²	—	752	754 ⁹²	—	—	878,900	7 ³ 7 ³	1 ¹ 1 ¹	1 ¹ 1 ¹	0 ¹ 0 ¹	0 ¹ 0 ¹	—	2	
Tåsjö d:o d:o.....	Fast egendom Lös egendom	1879 1879	3,181 ⁵³	—	—	1,300	1,712 ³³	467,930	467,930	14 14	14 14	14 14	14 14	14 14	—	—	
Anundsjö d:o d:o.....	Fast egendom Lös egendom	1860 1860	6,393 5,000	1,200	4,475 1,878	1,100	8,500	298,510 200,000	1,600,000 1,600,000	10 10	5 5	10 10	10 10	5 5	2 1	5	
Ullångers d:o d:o.....	Fast egendom Lös egendom	1881 1881	3,160 ²¹	—	2,374 ⁶⁶	691 ⁹⁰	93 ⁶⁵	705,680	—	— —	— —	20 20	25 25	15 15	—	1	
Nätra d:o d:o.....	Fast egendom Lös egendom	1877 1877	11,448	—	8,640 1,796	—	1,012	—	1,700,000	32 32	10 10	10 10	10 10	10 10	8 8	8	5)
Nordingrå d:o d:o.....	Fast egendom Lös egendom	1860 1860	1,386	—	1,250	136	—	—	1,650,000	— —	2 ⁵ 2 ⁵	6 6	— —	— —	—	—	
Summa	—	—	578,865 ⁰¹	22,238 ⁰⁹	343,148 ⁵⁶	126,560 ⁵⁴	111,495 ⁸⁶	10,288,045	51,072,855	—	—	—	—	—	50	218	

Anm. 1) Försäkringsåret går från 1/3. Uppgifterna för tiden 1/3 1881—1/3 1886. 2) Uti tillgångarne vid årets slut är inbegripet värdet af 5 st. slangsprutor, 1,900 kronor. 3) Uppgift för åren 1881—1882 kan ej lemnas, i brist af redig bokföring. 4) Räkenskapen ej så förd, att särskilda uppgifter för fast och lös egendom kunna lemnas. 5) Uppgifterna afse tiden från 1/3 1880—1/3 1885.

Tab. N:o 8.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA INRÄTTNINGAR I VESTERNORRLANDS LÄN, ÅR 1885.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål.	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning år 1885		6. Stiftelsens storlek vid slutet af år 1885. Kronor.	7. Stiftelsen förvaltas af:	9. Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
A. Å landsbygden.								
a) <i>Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>								
O. D. Weinbergs fattigvårdsfond.	Räntan utdelas till fattiga enkor å Vifstavarf vid jul och nyår.	Grosshandlaren O. D. Weinberg.	1864 ³⁰ / ₆	—	—	6,000	Vifstavarfs bolag.	
Sjöströmska fonden.	Lemna understöd åt fattige.	Hemmanseg. Nils Sjöström.	1870 ¹³ / ₁₁	8	40	1,000	Kommunalnämnden i Styrnäs.	
Kramfors arbetares understöds-kassa.	D:o d:o åt fattige arbetare och enkor.	F. disponenten R. Bagge.	Obekant.	13	300	7,049 ⁰⁹	Utsedd styrelse.	
Fröbergiska donationen.	Att utgöra en stående fond, hvaraf årliga räntan utdelas till fattiga, som ej åtnjuta understöd af fattigvården.	Sjökaptenen Per Fröberg	1874 ⁶ / ₁₂	14	90	2,000	Kommunalstyrelsen i Ytter-Lännäs.	
Jungfru Fröbergs donation.	Att utgöra en stående fond, hvaraf årliga räntan utdelas till ärbara fattiga i Ytter-Lännäs socken.	Jungfru Anna Fröberg.	—	9	50	1,000	Kommunalnämnden i d:o.	
Nyholmska donationen.	D:o d:o.	Hemmanseg. Johan Nyholm.	1856 ²³ / ₉	8	45	1,000	D:o d:o.	
Mauritz Jönssons donationsfond.	Sockenens fattigas understöd.	Bonden Mauritz Jönsson.	1852 ⁶ / ₂	—	67 ⁵⁰	1,500	Dals sockens fattigvårdsstyrelse.	
Domsjö ångsågs enke- och pensionskassa.	Att genom tillskott af arbetsgifvare och arbetare bereda medlemmen eller hans enka stöd på ålderdomen.	Mo och Domsjö aktiebolag.	1882 ¹² / ₈	—	—	3,435 ²¹	Förvaltaren vid verket, maskinisten, en faktor och fyra arbetare.	1)
O. W. Moritz' donationsfond.	För 2 eller 3 fattiga, till beredande af julglädje.	Komm.-landtm. O. V. Moritz.	1880 ¹⁸ / ₈	2	10	200	Kommunalnämnden och pastor i Nora.	
b) <i>Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.</i>								
Vilhelmina Bergmans donationsfond.	Räntan användes till beklädnad åt fattiga skolbarn.	Prostinnan Vilhelmina Bergman.	1866 ³¹ / ₁₂	16	100	1,550	Skolrådet i Ljustorp.	
Hägglundska premiefonden.	Räntan användes till premium åt ett flitigt skolbarn.	Länsmannen E. Hägglund.	1884 ²³ / ₂	1	250	50	D:o d:o.	
Doktor Bergmans lifrätteanstalts fond.	$\frac{2}{3}$ af räntan användes till insats för fattiga barn i lifrätteanstalt och $\frac{1}{3}$ af räntan tillägges årligen kapitalet.	Kontraktsposten m. m. E. Bergman.	1879 ⁸ / ₇	4	40	1,036	Kyrko- och kommunalstämman samt kommunalnämndens ordf. i Ljustorp.	
Engmanska donationen.	Räntan användes till premier åt fattiga skolbarn.	Lektorn P. Engman.	—	—	—	1,092	Skolrådet i Tynderö.	
Kärbergiska fonden.	Räntan användes till beklädnadshjelp åt fattiga skolbarn.	Bondesonen A. P. Kärberg.	—	2	10	565	D:o d:o.	
Tunadals silfverbröllopsfond.	Att årligen tilldela premier åt flitiga elever vid Tunadals folkskola samt understöd åt förmäns eller arbetares barn för studiernas fortsättande såväl i praktiskt som teoretiskt hänseende.	Grosshandl. C. T. Jakobssén & Fru.	1883 ¹⁴ / ₆	3	200	5,208 ⁹⁵	Styrelsen för Tunadals pensions- och enke-kassa.	
Hellströmska fonden.	Räntan användes till årliga inköp af böcker åt skolbar inom Selångers socken, då fonden, som ursprungligen var 25 kr., uppgått till 100 kronor.	Jägmästaren V. Fellenius.	1873	—	—	70 ⁸¹	Skolrådet i Selånger.	
Frånbergs premiefond.	Räntan användes till inköp af 2 böcker årligen till utdelning åt skolbar inom Selångers socken såsom belöning för flit och godt uppförande.	Länsmannen E. O. Frånberg.	1873	2	—	100	D:o d:o.	
Lindahlska donationen.	Inrättande af en slags skola för Boteå pastorats församlingars barn.	Kyrkoherden i Boteå, doktor C. P. Lindahl.	1827 ²³ / ₉	—	—	3,215 ³⁷	Kyrkoherden i Boteå, enligt testators föreskrift.	2)
Näsmanska donationsfonden.	Folkupplysningens inom församlingen befrämjande.	Qvarnegaren Jonas Näsman.	1869 ²⁵ / ₁	—	—	54,757 ⁸⁸	Skolrådet o. kommunalnämnden gemensamt. Domkapitlet och folkskoleinspektören hafva att vaka öfver att donationsbrevets bestämmelser noga iakttagas.	
Fröbergiska donationen.	Att utgöra en stående fond, hvaraf årliga räntan användes till premier åt flitiga och fattiga barn, som gå i folkskolan.	Sjökaptenen Per Fröberg.	1874 ⁶ / ₁₂	186	150	3,000	Ytter-Lännäs församlings skolråd.	

Tab. N:o 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER, M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning år 1885.		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1885. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
Schütts donation.	Att utgöra en stående fond, hvaraf årliga räntan användes till inköp af böcker åt fattiga barn.	Enkefru C. M. Schütt.	1845 ⁵ / ₁₁	7	10 ⁶⁷	213 ⁴²	Skolrådet i Ytter-Lännäs.	
Kapten J. Nybergs donationsfond.	Till understöd åt sådana fattiga skolbarn, som ej erhålla understöd ur fattigkassan.	Sjökaptenen J. Nyberg.	1866 ³ / ₈	51	250	5,000	Kommunalstyrelsen i Hernösand.	
Hasselhunska donationen.	För beredande af undervisning för fattiga barn.	Enkefru Hedvig Elisabet Borgström.	1861 ²² / ₃	8	100	2,000	Kommunalnämnden och pastor i Nora.	
Skolans premiefond.	För beredande af premier åt flitiga skolbarn.	Biskop A. F. Beckman.	1877	—	4 ⁵⁰	100	Skolrådet i Nora.	
Mamsell Holmstrands donationsfond.	Hjelp till fattiga nattvardsbarn i Ullånger.	Mamsell Elisab. Holmstrand.	1873	7	50	1,000	Kommunalnämndens ordförande.	
Husbondeföreningen.	För beredande af lifränta för inom (Nora) socknen födda barn.	—	1873	59	187	643 ³⁶	En styrelse bestående af nio ledamöter.	3)
Carlsföreningens fond.	Beredande af lifränta åt nyfödda barn inom Ullångers socken (efter fylta 55 år).	Flere personer.	1875 ³¹ / ₃	3	6	3,988 ⁹⁹	Kommunalnämndens ordförande.	4)
Kallenbergiska donationsfonden.	Beredande af lifränta.	Fil. doktor C. G. Kallenberg.	1882	13	65	2,031 ⁰⁹	Kommunalnämnden i Själevad.	5)
Margret Nordstrands donation.	Räntan å donationskapitalet skall användas att bereda lifränta åt inom Högjöv socken födda barn.	Fru Margret Nordstrand.	1874 ²⁷ / ₁	80	400	4,000	Kommunalstyrelsen i Högjöv.	
d) Begravnings- och sjukkassar.								
Söråkers sågverks sjukhjelps- och begravningskassa.	Att lemna sjuk- och begravningshjelp åt arbetarefamiljer.	J. Vikner & Co och dess arbetare.	1885 ¹⁷ / ₂	9	112	293 ⁰²	En af delegarne vald styrelse.	
Alafors arbetares sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Disponenten P. Olsson och dennes arbetare.	1883 ²⁸ / ₁₂	12	1,062 ⁷⁶	2,150 ⁶⁹	En af delegarne vald styrelse och disponenten.	
O. D. Weinbergs hjälp- och begravningskassa.	Att lemna begravningshjelp åt arbetare och deras familjer.	Grosshandl. O. D. Weinberg.	1864 ¹ / ₇	—	—	3,132 ⁴⁰	Vifsta varfs bolag.	
Vifstavarfs bolags sjukhj.-fond.	Att lemna hjälp åt arbetare vid sjukdom.	Vifsta varfs bolag.	1875 ²⁸ / ₆	—	—	7,503 ⁹⁶	D:o d:o.	
Fagerviks sjuk- och begravningskassa.	Att lemna sjuk- och begravningshjelp åt arbetare och familjer.	Fagerviks sågverks arbetare.	1883	—	1,719 ³⁶	575 ⁵⁰	Fagerviks Trävaru-aktiebolag.	
Skönviks d:o d:o.	D:o d:o.	Skönviks aktiebolag.	1882	—	4,176 ⁷⁴	7,264 ²⁷	Skönviks aktiebolag och en bland arbetarne vald styrelse.	
Sunds d:o d:o.	D:o d:o.	Sunds aktiebolag och dess arbetare.	1872	—	—	17,450	Sunds aktiebolag.	
Nyviks d:o d:o.	D:o d:o.	D:o d:o.	1883	—	—	2,271 ⁹⁶	D:o d:o.	
Johannedals d:o d:o.	D:o d:o.	Grosshandl. J. Johansson i Sundsvall och dennes arbetare.	1885	—	—	300	Johannedals sågverksegare.	
Eriksdals sjukhjelps- och d:o.	D:o d:o.	Grosshandl. L. U. Öqvist och dennes arbetare.	1885	36	1,082 ⁵⁹	2,466 ⁶⁹	Eriksdals »	
Kubikensborgs sjuk- och d:o.	D:o d:o.	Grosshandl. J. A. Enhörning, och dennes arbetare.	1876 ⁹ / ₈	166	5,693 ³⁷	6,201 ⁷⁹	En af delegarne vald styrelse.	
Vindskärvarfs sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Skeppsrederiaktiebolaget i Sundsvall o. dess arbetare.	1877	49	3,704 ²⁷	38 ⁷⁸	Skeppsrederiaktiebolaget i Sundsvall.	
Mons d:o d:o.	D:o d:o samt enkehjelp.	Mons sågverksarbetare.	1877 ⁴ / ₂	45	5,466 ⁵⁰	8,409 ⁶³	En af delegarne vald styrelse.	
Svartviks arbetares d:o d:o.	D:o d:o.	James Dickson & Co och dennes arbetare.	1865	179	960	12,800	Kassan förvaltas af dess styrelse.	
Stockviks & Vapelnäs sjuk- o. begravningskassa.	D:o d:o.	Stockviks & Vaple sågverks arbetare.	1882 ⁹ / ₁₁	12	378	3,236 ⁰⁵	En af delegarne vald styrelse.	
Essviks sjukkassa.	Beredande af underhåll åt sjuke delegare i kassan.	Grosshandl. ErnstChristiernin och dennes arbetare.	1883 ¹⁷ / ₂	35	409 ⁷⁹	2,334 ⁸⁴	D:o.	
Nyhamns sjuk- och begravningskassa.	Att lemna sjuk- och begravningshjelp åt arbetare och familjer.	Grosshandl. N. O. Näsi Östersund och dennes arbetare.	1884 ¹ / ₁₂	—	—	1,159 ¹⁷	Kontorschefen i Nyhamn.	
Klampenborgs arbetares sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Klampenborgs sågverksarbetare.	1872	26	520 ³⁹	5,237 ⁹⁷	En af delegarne vald styrelse under inspektor G. Stenbergs ordförandeskap.	
Bollsta arbetares sjukhjelps- och begravningskassa.	Att lemna delegare sjuk- och begravningshjelp.	Bollsta braks arbetare och intressenter.	1877 ²¹ / ₈	32	747 ⁷⁰	3,836 ³⁰	En styrelse, som årligen omväljes.	6)
Viknerska testamentsfonden.	Understöd åt genom sjukdom eller olyckshändelse lidande, som utan att tillhöra fattigvården, för tillfället äro i verkligt behof af understöd.	Brukspatron O. J. Vikner & Fantskog.	1876 ⁷ / ₇	12	205	4,963 ⁶¹	Skogs församlings pastor och kyrkovårdar.	7)

Domsjö sjukhjelps- och begravningskassa.	Att arbetagifvarne, i förening med arbetarne, söka i någon mån mildra svårigheter, kommande af sjukdom, olyckshändelse eller dödsfall, träffande någon af medlemmarne.	Mo & Domsjö aktiebolag.	1881 $\frac{7}{8}$	16	854 ⁶⁸	34 ³⁰	Ordförande, kassaförvaltare, styrelsemedlemmar, 5 arbetare och 1 faktor.
--	--	-------------------------	--------------------	----	-------------------	------------------	--

f) Andra stiftelser och dermed jemförliga inrättningar.

Norlanderska fonden.	Till hjälp för aflöning af skollärare.	Stadsmajoren Erik Norlander.	1845 $\frac{13}{3}$	1	225	4,500	Skolrådet i Tuua.
			Summa	1,126	29,744 ³²	208,968 ¹⁰	

B. I Hernösands stad.

a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.

Rådman Erik Nybergs pensionsfond.	Understöd åt behöfvande välfredade enkör och barn efter adidne borgare i Hernösand af alla klasser.	Framlidne rådman Erik Nyberg.	1815 $\frac{25}{1}$	—	—	—	En direktion under landshöfdingens ordförandeskap.
Bengt Ammelins julgäfv.	Understöd genom jul- och midsommargäfvor.	Handl. Bengt Ammelin.	1873 $\frac{12}{8}$	—	636	10,700	Fattigvårdsstyrelsen i Hernösand.
E. Bergströms fond.	Understöd genom julgäfvor.	Arbetaren E. Bergström.	1873 $\frac{16}{1}$	—	90	1,500	D:o.
E. O. Holmbergs donationsfond.	Understöd åt någon välkänd qvinlig person af s. k. »pauvres honteux» i Hernösand.	Läroverksadjunkten d:r E. O. Holmberg.	1875 $\frac{17}{8}$ 1885 $\frac{28}{8}$	—	50	500	Drätselkammaren i Hernösand.
C. F. Gellerstedts d:o.	Pension åt älderstigna behöfvande enkör samt ogifta döttrar efter handlande i Hernösand.	Afidne handlande C. F. Gellerstedt.	1872 $\frac{12}{1}$	6	300	6,000	D:o.
Inga Almqvists d:o.	Understöd åt borgerskapets i Hernösand enkör och barn.	Enkefru Inga Almqvist.	—	—	50	1,000	D:o.
P. Gellerstedts d:o.	D:o d:o.	Afidne rådman P. Gellerstedt.	—	—	50	1,000	D:o.
Er. Tjernbergs d:o.	D:o d:o.	Rådman E. Tjernberg.	—	—	58 ⁰³	1,160 ⁶³	D:o.
E. J. Westmans d:o.	D:o d:o.	Framlidne borgmästaren E. J. Westman.	—	—	47 ⁰²	940 ⁴³	D:o.
Professor P. Gellerstedts fond.	Årliga räntan utdelas till välfredade och nödlidande af borgareklassen.	Professoren P. Gellerstedt.	1880	—	185	3,700	D:o.
C. A. Fröbergs fond.	Årliga räntan användes såsom pension åt behöfvande enka efter borgmästare eller rådman i Hernösand.	Borgmästaren C. A. Fröberg.	1882 $\frac{6}{6}$	1	135 ⁴⁴	2,708 ⁹⁵	D:o.
Borgmästaren C. A. Fröbergs donation.	Julgäfvor åt behöfvande fattiga i Hernösands stad.	Densamme.	1882 $\frac{6}{6}$	7	125	2,500	Fattigvårdsstyrelsen i Hernösand.
Rådman Er. Nybergs fond.	Årliga räntan till 2 frisångar å Hernösands lasarett för fattiga från Hernösand.	Framl. rådman Er. Nyberg.	—	—	335 ⁵⁰	6,393	Lasarettsdirektionen i Hernösand.
J. Nybergs fond.	D:o d:o för fattiga från länet.	Framl. kapteneu Joh. Nyberg.	1866 $\frac{3}{8}$	—	375	7,500	Hernösands kommunalstyrelse.
Sjökaptenen Johan Öbergs donationsfond.	Årliga räntan användes till pensioner åt fattige samt välfredade sjökaptener och styrmän samt enkör efter sådana.	Sjökaptenen Johan Öberg.	1884 $\frac{9}{10}$	—	—	38,718 ⁶⁰	För ändamålet af stadsfullmäktige i Hernösand vald direktion.
E. O. Holmbergs fond.	Årliga räntan utdelas till någon af församlingens »pauvres honteux».	Fil. d:r Er. O. Holmberg.	1885 $\frac{28}{12}$	1	25	500	Drätselkammaren i Hernösand.
Engmanska donationsfonden.	Understöd åt en skollärares inom Hernösands stift enka, företrädesvis efter lärare vid Hernösands läroverk.	Lektorn P. Engman.	1863 $\frac{22}{1}$	1	100	2,110	Domkapitlet i Hernösand.
Lindströms fond.	Understöd åt borgerskapets i Hernösand enkör och barn.	Kommerserådet Lindström.	—	—	46 ⁴²	928 ⁴³	Drätselkammaren i d:o.
af Nordiska donationsfonden.	För fattiga prestdöttrar.	Fröken M. E. af Nordin.	1860	—	—	726 ⁵³	Domkapitlet i Hernösand.
J. Nybergs fond för julgäfvor åt fattiga i Hernösand.	Understöd och uppmuntran åt fattiga, i synnerhet äldre personer inom Hernösands kommun, som ej äro intagna å fattighuset eller åtnjuta full fattigförsörjning.	Framl. sjökapteneu J. Nyberg.	1866 $\frac{3}{8}$	10	150	3,000	Hernösands kommunalstyrelse.
J. Nybergs fond.	Uppförande af ett fattighus, samt tillsyn och skötsel derstädes af gamla orkeslösa fattiga inom Ytter-Lännäs socken.	Densamme.	»	—	—	20,546 ⁰³	Hernösands kommunalstyrelse, hvilken öfverlemnar räntorna att utdelas af kyrko- och skolrådet i Ytter-Lännäs socken.
D:o d:o, för julgäfvor åt fattige i Ytter-Lännäs.	Årliga räntan utdelas till fattiga äldre personer inom Ytter-Lännäs socken, hvilka ej åtnjuta full fattigförsörjning, och sjelfva efter förmåga söka bereda sig uppehälle genom arbete.	Densamme.	»	—	150	3,000	D:o.
D:o d:o.	Räntorna utdelas årligen till lika belopp åt tre behöfvande enkör efter prest- och andra embets- eller tjänstemän, som i lifstiden varit bosatte inom Ytter-Lännäs socken.	Densamme.	»	3	150	3,000	D:o.
Wideska pensionsfonden.	Årliga räntan skall tilldelas en behöfvande enka efter elementarlärare, som i egenskap af kollega eller adjunkt långt tjänstgjort vid något af stiftets, företrädesvis Hernösands läroverk, dock endast halfva räntan åt enka, hvilkens man ej tjänstgjort vid sistnämnda läroverk.	Jungfru Katarina Margreta Wide.	1865 $\frac{6}{2}$	1	50	3,190	Domkapitlet i Hernösand.

Tab. N:o 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål.	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning år 1885		7. Stiftelsens storlek vid slutet af år 1885. Kronor.	8. Stiftelsen förvaltas af:	9. Anmärkn.
				till antal personer.	af nedestående hela belopp. Kronor.			
Lindströmska donationsfonden.	Halfva röntan fördelas i tre lifstidspensioner åt nödställda enkor efter komministrar eller adjunkter, hvilka senast tjänstgjort inom Ängermanland, eller, i händelse sådana ej finnas, åt enkor efter komministrar eller adjunkter, från hvilken provins som helst inom stiftet. Andra hälften af röntan öfverlemnas till Hernösands stads folkskolas direktion att användas till inköp af en fullständig beklädnad åt sådana skolans barn, hälften gossar och hälften flickor, som utmärkt sig för sedlighet och flit och som derjemte befinna sig i de torftigaste omständigheter. Utdelningen skall ske vid julexamen.	Kollegan i Klara skola A. U. Lindström.	1856 ²⁰ / ₆	2 enkor.	375	10,319.66	Domkapitlet i Hernösand.	
Enkehjlpafonden N:o 3.	Afsar understöd åt enkor och barn efter konsistorieledamöter och tjänstemän.	—	—	3	225	22,315.75	D:o.	
J. Nybergs fond för kläder åt fattiga barn i Hernösand.	Beklädnad åt fattiga barn inom Hernösands kommun, som ådagalägga ett sedligt och godt förhållande och hvilkas föräldrar icke åtnjuta fattigvårdsbidrag af kommunen.	Framl. sjökaptanen J. Nyberg.	1866 ³ / ₆	—	150	3,000	Drätselkammaren i Hernösand.	
J. Nybergs fond för barnhem och slöjdskola i Hernösand.	Inrättning af uppfostringsanstalter för sådana barn inom Hernösand, hvilka icke af föräldrar eller anhöriga kunna erhålla uppfostran till nyttiga samhällsmedlemmar.	Densamme.	»	—	1,125	22,500	D:o.	
J. Nybergs fond.	Räntorna användas såsom bidrag till kläder och böcker åt barn intill 15 års ålder, hvilka åtnjuta undervisning i folkskola, men hvilkas föräldrar ej åtnjuta fattigvårdsbidrag, men dock äro i torftiga omständigheter.	Densamme.	»	—	150	3,000	Hernösands kommunalstyrelse, hvilken öfverlemnar räntorna att utdelas af kyrko- och skolrådet i Ytter-Lännäs socken.	
D:o.	Räntorna användas till s. k. barnhem för fattiga fader- och moderlösa barn inom Ytter-Lännäs socken.	Densamme.	»	—	—	6,163.78	D:o.	
D:o.	Årliga röntan utbetalas till den inom Ytter-Lännäs och Torsåkers socknar bildade skarpskytteförening eller, om den upphör, till ändamål att befrämja en god undervisning och uppfostran för barn.	Densamme.	»	—	100	2,000	D:o.	
J. Nybergs fond för julgåfvor.	Räntorna användas såsom bidrag till kläder och böcker åt barn intill 15 års ålder, tillhörande Torsåkers socken, hvilka åtnjuta undervisning i folkskolan och hvilkas föräldrar ej åtnjuta fattigunderstöd, men dock äro i fattiga omständigheter.	Densamme.	»	—	150	3,000	Stadsfullmäktige i Hernösand.	
D:o	d:o. Räntorna d:o, tillhörande Dals socken, d:o.	Densamme.	»	—	250	5,000	D:o.	
D:o	d:o. D:o d:o, Sidensjö d:o d:o.	Densamme.	»	—	250	5,000	D:o.	
D:o	d:o. D:o d:o, Nätra d:o d:o.	Densamme.	»	—	250	5,000	D:o.	
D:o	d:o. D:o d:o, Skorpeds d:o d:o.	Densamme.	»	—	250	5,000	D:o.	
c) Stipendiifonder och andra stiftelser för undervisning.								
Thunmarks stipendium.	Understöd åt sex skolgossar från Tuna, Attmars och Njurunda socknar, som studera vid Sundsvalls trivialskola.	Expeditionskronofogden Olof Thunmark.	1789 ¹³ / ₁₀	—	45	1,006.50	Domkapitlet i Hernösand.	
Viknerska stipendiifonden.	Till stipendier åt 4 fattige eller mindre bemedlade ynglingar från Ängermanland, som studera vid Hernösands läroverk.	Possessionaten J. Vikner.	1866 ¹⁴ / ₄	—	420	7,392	D:o.	
Wideska stipendiifonden.	Understöd åt en yngling i Hernösands elementarläroverks 3:e eller 4:e klass.	Jungfru K. M. Wide.	1865 ⁶ / ₂	—	60	1,065.79	D:o.	
Salbergiska donationsfonden.	Till en fattigskola i synnerhet för fattiga flickbarn i Hernösand.	Lektorn vid Hernösands gymnasium, assessorn d:r F. Salberg.	1810 ²⁴ / ₃	—	12.50	2,326.10	D:o.	11)
Aurénska stipendiifonden.	Understöd åt två af Norrländska nationen i Uppsala studerande från Hernösands gymnasium afgångne medellose ynglingar.	Apologisten i Hernösand Per Aurén.	1841 ¹³ / ₁₁	2	292.50	6,763.35	D:o.	
Bergmanska d:o.	Understöd åt två ynglingar i secunda gymnasii.	Lektorn (sedermera biskopen) Iar. Bergman.	1841 ²⁸ / ₇	—	114	1,974.91	D:o.	
Ullbergiska premiefonden.	Till premier, helst goda läroböcker, åt lärjungar vid gymnasium och trivialskolan i Hernösand.	Jonas Ullberg, borgmästare i Stockholm.	1839 ⁶ / ₄	—	450	8,090	D:o.	

Salbergiska stipendiifonden.	Understöd till en lärjung vid Hernösands gymnasium, då han afgår till akademien.	Lektorn, assessorn J. Salberg.	1810 ²⁴ / ₉	—	40 ⁵⁰	721 ⁷⁴	D:o.	
Nordstrandska d:o.	Understöd åt en yngling vid elementarläroverket i Hernösand, som studerar latin, grekiska och hebreiska.	P. Nordstrand.	1859 ¹¹ / ₄	—	60	1,090	D:o.	
Nortmanska d:o.	Understöd åt en vid Hernösands gymnasium och en vid Umeå trivialskola studerande medellös yngling.	C. Nortman.	1798 ²⁵ / ₁₂ 1815 ¹ / ₈	—	45	873 ²⁴	D:o.	12)
Gullichska d:o.	Understöd åt en studerande vid Uppsala universitet från Medelpad.	Kapellanen i Borgsjö Gullich Boréén.	1754 ²⁴ / ₁₂	—	—	902 ⁵⁷	D:o.	
Löfrothska d:o.	Understöd åt en vid Hernösands läroverk studerande yngling i sjette klassen, helst från Hernösand.	Handl. E. A. Löfroth.	1869 ⁹ / ₂	—	120	2,174 ³³	D:o.	
Norbergiska d:o.	Understöd åt en studerande vid gymnasium skifteavis från Ängermanland, Vesterbotten, Medelpad och Jemtland.	Isak Norberg.	1817	—	114	2,134 ⁶⁸	D:o.	13)
Nordlanderska d:o.	Understöd åt två vid gymnasium studerande ynglingar af Vesternorrlands nation, företrädesvis från Medelpad.	E. Nordlander.	1842 ⁷ / ₉ 1846 ²² / ₈	—	180	3,153 ⁹⁹	D:o.	
Turdfjällska donationsfonden.	Premier för flit, skicklighet och välförhållande åt lärjungarne i Haparanda skola.	J. E. Turdfjell.	1845 ²⁵ / ₆	—	90	1,649 ⁷⁵	D:o.	14)
Almqvistska d:o.	Till en flickskola i Hernösand.	Enkefru Inga Margreta Almqvist.	1854 ³ / ₄	—	25	525	D:o.	15)
Hernösands stifts premie- och fattigkassa.	För årlig utdelning af belöningar och understöd samt för sjukvård och begravningshjelp till förmån för de mest behöfvande lärjungarne vid Hernösands stifts allmänna läroverk.	(Utgör ersättning för de fordom utgående s. k. djekuepenningarna.)	—	—	526 ⁶⁰	—	D:o.	
Olivenbaums löneedel.	Att aföna en tredje lärare vid Sundsvalls skola.	Fabrikören Henrik Olivenbaum.	1780 ¹¹ / ₇	1	18	397 ⁸⁰	D:o.	16)
Skytteanska lappskolans fond.	För undervisningsmateriel m. m. för den s. k. Skytteanska lappskolan i Tärna kapellförsamling af Vesterbottens län.	—	—	—	—	344 ⁶¹	D:o.	
Jemtlands läns biblioteksfond.	Se kolumn 1.	Professorn i Uppsala d:r C. Zetterström.	1829 ¹⁰ / ₁₂	—	—	4,813 ¹⁴	D:o.	
Hernösands läroverks d:o.	Se kolumn 1.	Vakansmedel enl. K. Br.	1822 ¹⁸ / ₁₂	—	210	4,705 ²⁶	D:o.	
Bergmanska biblioteksfonden.	Arvode till bibliotekarien vid Hernösands läroverk.	Biskopen d:r Isr. Bergman.	—	1	75	1,500	D:o.	
Bergman-Millerska donationsfonden.	Lönförbättring åt de fem yngste lärarne vid Hernösands läroverk.	A. Bergman-Miller.	1831 ¹² / ₁	5	45	778 ⁷⁶	D:o.	17)
Hernösands stifts byggnads-kassa.	Byggnad och underhåll af lärohus för stiftets allmänna läroverk.	—	—	—	—	9,690 ³⁷	D:o.	
Bernh. Kempes donationsfond.	Årliga räntan utdelas till högst 6 tjenarinnor, som minst 10 år tillhört Hernösands samhälle.	Grosshandl. Bernh. Kempe.	1883	—	500	10,000	Drätselkammaren i Hernösand.	
J. Nybergs fond för bostäder åt sjömän och arbetare i Hernösand.	Att bereda bostäder åt sjömän och arbetare i Hernösand.	Framl. sjökaptenen J. Nyberg.	1866 ³ / ₅	6	—	30,819 ⁰³	D:o d:o.	
J. Nybergs fond.	Årliga räntan utgår till löneförbättring åt organisten uti Ytter-Lännäs socken.	Densamme.	1866 ³ / ₅	—	150	3,000	Hernösands kommunalstyrelse, hvilken öfverlemnar räntorna att utdelas af kyrko- och skolrådet i Ytter-Lännäs socken.	
D:o.	Räntorna användas till underhåll af Ytter-Lännäs gamla kyrka och renhållande af gamla begravningsplatsen vid samma kyrka.	Densamme.	»	—	75	1,500	D:o.	
D:o.	Årliga räntan användes till ersättning åt pålitlig person, som vårdar testators och hans familjs samt pastor Näsunds grafplatser.	Densamme.	»	—	75	1,500	D:o.	
D:o.	Årliga räntan utbetalas till den prest i Ytter-Lännäs, som deltagar i bestyret med verkställigheten af testators dispositioner inom socknen.	Densamme.	»	—	100	2,000	D:o.	
D:o.	Bidrag till aföning af läkare för Ytter-Lännäs, Torsäkers, Dals och Gudmundrå socknar, hvilka, förenade till ett nytt läkaredistrikt, erhållit tillsammans den fond, hvaraf årliga räntan skall utgå såsom bidrag.	Densamme.	»	—	500	10,000	Hernösands kommunalstyrelse.	
Franzénska stipendiifonden.	Understöd åt studerande af Norrlands nation vid Uppsala universitet.	Biskopinnan Chr. Elisabeth Franzén, född Arvedson.	1858 ⁴ / ₆	—	—	3,568 ⁷⁵	Domkapitlet i Hernösand.	
Franzénska julgåfvefonden.	Understöd till en fattig prestenka.	Densamma.	»	1	50	1,151 ⁶⁷	D:o.	
Fjelltraktfonden.	Afser understöd för nya kyrkoinrättningar uti fjelltrakterna af stiftets norra del.	—	—	—	—	13,658 ⁷⁶	D:o.	
Kommunitets-stipendiifonden.	Bidrag till hushyra åt fattige skolynglingar, helst prest-söner.	Hernösandsstifts presterskap.	—	—	36	665	D:o.	
Ramsle öfverskotts-fond.	1,500 kr. användas till förbättring af sockenpredikantsbostället i Fjällsjö. Öfriga räntan tillfaller kyrkoherden i Bodum.	—	—	2	288	5,077 ⁴⁸	D:o.	
Biskopsboställets reparations-fond.	Se kolumn 1.	—	—	—	—	4,467 ³³	D:o.	

Tab. N:o 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning år 1885		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1885. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
Bodums, Fjällsjö och Tåsjö fond. Schubertska donationsfonden.	För förbättring af sockenpredikantbostället i Fjällsjö. Röntan skall disponeras för lappska ecklesiastikverket i sammanhang med de allmänna medel, som årligen för samma ändamål anlås.	Tyske superintendenten d:r Schubert.	—	1	75	1,633 ⁹⁸ 1,685	Domkapitlet i Hernösand. D:o.	
Glas'ska donationsfonden.	Understöd åt en fattig prestenka.	Prof. Olof Glas i Uppsala.	—	1	200	4,013 ³³	D:o.	
Första klassens enkehjelpskassa.	—	—	—	—	300	6,622 ²⁶	Hernösands konsistorium.	
Dess tillökningsfond.	—	—	—	—	1,010	60,642 ⁵⁷	D:o.	
Andra klassens enkehjelpskassa.	—	—	—	—	375	7,877 ⁶⁰	D:o.	
Dess tillökningsfond.	—	—	—	—	1,110	38,332 ⁷⁴	D:o.	
Vibyggerå kronotonde-enkehjelpsanslag.	—	—	—	—	1,500	44 ⁴⁰	D:o.	
Kyrkornas enkehjelpbidrag.	—	—	—	—	265	289 ⁶⁰	D:o.	
Fattige prestmäns kassa.	—	—	—	—	—	18,500 ⁶⁴	D:o.	
Fattiga prestöttrars kassa.	—	—	—	—	390	8,829 ³⁸	D:o.	
				Summa	55	16,325 ⁶¹	514,074 ⁸⁸	
C. I Sundsvalls stad.								
a) <i>Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>								
A. P. Hedbergs donationsfond.	Den årliga röntan användes dels till lifstidspensioner för af donator uppgifna personer, dels till understöd för fattiga (1,000 kr.), dels ock för allmännyttiga ändamål inom samhället.	A. P. Hedbergs arvingar.	1882 ^{30/12}	—	1,000	207,611 ⁶²	Drättselkammaren i Sundsvall.	
Bengt Ammelius d:o.	Understöd åt fattiga.	Handl. Bengt Ammelin.	1873 ^{12/13}	—	600	1,000	D:o.	
O. P. Nordströms d:o.	För stadens fattiga.	Handl. O. P. Nordström.	1860 ^{18/4}	—	—	—	D:o.	18)
Klingstedtska donationen.	Till minne af öfverste G. F. Klingstedts maka utdelas röntan d. ^{22/10} hvarje år bland stadens fattiga, helst »pauvres honteux».	Öfverste G. F. Klingstedt.	1828 ^{28/9}	10	60	750	(Drättselkammaren) Pastor o. kyrkoråd i Sundsvall.	
Linderbergska d:o.	Röntan utdelas i mars månad hvarje år till 3 eller flere af de mest nödlidande bland handtverksocietetens enkor.	En aktad hedersman af handtverksocietetens och dennes son.	1842 ^{3/3}	12	60	1,000	(Drättselkammaren) Kyrkorådet i Sundsvall.	
Kungl. gåfvan.	Röntan skall årligen den 24 augusti utdelas till Sundsvalls stads mest behöfvande eller utfattiga personer till stadig åminnelse af Hans Majestet Konung Carl XIV Johans nådiga välvilja emot de fattige under dess resa genom en del af Vesternorrland.	Konung Carl XIV Johan.	1835 ^{24/8}	—	—	600	Kyrkorådet i Sundsvall.	19)
Sjömanshuskassan.	Understödja behöfvande sjöfolk, dess enkor och barn, ålderstigne sjökaptener, styrmän samt deras behöfvande efterlevande enkor och barn.	—	1800	93	9,595	300,212 ²²	Sjömanshusdirektionen i Sundsvall.	
A. J. Lindgrens arbets- och försörjningsinrättning.	Arbets- och försörjningsinrättning.	Enkefru Johanna Lovisa Holm.	1875 ^{24/7}	—	—	—	Fattigvårdsstyrelsen i Sundsvall.	
Sundsvalls handelskårens enke- och pupillkassa.	Att lemna årliga understöd till behöfvande delegare.	Handelskåren inom Sundsvall.	1840	12	760	26,115 ⁷⁴	En styrelse bestående af 3 personer.	
Sjökaptensföreningen.	Att lemna understöd till i behof varande ledamöter, deras enkor och minderåriga barn.	Skepparesocietet.	1831 ^{29/12}	15	515	22,781 ⁷⁴	En styrelse bestående af tre personer.	20)
Pensionsföreningen för Norrlands köpmän och industridkare.	Att bereda delegarne pension, på sätt och under vilkor stadgan bestämmer.	—	1883 ^{6/8}	—	—	22,997 ²⁰	En styrelse bestående af fem personer.	21)
De nödlidandes vänner.	Att bispringa behöfvande med mindre penninggåfvor.	Ett sällskap.	1835	98	1,135	26,000	En utaf stadsfullmäktige vald styrelse.	
Nanna Platzmans stiftelse.	Bostad åt afidne tjenstemäns döttrar och enkor.	Fröken Nanna Platzmans arvingar.	1878 ^{18/4}	—	—	—	Drättselkammaren i Sundsvall.	22)
b) <i>Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.</i>								
Sundsvalls gamla utskänkningsbolags donation till sjukhem för barn.	Sjukvårdsanstalt för barn.	Sundsvalls utskänkningsbolag.	1878 ^{4/4}	—	—	23,456 ⁶³	D:o.	
Aug. Sundbergs och hans hustrus donation.	Till blifvande barnsjukhus.	Grosshandl. m. m. Aug. Sundberg och hans hustru.	1879 ^{28/11}	—	—	6,800	Doktor Ad. Fr. Christiernin i Sundsvall.	

Sundsvalls slöjdskola för flickor.	Att bereda undervisning åt fattiga flickor i folkskolan i enklare handarbeten.	Flera personer inom Sundsvall.	1853 ²⁷ / ₆	—	—	18,226'55	Skolrådet i Sundsvall.
Fattigskolan.	Att bekläda fattiga skolbarn.	—	—	—	1,600	—	—
Sundsvalls barnhem.	Att åt fattiga barn, som sakna nödig föräldravård, bereda ett hem, der de icke allenast åtnjuta lekamlig skötsel utan äfven danas till gudsfruktan, arbetsamhet och goda seder.	Ett sällskap herrar och damer.	—	—	—	66,081'39	En af principaler för år utsedd styrelse af åtta ledamöter.
Ullbergs stipendium.	Årliga räntan kan utdelas såsom premium vid Sundsvalls allmänna läroverk.	Lagmannen Jonas Ullberg.	—	—	—	66'46	Läroverkskollegiet i Sundsvall.
Salénska stipendiifonden.	Årliga räntan är anslagen till stipendier vid Sundsvalls läroverk.	Prosten N. Salén.	1876 ¹¹ / ₃	2	50	4,704'11	D:o.
Stipendiet af 1:sta maj.	D:o d:o	—	1877 ¹ / ₅	3	80	6,958'88	D:o.
Stipendiet af okänd gifvare.	Årliga räntan är anslagen till stipendier vid Sundsvalls allmänna läroverk.	Okänd.	1862 ⁶ / ₁₀	1	20	1,077'52	D:o.
Löjtnant Foubergers minne.	D:o d:o	Ett gymnastiksällskap i Sundsvall.	1879 ¹⁴ / ₅	1	6	417'44	D:o.
Pål Grelssons gåfva.	D:o d:o	Bonden Jon Grelsson.	1881 ¹ / ₁₀	—	—	340'90	D:o.
Berggrens stipendium.	D:o d:o	Bankdirektören E. Berggren.	1883 ³⁰ / ₁₁	3	40	1,022'79	D:o.
Stipendiifonden Förstlingen.	Stipendiimedel åt lärjungar vid Sundsvalls läroverk för flickor.	Okända.	—	—	—	735'30	Styrelsen för Sundsvalls läroverk för flickor. ²³⁾

d) Begravnings- och sjukkassar.

Vattenledningsarbetarnes sjukhjulsfond.	Sjukhjulsfond för de vid stadens vattenledning anställda arbetare.	Drätselkammaren i Sundsvall.	—	—	—	1,898'71	Drätselkammaren i Sundsvall. ²⁴⁾
Åströms frisängsfond till Medelpads lasarett och kurhus.	Att af räntan bereda understöd åt medellösa, som å sjukhuset vårdas.	Grosshandl. Nils Åström.	1877 ¹⁶ / ₃	—	—	7,625'59	Medelpads lasarett- och kurhusdirektion.
Hedbergs d:o d:o	D:o d:o	» A. P. Hedberg.	1874 ⁴ / ₈	—	—	8,466'81	D:o.
Sundbergs d:o d:o	D:o d:o	» Aug. Sundberg.	1874 ⁴ / ₈	—	—	8,787'76	D:o.
Arhusianders d:o d:o	D:o d:o	» M. Arhusiander.	1875 ⁵ / ₁	—	—	8,448'99	D:o.
Åslunds d:o d:o	D:o d:o	» F. A. Åslund.	1874 ⁴ / ₈	—	—	8,876'06	D:o.
Bünsowska sjukhjulsfonden.	Att af räntan bereda understöd åt medellösa patienter, som från sjukhuset afgå.	» Fr. Bünsow.	1884 ⁶ / ₁₂	12	126	10,312'38	D:o.
Handtverkarnes sjuk- och begravningskassa.	Att vid någon af dess medlemmars sjukdom eller död meddela understöd eller begravningshjulsfond.	Sundsvalls fabriks- och handtverksförening.	1870 ¹¹ / ₄	—	—	5,835'95	En styrelse bestående af fem ledamöter. ²⁵⁾
Arbetsklassens i Sundsvall pensionsförening.	Sjukhjulsfond, pension efter uppnådd ålder af 50 år, i mån af kassans tillgångar.	Borgmästaren Ahlgren m. fl.	1862 ¹ / ₆	26	206	4,783'90	En femmannastyrelse. ²⁶⁾
Ordenssällskapet »V. F.»	Sjukhjulsunderstöd.	Flera personer.	1878 ²³ / ₄	11	653	13,550'98	Fem styrelseledamöter. ²⁷⁾

f) Andra stiftelser och dermed jemförliga inrättningar.

M. Arhusianders donation till klapphus.	Underhåll af ett af donator skänkt klapphus.	Grosshandl. M. Arhusiander.	1874	—	—	1,537'13	Drätselkammaren i Sundsvall.
P. F. Hæffners donationsfond.	Allmännyttig inrättning för staden.	» P. F. Hæffner.	1869 ³⁰ / ₁₁	—	—	—	— ²⁸⁾
Sundsvalls gamla utskänkningsbolags donationer till nya läroverkshus för gossar och flickor.	Ursprungligen läroverkshus för dels gossar, dels flickor; sedermera med donators begifvande anslagen till läroverkshus för endast flickor.	Sundsvalls utskänkningsbolag.	1878 ⁴ / ₄	—	—	45,528'25	Styrelsen för elementarläroverket för flickor.
			Summa	299	16,686	866,608'94	
Goodtemplarlogen No 370 »Familjevänne».	Att verka för absolut nykterhet och höja sina medlemmars såväl andliga som materiella ståndpunkt.	Handl. Rudolf Ekholm.	1883 ⁴ / ₂	—	—	950	Utaf logen valda personer. ²⁹⁾
D:o No 101 »Strid och Frid».	D:o d:o	Grosshandl. I. Th. Jäsköbsén.	1882 ²² / ₃	—	—	500	D:o. ³⁰⁾
D:o No 156 »Rätt och Sanning».	D:o d:o	Densamme.	1882 ¹¹ / ₆	—	—	500	D:o.
D:o No 157 »Flink och Färdig».	D:o d:o	Densamme.	1882 ¹¹ / ₆	—	—	400	D:o. ³¹⁾
D:o No 562 »Fridsam».	D:o d:o	Densamme.	1883 ¹⁵ / ₇	—	—	250	D:o. ³²⁾
			Summa	299	16,686	869,208'94	

Anmärkingar:

1) Ingående medlem får ej vara under 21 år, ej öfver 55 och skall, för att blifva delegare i stiftelsen, erlägga 5 kr. 20 öre pr år i 4 år. — 2) I anseende till kapitalets otillräcklighet för dermed afsedda ändamål, lägges årliga räntan fortfarande till kapitalet. Delaktighet i inrättningen är icke beroende af delegarnes insättningar. — 3) Tillkommen genom ledamotsafgifter. — 4) Till hvarje inom socknen födt barn eller för dess räkning utbetalas 2 kr., med vilkor att barnets anförvandter erlägga 3 kr. till beredande af lifränta. — 5) Delaktighet i fonden är beroende på, huruvida föräldrar åtaga sig insättande af 5 kr. för sina barn. — 6) Inträdesafgift 4 kr. för man och 2 kr. för qvinna, månatlig afgift 40 öre för man och 20 öre för qvinna. — 7) Inga insättningar behöfva göras för att erhålla utdelning af fonden. — 8) Hvarje familjefader skall, för att blifva delegare i stiftelsen, hvarje vecka erlägga 20 öre, ungar 15 öre och personer under 18 år 10 öre. — 9) Någon pension har ej utdelats före slutet af år 1885. — 10) Räntan under året ej utdelad. — 11) Utbetalts till barnhemmet i Hernösand. — 12) Halfva beloppet utdelats vid Umeå allmänna läroverk. — 13) År 1885 har beloppet utdelats vid Östersunds allmänna läroverk. — 14) Utbetalts vid Haparanda allmänna läroverk. — 15) Utbetalts till barnhemmet i Hernösand. — 16) Åtnjutes af äldste adjunkten, på hvilken lön motsvarande belopp afdrages och besparas åt statsverket. — 17) Delas mellan de fem äldste adjunkterna, på hvilkas löner i stället afdrages 7 kr. 50 öre för hvardera, för att besparas åt statsverket. — 18) Fonden är år 1881 använd för utvidgning af A. I. Lindgrens arbetsinrättning. — 19) Af hvem och huru Kungl. gåfvan numera förvaltas, är okänt; på de sista 10 åren har icke kyrkorådet haft dess förvaltning om hand. — 20) Inträdesafgift 10 kr., årsafgift 5 kr., seglationsafgift 3 öre pr reg.-tons eller 3 kr. pr år för mindre ångbåtar. — 21) Årlig afgift 20 kr. samt inträdesafgift. — 22) Stiftelsen utgöres af en för ändamålet inköpt gård, jemte en fond af 2,000 kr. för gårdens underhåll. — 23) Fonden är tillkommen genom gåfvor vid skilda tillfällen. — 24) Kassan utgöres af ett af stadens egna medel deponerat belopp, öfver hvars användande stadsfullmäktige ega full frihet. — 25) Inträdesafgift 10 kr., årsafgift 4 kr. — 26) Inträdesafgift i 1:a kl. 5 kr., 2:a kl. 10 kr., 3:e kl. 15 kr. med årsafgift 1'50, 3 kr. och 4 kr. 50 öre. — 27) Afgift 50 öre pr månad. — 28) Beloppet är användt för vattenledningsanläggningen. — 29) Logen har särskild sjukkasse, hvars räkenskaper äro skilda från logen. — 30) D:o d:o. — 31) D:o d:o. — 32) D:o d:o.